

Angela GRAMA-TOMIȚĂ, Livia STATE,
Liliana NICOLAESCU-ONOFREI, Dorin ONOFREI

Limba și literatura ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a VI-a

Ediția a II-a, actualizată

CARTIER

Elaborat conform Curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat
prin Ordinul Ministrului nr. 695 din 22 iulie 2011.

Editat din sursele financiare ale Fondului Special pentru Manuale.

Comisia de experți: Anatol Moraru, *lector superior*; Alexandru Burlacu, *dr. habilitat în filologie*; Eleonora Filipovici, *grad didactic I*;
Maria Iacob, *grad didactic I*; Maria Prodan, *grad didactic superior*; Raisa Gavrilă, *grad didactic superior*;
Mariana Jitari, *grad didactic superior*; Olga Ostaș, *grad didactic superior*; Nina Nicula, *grad didactic I*; Veronica Repeșciuc, *grad didactic I*.

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roșca și Asociații
cartier.md

Cărțile Cartier pot fi procurate online pe shop.cartier.md și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Colecția *Cartier Educațional* este coordonată de Liliana Nicolaescu-Onofrei

Editor: Gheorghe Erizanu

Lectori: Valentin Guțu, Em. Galaicu-Păun

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Georgeta Fusa, Mircea Cojocaru

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la tipografia Balacron

Angela Grama-Tomiță, Livia State, Liliana Nicolaescu-Onofrei, Dorin Onofrei
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ: MANUAL PENTRU CLASA A VI-A
Ediția a II-a, actualizată, mai 2017

© 2017, 2011, Editura Cartier pentru această ediție.

Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Limba și literatura română: Manual pentru clasa a 6-a/Angela Grama-Tomiță, Livia State, Liliana Nicolaescu-Onofrei [et al.];
comisia de experți: Anatol Moraru [et al.]. – Ed. a 2-a, actualizată. – Chișinău: Cartier, 2017 (Tipogr. „Balacron”). – 196 p. –
(Colecția „Cartier educațional”/coord. de Liliana Nicolaescu-Onofrei, ISBN 978-9975-79-896-9).

Apare din surse financiare ale Fondului Special pentru Manuale. – 38000 ex.

ISBN 978-9975-86-168-7.

811.135.1+821.135.1.09(075.3)

L 62

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova

Școala/Liceul _____

Manualul nr. _____

Anul	Numele și prenumele elevului care a primit manualul	Anul școlar	Starea manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

- Profesorul trebuie să controleze dacă numele elevului este corect scris.
- Elevii cărora le este destinat manualul nu trebuie să facă niciun fel de notații pe pagini.
- Rugăm ca manualele să fie păstrate cât mai îngrijit.
- Starea manualului se va înscrie folosind termenii: nouă, bună, îngrijită, nesatisfăcătoare, proastă.

Unitatea 1	CARTEA MEA DE CĂPĂȚĂ	Elemente de limba română: Numeralul. Numeralul ordinal 105
Literatură:	<i>Legământ</i> de Grigore Vieru..... 4	Ortografia numeralului..... 107
Elemente de limba română:	Recapitulare (I)..... 8	Numeralul fracționar..... 108
Comunicare:	Argumentarea simplă (I). Redactarea unui text argumentativ..... 11	Comunicare: Scrierea imaginativă. Dialogul 109
Revista mea:	Invitație la Proiect 14	Interviul..... 110
Unitatea 2	CARTEA – OBIECT DE CULTURĂ	Revista mea: Interviul..... 111
Literatură:	<i>Cartea de-a lungul veacurilor</i> de Dorin Onofrei..... 15	Unitatea 9
Elemente de limba română:	Recapitulare (II) 23	UN RAI DIN BASME
Comunicare:	Comunicarea. Situația de comunicare..... 24	Literatură:
	Mesajul electronic 27	<i>Fiind băiet, păduri cutreieram</i> de Mihai Eminescu 112
	Fișa de bibliotecă 29	Opera lirică 114
	Fișa de lectură 30	Elemente de limba română: Pronumele 116
Revista mea:	Elaborarea conceptului 33	Pronumele reflexiv..... 118
Unitatea 3	DUMNEZEU I-A DAT UN VIER FRUMOS...	Comunicare: Argumentarea simplă (II) 121
Literatură:	<i>Privighetoarea</i> de I. Al. Brătescu-Voinești..... 34	Argumentarea simplă pe baza unui citat..... 122
Elemente de limba română:	Câmpul lexical 41	Unitatea 10
Comunicare:	Circulația cuvintelor în spațiu. Regionalismele 42	FII BINE-VENITĂ, IARNĂ!
	Situația de comunicare monologată. Monologul narativ..... 44	Literatură:
	Instrucțiunea 46	<i>Iarna pe uliță</i> de George Coșbuc 124
Revista mea:	Articolul de fond..... 48	Hiperbola 128
Unitatea 4	CEL CE ARE URECHI DE AUZIT SĂ AUDĂ!	Elemente de limba română: Pronumele posesiv. Adjectivul pronominal posesiv 129
Literatură:	<i>Parabola semănătorului</i> 49	Pronumele demonstrativ. Adjectivul pronominal demonstrativ 131
	Parabola 52	Comunicare: Scrisoarea de felicitare 133
Elemente de limba română:	Relații între cuvinte după conținut (sinonimia, antonimia). Seriile sinonimice 54	Unitatea 11
Comunicare:	Monologul descriptiv 57	EA ORICE ZI ȘI-O-NCEPE CA PE-O ȘCOALĂ...
Unitatea 5	PICĂTURI DE ÎNȚELEPCIUNE	Literatură:
Literatură:	<i>Adevărata floare</i> 59	<i>Albina</i> de Vasile Romanciuc..... 135
Elemente de limba română:	Temă, ideea, mesajul textului literar 62	Metafora 137
Comunicare:	Diționarul de sinonime. Diționarul de antonime..... 63	Tipuri de rimă..... 138
Revista mea:	Rețeta 66	Elemente de limba română: Adjectivul. Gradele de comparație ale adjectivului..... 139
	Pagina utilitară 67	Locuțiunea adjectivală..... 142
Unitatea 6	POVESTIRI DIN ALTE VREMURI	Revista mea: Tinere talente. Poezie 143
Literatură:	<i>Stânca corbului</i> de Alecu Russo..... 68	Unitatea 12
Elemente de limba română:	Legenda cultă 72	UN OM ESTE SUMA ACTELOR SALE
Comunicare:	Relații între cuvinte după formă. Omonimia. Paronimia 73	Literatură:
Revista mea:	Rezumatul..... 77	<i>Domnu Trandafir</i> de Mihail Sadoveanu 144
	Recomandări pentru lectură 79	Povestirea..... 150
Unitatea 7	FĂ BINELE ȘI ARUNCĂ-L ÎN MARE	Elemente de limba română: Verbul. Modurile nepersonale 151
Literatură:	<i>Fata babei și fata moșneagului</i> de Ion Creangă..... 80	Comunicare: Realizarea unei descrieri de natură. Peisajul..... 162
	Basmul cult 87	Unitatea 13
	Caracterizarea personajului literar 88	TOȚI OAMENII MATURI AU FOST MAI ÎNTÂI COPII
Elemente de limba română:	Substantivul. Locuțiunea substantivală. Flexiunea și ortografia substantivului..... 89	Literatură:
Comunicare:	Articolul. Articolul posesiv 93	<i>Când bunicul era nepot...</i> de Aureliu Busuioc 165
	Articolul adjectival 94	Elemente de limba română: Adverbul 173
	Situația de comunicare dialogată 96	Comunicare: Reflectarea propriei experiențe într-un text scris..... 175
Unitatea 8	A FOST ODATĂ NU SE TERMINĂ NICIODATĂ...	Revista mea: Tinere talente. Proză..... 176
Literatură:	<i>Soldatul de plumb</i> de Hans Christian Andersen 99	Unitatea 14
	Planul dezvoltat de idei al textului citit 104	ASEMENI OAMENILOR
		Literatură:
		<i>Doi câini</i> de Alexandru Donici 177
		Fabula..... 179
		Elemente de limba română: Prepoziția 181
		Locuțiunea prepozițională..... 183
		Comunicare: Realizarea unei descrieri orale: portretul..... 184
		Revista mea: Personajul meu preferat 185
		Unitatea 15
		SĂ ȚINĂ VACANȚA-ACUM VREO ZECE ANII...
		Literatură:
		<i>Scrisoare</i> de Ana Blandiana..... 186
		Elemente de limba română: Clasificarea propozițiilor. Propoziții afirmative și propoziții negative 188
		Propoziții enunțative și propoziții interrogative 189
		Propoziții simple și propoziții dezvoltate 190
		Comunicare: Argumentarea simplă (III). Argumentarea pe baza unor versuri 192
		Revista mea: Noutăți 194
		Finalizarea proiectului..... 195

Cartea mea de căpătâi

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Care a fost prima carte pe care ai citit-o? Expune pe scurt subiectul ei.
2. Ce carte ai citit recent? Care este cartea ta preferată? De ce?
3. Explică sensul expresiei „carte de căpătâi”? Poți numi astfel cartea ta preferată? De ce?

Grigore Vieru

(1935-2009) – scriitor român, autor al multor volume de versuri care cuceresc prin lirism și profunzime. Cărți pentru copii: *Trei iezi* (1970), *Albinuța* (1975) ș.a.

Viața cuvintelor

Carte: din greacă *chartēs* – „foaie de hârtie”, lat. *charta* – „foaie de papirus, hârtie”, de aici: „foaie scrisă, operă”, apoi: „carte”. De la acest termen provin cuvintele: *carte, hârtie, hartă, cartă*.

Legământ

de Grigore VIERU

Lui Mihai Eminescu

Știu: cândva la miez de noapte
Ori la răsărit de soare
Stinge-mi-s-or ochii mie
Tot deasupra cărții Sale.

Am s-ajung atunce, poate,
De mijlocul ei aproape,
Ci să nu-mi închideți cartea
Ca pe recile-mi pleoape.

S-o lăsați așa deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a dovedit nici tata.

Iar de n-au s-auză dâșșii
Al străvechii slove bucium,
Așezați-mi-o ca pernă
Cu toți codrii ei în zbucium.

OBSERVĂ!

4. Explică, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor *slovă*, *bucium*.
5. Marchează, prin semne convenționale, structura lexemului *străvechi*. Formează familia lexicală a cuvântului de bază.
6. Propune:
 - a) câte un sinonim pentru cuvintele *știu*, *recile*, *băiatul*, *să citească*, *așezați*, *zbucium*;
 - b) câte un antonim pentru cuvintele *noapte*, *stinge*, *deasupra*, *închideți*, *recile*.
7. Construiește enunțuri care să demonstreze diferite sensuri ale cuvântului *carte*.
8. Motivează scrierea cu majusculă a cuvântului *Sale*.
9. Argumentează utilizarea semnului de punctuație „două puncte” (:) în prima strofă.
10. Explică utilizarea cratimei în ortogramele: *stinge-mi-s-or*, *am s-ajung*, *nu-mi închideți*, *așezați-mi-o*.
11. Unește secvențele din prima coloană cu denumirea figurii de stil corespunzătoare din coloana a doua:

<i>Recile pleoape</i>	epitet
<i>Băiatul... ori fata</i>	inversiune
<i>Străvechii slove</i>	comparație
<i>Așezați-mi-o ca pernă</i>	enumerație

12. Explică semnificația contextuală a versurilor:

- a) „Stinge-mi-s-or ochii mie
Tot deasupra cărții Sale.”
- b) „Am s-ajung atunce, poate,
De mijlocul ei aproape.”
- c) „Iar de n-au s-auză dănșii
Al străvechii slove bucium.”

APLICĂ!

13. Care sunt versurile ce confirmă că scrierile lui Eminescu sunt cărți de căpătâi pentru Grigore Vieru?
14. Interpretează rolul antitezei *la miez de noapte/la răsărit de soare* în raport cu ideea de perenitate a operei eminesciene.
15. Documentează-te și pregătește o comunicare cu tema: *Eminescu și Vieru – mari poeți ai neamului nostru*.

Varia

În noaptea de 15 spre 16 ianuarie 2009, pe când se întorcea din orașul Cahul, unde participase la o ceremonie de comemorare a lui Mihai Eminescu, Grigore Vieru a suferit un grav accident de circulație, în urma căruia, peste două zile, a încetat din viață. Astfel s-a împlinit, într-un fel, premoniția din poezia-testament *Legământ*: ochii poetului s-au stins deasupra cărții lui Eminescu.

16. Chestionează trei colegi cu privire la lecturile lor recente și completează în caiet tabelul propus.

Numele colegului	Titlul cărții	Autorul	Editura	Opinia colegului despre carte
...	...	...	...	...

17. Citește cu atenție. Cum e definită cartea în acest fragment?

„Cartea este, fără îndoială, un obiect; dar în ce scop? Obiect de artă, marfă, mijloc de comunicare, instrument de lucru, gândire conservată sau hârtie la kilogram? Ea este produsul unui individ și al unei societăți, partea cea mai bună și cea mai rea din om. Ea participă la evenimente, le resimte sau le provoacă. Ea este reflectare, motor și judecător al istoriei. Prietenă sau dușman, cartea are toate calitățile unei persoane morale. Această complexitate ține de faptul că, în ciuda aparențelor, litera sa este vie și esența sa se confundă cu viața însăși: ea înglobează toate bogățiile și, totodată, poartă toate contradicțiile. Creată de om, ea reflectă universul și pune în mișcare lumea.”

(Albert Flocon, *Universul cărților*)

Viața cuvintelor

Buciumul este un instrument muzical confecționat din scoarță de tei ori din lemn, folosit de păstorii români din munții împăduriți pentru semnalizare și comunicare și pentru ghidarea oilor și a câinilor. În trecut, el a servit și ca mijloc de semnalizare în războaie, așa cum citim în *Scrisoarea III* a lui Mihai Eminescu: „Codrul clo-coti de arme, și de zgomot, și de bucium”. Buciumul devenea uneori și vestitor al morții, anunțând cu tristețe și jale în cele patru zări plecarea cuiva în altă lume. Este un instrument care apare adesea în versuri la Eminescu și la Vieru.

18. Cum înțelegi expresiile:

- cartea – obiect de artă;
- cartea – marfă;
- cartea – mijloc de comunicare;
- cartea – instrument de lucru;
- cartea – gândire conservată?

19. Ce tipuri de cărți s-ar potrivi fiecăreia dintre definițiile de mai sus? Exemplifică.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

20. Formulează definiția proprie pentru *carte*. Argumentează-o.

21. Poate fi cartea prieten sau dușman? De ce?

22. Explică afirmația: „Cartea este reflectare, motor și judecător al istoriei”. (A. Flocon)

23. Citește. Ești de acord cu autorul citatelor? Discută apoi în grup cu colegii. La ce concluzie ați ajuns?

a) „Sigur că cititul e una din marile bucurii ale vieții și printre puținele vicii care nu trebuie pedepsite. Dar eu nu l-aș separa, nici măcar din rațiuni de demonstrație, de învățătură. A citi înseamnă a învăța.”

(Nicolae Manolescu)

b) „La ce sunt bune cărțile? Îmi vine să răspund: la totul și la nimic. Poți trăi foarte bine fără să citești. Milioane de oameni n-au deschis niciodată o carte. A vrea să le explici ce pierd e totuna cu a explica unui surd frumusețea muzicii lui Mozart.”

(Nicolae Manolescu)

24. Lucru în perechi. Împreună cu colegul/colega, aduceți argumente în sprijinul afirmațiilor:

- Cititul este o bucurie a vieții.*
- Cititul este un viciu care nu trebuie pedepsit, ci încurajat.*
- A citi înseamnă a învăța.*

CREEAZĂ!

25. Numește câteva edituri din Republica Moldova și din alte țări. Ce colecții de carte ale editurilor autohtone cunoști? Documentează-te în librărie sau la bibliotecă și prezintă succint cele aflate.

26. Ce cărți crezi că ar putea fi produse de o editură cu denumirea: „Columb”, „Silva”, „Melc-Codobelc”, „Antiqua”, „Start”?

27. Ce titluri de carte ar putea fi incluse în colecțiile: „Evrica”, „Vechi civilizații”, „Logos”, „Roza vânturilor”?

28. Ce denumiri ai propune pentru:

- o editură care produce exclusiv cărți pentru copii?
- o colecție de literatură științifico-fantastică?
- o editură care se specializează în editarea manualelor de istorie?
- o colecție de cărți despre viața animalelor sălbatice?

29. Dezvoltă enunțul: *Cartea este un obiect de cultură*, aplicând tehnica 6 De ce? Redactează varianta finală, dându-i forma unui text coerent.

1. De ce cartea este un obiect de cultură?

.....
(răspunde într-un enunț)

2. De ce

.....
(răspunde într-un enunț)

3. De ce

.....
(răspunde într-un enunț)

Viața cuvintelor

Termenul **cultură** este un împrumut recent și este de origine latină. În latină, cuvântul *cultura*, care provine de la verbul *colere* „a cultiva, a îngriji; a respecta, a onora”, are semnificațiile de „cultivare, îngrijire; respectare, onorare”, dar și de „dezvoltare, educație” a personalității. Sensul de „latură intelectuală a civilizației” apare abia în epoca modernă, pe la începutul secolului al XIX-lea, iar cel de „tradiții și realizări colective ale unui popor” este atestat, pentru prima oară, în 1867.

Recapitulare (I)

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Citește fragmentul și identifică semnele anotimpului descris.

„Toamna e o primăvară stranie a frunzelor verzi. În lumina soarelui, frunzișul pădurii nu e stins, dimpotrivă, e aprins. Pe crengi nu se veștezesc frunze, ci înfloresc lumini. Copacii sunt pajii soarelui. Când apune, ei îi poartă pe crengi trena de lumini crepusculare și, cu un foșnet grav, pădurea pare că urmează evlavioasă soarele, care coboară orbitor treptele haotice ale întunericului.

Iarba e încă verde, dar frunzele au îngălbenit. O frunză căzând de pe creangă rămâne întinsă pe iarbă și-mi pare că toamna își lipește de vară obrazul ei suferind.”

(Ionel Teodoreanu)

2. Consultă un dicționar și stabilește sensul cuvintelor: *paj*, *trenă*, *crepuscular*, *evlavioasă*, *haotice*.

Isaak Levitan. Toamna de aur

3. Formulează trei întrebări la text care să înceapă cu:

- Ce.....?
- Unde
- Cum.....? și adresează-le unui coleg.

4. Copiază din text câte cinci cuvinte monosilabice și plurisilabice.

Precizează clasa morfologică în care se înscriu cuvintele selectate.

5. Selectează termeni ce aparțin câmpului lexical al cuvântului *toamnă*.

OBSERVĂ!

6. Găsește sinonime pentru cuvintele *straniu*, *grav*, *orbitor*.

7. Propune antonime pentru cuvintele *lumină*, *stins*, *a apune*, *a coborî*, *a cădea*, *a lipi*.

8. Explică sensul secvențelor:

- Copacii sunt pajii soarelui.
- ...ei îi poartă pe crengi trena de lumini crepusculare...
- ...toamna își lipește de vară obrazul ei suferind...

APLICĂ!

9. Aranjează în ordine alfabetică lexemele din enunțul următor: *O frunză căzând de pe creangă rămâne întinsă pe iarbă și-mi pare că toamna își lipește de vară obrazul ei suferind.*
10. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *soarelui, dimpotrivă, înfloresc, evlavioasă, crepusculare, haotice, obrazul.*
11. Formează familia lexicală a cuvintelor *frunză, lumină, verde.*
12. Determină ce parte de vorbire este fiecare cuvânt din enunțul de la ex. 10 după modelul:
 - *O* – articol nehotărât;
 - *Frunză* – ...
13. Marchează, prin semne corespunzătoare, structura morfologică a cuvintelor *primăvară, frunziș, înfloresc, evlavioasă, au îngălbenit.*
14. Identifică în prima propoziție substantivele și precizează gradul lor de articulare.
15. Indică genul, numărul și cazul substantivelor din propoziția a doua.
16. Extrage din text trei verbe la modul indicativ și precizează timpul, persoana și numărul lor.
17. Alcătuește enunțuri în care verbul *a fi* să aibă, pe rând, valoare predicativă, copulativă și auxiliară.
18. Demonstrează, în enunțuri, valorile morfologice ale cuvântului *o*: articol nehotărât, pronume personal, numeral, interjecție.
19. Identifică pronumele personale din text și include-le în enunțuri proprii.
20. Construiește două enunțuri în care cuvântul *toamna* să fie, pe rând, substantiv și adverb.
21. Identifică îmbinările de cuvinte *substantiv + adjectiv* și *verb + adverb*. Include-le în enunțuri proprii.
22. Marchează, prin semne convenționale, părțile de propoziție din următoarele enunțuri:
 - a) Toamna e o primăvară stranie a frunzelor verzi.
 - b) Copacii sunt pajii soarelui.
 - c) Iarba e încă verde, dar frunzele au îngălbenit.
23. Alcătuește propoziții, respectând următoarea structură:
 - a) Subiect + Atribut + Predicat verbal + Complement circumstanțial de loc.
 - b) Complement circumstanțial de timp + Subiect + Predicat nominal.

- c) Subiect multiplu + Predicat nominal.
- d) Complement circumstanțial de mod + Predicat verbal + Complement circumstanțial de loc.

24. Amintește-ți regulile de punctuație învățate în clasa a V-a. Scrie câte un exemplu pentru a ilustra utilizarea virgulei în cazul:

- 1) părților de propoziție multiple (omogene):
 - a) subiecte;
 - b) nume predicative;
 - c) atribute;
 - d) complemente;
- 2) adresărilor;
- 3) interjecțiilor;
- 4) părților de propoziție sau a propozițiilor introduse prin cuvintele *dar, iar, însă, ci, deci, așadar*;
- 5) propozițiilor coordonate prin juxtapunere (fără conjuncții).

CREEAZĂ!

25. Propune cât mai multe adjective potrivite pentru substantivul *toamna*:

Toamna

- 1.
- 2.
-

26. Alcătuieste un *cinquain*, utilizând două dintre adjectivele propuse în exercițiul de mai sus.

27. Redactează un text scurt (1/2 pagină) cu tema: *Toamna în orașul/satul meu*, utilizând adjectivele propuse anterior.

28. Lucru în perechi. Alcătuiți un careu de cuvinte încrucișate astfel încât pe verticală să obțineți cuvântul *toamna*.

29. Lucru în echipă. Elaborați un colaj cu tema: *Culorile toamnei*. Puteți folosi fotografii, desene, obiecte reale.

Argumentarea simplă (I). Redactarea unui text argumentativ

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Amintește-ți și descrie:

- o situație în care, discutând un subiect oarecare cu cineva dintre prieteni, ai avut la început o altă opinie, iar apoi ai acceptat opinia prietenului/prietenei;
- o situație în care ai reușit să-ți convingi prietenul/prietena să-ți accepte părerea.

2. Ce anume te-a ajutat să-ți convingi prietenul/prietena?

OBSERVĂ!

Viața cuvintelor

Neologismul **argument** „mijloc de dovadă”, utilizat în sfere precum filosofia, matematica, teoria comunicării, provine din latină: *argumentum* „povestire, subiect”, dar și „dovadă, demonstrare, încheiere logică”. Termenul latin, folosit încă din Antichitate în domeniile retoricii și filosofiei, își are originea în verbul *arguere* „a arăta, a dezvălui”, dar și „a respinge, a acuza”.

3. Citește cu atenție. Care este opinia bunicului lui Creangă despre știința de carte?

„– Nu-i rău, măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie, cum chitește Smaranda, că și popia are multe năcăfale, e greu de purtat. Și decât n-a fi cumsecade, mai bine să nu fie. Dar cartea îți aduce și oarecare mângâiere. Eu, să nu fi știut a ceti, de mult aș fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă deschid *Viețile sfinților* și văd atâtea și atâtea și zic: «Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi». Ale noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărți. Ș-apoi, să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărți culegi multă înțelepciune și, la dreptul vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are ținere de minte și, numai după cât a învățat, cântă și citește cât se poate de bine.”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Găsește și transcrie argumentele prezentate de bunic în sprijinul opiniei sale.

5. Formulează această opinie cu cuvinte proprii și prezintă 1-2 argumente suplimentare.

APLICĂ!

6. Documentează-te cu privire la unul dintre subiectele de mai jos. Solicită și opinia părinților sau a unor persoane mai în vârstă:

- a) timpul de activitate la calculator pentru copii;
- b) ce fel de cărți/reviste trebuie să citească elevii din clasa a VI-a;
- c) jocurile copiilor de 11-13 ani.

7. Roagă-i pe respondenți să prezinte 2-3 argumente în favoarea opiniei exprimate, completând tabelul:

Subiectul:	Respondentul 1	Respondentul 2
Opinia exprimată:	...	...
Argumentul 1:	...	...
Argumentul 2:	...	...
...	...	...

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

8. Care este opinia ta în privința temelor de mai sus?

9. Completează un tabel similar și compară opinia ta cu cea a persoanelor chestionate. Ce ai observat?

10. Comentează similitudinile sau diferențele observate. Cum crezi, de ce au apărut acestea?

CREEAZĂ!

11. Privește imaginile de mai jos și numește domeniul de activitate prezentat. Propune câte un titlu adecvat fiecărei imagini:

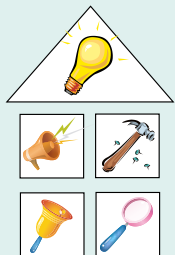
12. Alege una dintre temele propuse, completând-o conform propriilor preferințe:

- a) Sportul X este cel mai spectaculos.
- b) Muzica Y este cea mai valoroasă.
- c) Filmul Z este cel mai interesant.

Pregătește-te pentru a scrie un text argumentativ pe subiectul ales. Organizează-ți ideile, completând tabelul.

Algoritm pentru elaborarea unei argumentări simple	
Algoritmul	Formule de argumentare
1. Formulează punctul tău de vedere.	<i>Consider că... (sunt de părere că...)</i>
2. Prezintă argumentul principal pe care îl poți aduce în sprijinul punctului de vedere emis.	<i>Susțin acest lucru pentru că...</i>
3. Gândește-te și enumeră două-trei motive pentru care argumentul pe care l-ai prezentat poate fi considerat foarte important.	<i>Cred că am dreptate, deoarece a) ..., b) ..., c) ...</i>
4. Interpretează motivele, prezentând considerații proprii.	<i>Când afirm că a) ..., mă bazez pe faptul că...</i>
5. Încearcă să anticipezi ce ar putea spune un oponent, o persoană care nu este de acord cu tine și răspunde la aceste posibile obiecții.	<i>Cineva mi-ar putea reproșa că..., dar eu cred că...</i>
6. Formulează concluzia.	<i>În concluzie, pot spune că...</i>
7. Formulează un îndemn final pentru a atrage ascultătorii de partea ta.	<i>De aceea, vă invit să... (vă îndemn să...), fiindcă...</i>

13. Redactează varianta finală a textului, respectând algoritmul propus.

Revista mea. Invitație la Proiect

- Ți place să călătorești în lumea cărților?
- Ai încercat vreodată să scrii o poezie?
- Ai vrea să-ți scrii amintirile din copilărie, ca Ion Creangă?
- Dacă ai avea ocazia să întâlnești o personalitate marcantă din zilele noastre, ai vrea s-o intervievezi?
- Ai dorit vreodată să semeni cu un personaj îndrăgit?
- Vrei să înveți a scrie un articol pentru o revistă?
- Vrei să înveți a-ți argumenta eficient ideile?
- Vrei să-i poți convinge pe cei din jur să ți se alăture atunci când ai dreptate?
- Vrei să înveți a face multe alte lucruri utile?

Invitație la Proiect

Atunci te invităm să participi la acest proiect, în care vei elabora împreună cu colegii tăi o revistă. Te vom ajuta, pe parcursul unui an, să concepi și să creezi diverse texte care îți vor fi de folos ca să-ți pui în valoare cunoștințele, abilitățile și creativitatea.

Înarmează-te cu multă răbdare, folosește-ți fantezia, apelează la ingeniozitate, exersează-ți talentul, propune idei originale și, la sfârșitul anului, vei ține în mâini prima ta revistă literară.

În anumite etape, ajungând la paginile cu titlul generic *Revista mea*, vei elabora anumite tipuri de texte, descoperind, pas cu pas, structura unei reviste, iar la sfârșitul anului vei propune cele mai reușite materiale pe care le-ai creat pentru revista comună a clasei.

Mult succes!

Autorii

Cartea – obiect de cultură

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Recapitulând cunoștințele acumulate la lecțiile de istorie, amintește-ți ce materiale au fost folosite în secolele trecute în calitate de suport pentru scrierea cărților.
2. Ce știi despre revistele și cărțile electronice?
3. Citește cu atenție textul *Cartea de-a lungul veacurilor*. Completează, pe baza lui, tabelul:

v	+	?
Informații din text care îmi erau deja cunoscute	Informații noi pentru mine	Lucruri despre care aș vrea să aflu mai multe
...	...	...

Cartea de-a lungul veacurilor

de Dorin ONOFREI

Varia

Letopisetz – scriere istorică veche cu caracter narativ, în care înregistrarea evenimentelor se făcea pe ani, în ordine cronologică.

Tăbliță cuneiformă din Mesopotamia, a. 2360 î. H.

Ca orice produs al activității conștiente a omului, cartea a parcurs o lungă cale de evoluție. Forma în care o vedem în bibliotecile noastre – un număr de foi tipărite strânse laolaltă într-un volum – constituie doar una dintre posibilitățile ei. Modul de confecționare a cărții și aspectul sub care se prezintă ea reflectă nivelul tehnic al societății care o produce, precum și calitatea materialului pe care aceasta îl are la dispoziție.

Cea mai mare parte a cărților Antichității s-au pierdut pentru totdeauna, deoarece fuseseră scrise pe materiale perisabile: piei, lemn, țesături, frunze. Unele însă au străbătut prin negura vremurilor până la noi și se înfățișează în muzee ochilor noștri așa cum arătau ele cu mii de ani în urmă.

Cele mai vechi cărți pot fi considerate tăblițele cuneiforme din Mesopotamia și sulurile de papirus din Egipt. „Cărțile” civilizației mesopotamiene, care, în lipsa altor materiale, au fost scrise pe tăblițe de lut, au scăpat adesea de la distrugere datorită durabilității lor. Dar cititul unei asemenea cărți nu este o operație prea comodă. Imaginează-ți că cineva ți-a recomandat o carte bună. Apuci îndată brațele tărașoanței

Varia

Aventurile lui Huckleberry Finn:

roman al scriitorului american Mark Twain (pseudonim al lui Samuel Langhorne Clemens) (1835-1910), una dintre cărțile clasice ale literaturii pentru copii.

Biblia lui Gutenberg

Sutra de diamant

și te duci ață la bibliotecă. Acolo, plin de răbdare, îți aștepti rândul, ferindu-ți degetele picioarelor de cărucioarele altor abonați ai bibliotecii, și, când ajungi la masa bibliotecarei, o saluți respectuos cu ochii pe bicepșii ei proeminenți și zici:

– Doamnă Voinicu, aș vrea să citesc *Aventurile lui Huckleberry Finn*.

Bibliotecara dispare printre stelaje și reappare peste câteva minute cu o coșcogeamite cutie, pe care o pune cu grijă în tărăboanță, apoi, respirând zgomotos, îți spune:

– Să știi că lipsesc tăblițele a treizecea și a treizeci și una, de când Nică a lui Ștefan a Petrei a încercat să prindă muște. Fii atent la drum, să nu mi-o aduci cioburi, ca pe *Cei trei mușchetari*!

Necazuri mari. Vechii egipteni, în schimb, au creat un suport pentru scriere cu adevărat practic, chiar dacă mai puțin durabil: papirusul. Cartea gata se prezenta sub forma unui sul înfășurat pe un baston de lemn sau, uneori, de fildeș, iar textul era dispus în coloane perpendiculare pe axul ruloului, compuse din 24-45 de rânduri. Lungimea medie a ruloului era de 10 metri, iar lățimea – de 30 cm, deși existau și „cărți de buzunar” late de 5 cm, și papirusuri cu lungimea de zeci de metri. Cititorul trebuia să țină cartea cu mâna dreaptă și s-o înfășoare cu mâna stângă.

Grecii și romanii au împrumutat de la egipteni atât materialul pentru scris, cât și modul de prezentare a cărții: sulul de papirus. Termenul prin care era desemnat acesta în Roma antică este *volumen* (din *volvere* „a rula, a înfășura”), de unde provine cuvântul *volum*, iar coloanele textului se numeau în latină *paginae* și, prin tradiție, astfel le zicem și noi paginilor cărților. În cărțile grecești și romane, cuvintele nu erau despărțite, scrierea fiind continuă.

Evangelhia cu învățătură.
Tipăritură a diaconului
Coresi, 1580-1581

Regulamentul unei biblioteci
ateniene, sec. II d. H.

Pentru a marca un alineat, scribii puneau o liniuță de unire între ultimul cuvânt dintr-un alineat și primul cuvânt din alineatul următor, și aceasta este originea termenului, folosit și în română, *paragraf*, căci acea liniuță purta numele de *paragraphos*.

În lumea greco-romană existau adevărate edituri, unde mai mulți copişti lucrau la multiplicarea operelor scriitorilor, iar noutățile editoriale erau anunțate prin foi volante, adevărate buletine pentru bibliofili. Cărțile ajungeau apoi

Varia

În secolul al II-lea î.H., regii Egiptului elenistic, dorind să susțină Biblioteca din Alexandria, care era în concurență cu Biblioteca din orașul Pergam, în Asia Mică, au interzis exportul de papirus. Atunci, cei din Pergam și-au amintit că, încă în secolul al V-lea î.H., grecii preluaseră de la persi obiceiul de a scrie pe piei de oi și de capre, numite *diphtera*. Ei au perfecționat metoda de prelucrare a acestui material și au început să-l folosească pentru cărți. Cu timpul, această „hârtie din piele” a căpătat denumirea de **pergament**, după numele orașului care a dezvoltat noua tehnologie.

în librării, *bibliopola*, existente în toate orașele mari, de unde luau calea bibliotecilor, particulare sau publice, cum era faimoasa *Alexandrina*, muzeu și bibliotecă din Alexandria, care poseda aproape un milion de volume.

Din secolul al IV-lea, cartea scrisă pe papirus a intrat într-o perioadă de declin, fiind înlocuită treptat de cartea de pergament. Pergamentul, care se fabrica din piele de vițel, de capră, de oaie etc., a luat locul papirusului mai cu seamă datorită apariției și consacrării unui nou tip de carte, *codexul*, cu file legate, altfel spus, cartea așa cum o cunoaștem noi.

Odată cu apusul civilizației antice, dispare și modul de producere și difuzare a cărții. Timp de opt secole, cuvântul scris se mută din atelierele copiștilor în scriptoriile mănăstirilor. Anume muncii călugărilor medievali învățați i se datorează continuitatea culturală care leagă epoca modernă de civilizația antică.

De cea mai mare importanță pentru istoria cărții este civilizația chineză. China a fost cea care a dăruit lumii hârtia, un suport ieftin și practic pentru scris; apariția hârtiei a dus la înlocuirea scrierii de mână prin imprimarea cu ștampila. Pe o planșă de lemn era sculptat în relief un text sau un desen, apoi se aplica cerneala cu o pensulă. După ce pe planșă era așezată o foaie de hârtie, fiind apăsată cu un

rolou, părțile în relief ale lemnului lăsau pe hârtie o copie a imaginii sculptate. Cea mai veche carte imprimată prin această metodă simplă de tipărire, numită tehnică tabelară, este o colecție de aforisme, *Sutra de diamant*, datată din 11 mai 868. Chinezii au inventat și caracterele mobile, care însă n-au putut înlocui niciodată în China imprimarea tabelară, din cauza multitudinii semnelor grafice pe care le are scrierea hieroglifică chineză: numărul acestora se ridică la câteva zeci de mii!

La începuturile tipăririi cărților în Europa stă figura lui Johann Gutenberg, un bijutier din orașul german Mainz. Invenția lui consta din trei elemente: forme pentru turnarea literelor dintr-un aliaj de plumb, cerneală „lipicioasă” și un teasc adaptat pentru tipărit. Pentru a imprima o carte, erau suficiente doar vreo trei sute de caractere mobile variate, care cuprindeau literele majuscule și minuscule, cifrele, semnele de punctuație etc. Marea lucrare a lui Gutenberg, a cărei apariție este socotită drept punct de pornire

Varia

Tablete cuneiforme: tăblițe de argilă, care conțin texte ale unor popoare orientale antice (sumerieni, akkadieni, elamiți, asirieni etc.) notate într-un sistem de scriere ce folosea semne în formă de cuie imprimate cu un stilet pe lutul umed.

Biblioteca Mazarini

pentru tipărirea cărților, a fost monumentală ediție în limba latină a *Bibliei* din anul 1456.

Către anul 1500, în Europa existau deja 1700 de teascuri tipografice și fuseseră tipărite circa 40 de mii de titluri de carte, care însumau aproape 20 de milioane de volume. Inventarea tiparului deschidea calea spre epoca numită mai apoi Renașterea.

Așezarea lamelor de papirus

Viața cuvintelor

Papirus: cuvântul grecesc *papyrus* provine de la un termen egiptean care înseamnă „a regelui”, adică „planta regală”; de la el derivă denumirea hârtiei în multe limbi europene: germ. *Papier*, fr. *papier*, engl. *paper*.

perisabil, *adj.* – care se strică ușor, supus alterării, dispariției.

proeminent, *adj.* – care iese în relief, reliefat, accentuat.

scrib, *s.m.* – aici: persoană care redactează sau copiază acte, cărți etc.

bibliofil, *s.m.* – persoană care iubește, cunoaște și colecționează cărți rare și prețioase.

scriptoriu, *s.n.* – încăpere într-o mănăstire, în care se copiau manuscrise.

OBSERVĂ!

4. Analizează tabelul completat. Care dintre rubrici este cea mai „bogată”?
5. Compară tabelul tău cu cel al colegului/colegei. Ați descoperit similitudini? Dar diferențe? Discutați-le.
6. Selectează cuvintele necunoscute și explică sensul lor cu ajutorul unui dicționar.
7. Explică ortogramele: *s-au pierdut*, *imaginează-ți*, *fii atent*, *dintr-un*.
8. Care este deosebirea dintre lexemele *aliniat/alineat*? Include-le în enunțuri proprii.
9. Explică sensul secvențelor:
 - au străbătut prin negura vremurilor;
 - te duci atât;
 - a intrat într-o perioadă de declin;
 - a dăruit lumii.

APLICĂ!

10. Răspunde la întrebările următoare.
 - Din ce cauză s-a pierdut cea mai mare parte a cărților Antichității?
 - Unde au apărut tabletele cuneiforme? Dar sulurile de papirus?
 - Care este originea cuvintelor *volum*, *pagină*, *paragraf*?

- Cum se numea noul tip de carte legată? Pe ce material era scrisă?
- Care este meritul călugărilor medievali în evoluția cărții?
- Ce rol a jucat civilizația chineză în istoria cărților?
- Care sunt elementele invenției lui Johann Gutenberg?

- 11.** Formulează alte trei întrebări și adresează-le colegilor de clasă.
- 12.** Rescrie, din primul alineat, o definiție a cărții. Compar-o cu cea din DEX.
- 13.** Identifică, în prima parte a textului, un pasaj ironic și comentează-l.
- 14.** Ce personaje ai recunoscut? Numește operele literare în care apar acestea.
- 15.** Alcătuește planul simplu de idei al textului.
- 16.** Care au fost civilizațiile de mare importanță pentru istoria cărții? Argumentează pe baza textului.
- 17.** Ce fel de cărți ai în biblioteca ta (în biblioteca familiei)?
- 18.** La următoarea vizită la o librărie sau la bibliotecă, alcătuește liste separate care să cuprindă cel puțin câte 10 titluri de cărți:
 - a) care ar putea fi recomandate unor oaspeți de peste hotare doritori să cunoască mai multe despre țara noastră;
 - b) care ar putea fi recomandate pentru lectură în vacanță sau în clipele de răgaz;
 - c) care ar putea conține informații utile pentru tine, ajutându-te să te descurci mai bine la disciplinele studiate în clasa a VI-a;
 - d) care i-ar putea fi de folos unei familii moderne;
 - e) care crezi că nu ar prezenta, în general, niciun interes.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

- 19.** Cum crezi, de ce tocmai un bijutier a inventat tiparul modern? Ce calități profesionale l-au ajutat?
- 20.** Care este cea mai costisitoare carte pe care ai văzut-o vreodată în librării? Descrie această carte și expune-ți opinia: ce anume determină costul ei?
- 21.** Cum vor arăta, după părerea ta, cărțile secolului următor?
- 22.** Vor exista oare biblioteci în viitor? Cum vor arăta ele? Argumentează-ți opinia.
- 23.** Dacă ai avea posibilitatea să cumperi o singură carte, ce ai alege: un dicționar, un atlas, o enciclopedie, un ghid de călătorie prin Europa, un roman polițist, o carte de versuri, un manual de istorie, un album de artă italiană, un roman de dragoste, o revistă auto, un roman SF sau ...? Argumentează-ți opțiunea.

CREEAZĂ!

24. Apelând la surse de referință (enciclopedii, dicționare, manuale de istorie, internet etc.), selectează și prezintă o scurtă informație despre:

- primele cărți tipărite în limba română;
- inițiatorul tipăririi cărților în limba română;
- prima revistă românească.

25. Folosind fragmentul din *Amintiri din copilărie* (pag. 11) în calitate de model și sursă de inspirație, scrie un text argumentativ cu titlul: *Nu-i rău să știi carte*, care să fie adresat:

- unui prieten/unei prietene;
- unor elevi din clasa I;
- unei persoane care nu știe carte.

STRUCTURA CĂRȚII: CUPRINSUL, PREFAȚA, POSTFAȚA

Cuprinsul

26. Examinează cuprinsul acestui manual. Ce informație îți oferă? Cum îl utilizezi?

27. Cu ce ai compara cuprinsul? Alege o singură variantă. Motivează-ți alegerea.

- un ghid de călătorie;
- o hartă;
- bara de navigare a unei pagini web;
- versiunea ta.

28. Examinează fragmentele de cuprins ce corespund cărților de mai jos.

Compară-le din punctul de vedere:

- al informației pe care o oferă cu privire la conținutul lucrării;
- al gradului în care îți suscită interesul de cititor;
- al ingeniozității autorului;
- al elementelor comune (dacă există).

TABLA DE MATERII	CUPRINS	CUPRINS
Prezentare7	CUVÂNT-ÎNAINTE 5	AVENTURA „SPERANȚEI” 3
Către cititorii mei	I. OMUL 11	Partea întâi
din România 11	1. CORPUL OMENESC 11	LA POARTA LEVANTULUI
Cuvânt-înainte13	2. SEXELE ȘI VÂRSTA 16	Capitolul I
Introducere15	3. GRADELE DE RUDENIE	FIECARE EPAVĂ ÎȘI ARE TAINA EI.... 7
PARTEA ÎNTÂI	ȘI STAREA CIVILĂ 19	Capitolul II
LUMEA MODERNĂ	4. ÎNSUȘIRI 25	ȘI OAMENII AU TAINELE LOR40
ȘI ETRURIA	A. Însușiri fizice 27	Capitolul III
Istoria etruscologiei21	B. Însușiri psihice	ÎNTÂMPLĂRI LA SFÂRȘITUL
PARTEA A DOUA	(morale și intelectuale)28	LUI MARTIE83
CELE NOUĂ ASPECTE	C. Alte însușiri 31	Capitolul IV
ALE „MISTERULUI”	II. LOCUINȚA 33	PLUTAȘUL NĂZDRĂVAN108
ETRUSC	1. TIPURI DE LOCUINȚE	Capitolul V
Originile poporului etrusc ...49	ȘI PĂRȚI (ÎNCĂPERI, ANEXE,	ECHIPAJUL127
Enigma limbii etrusce..... 62	ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE)	Capitolul VI
	ALE LOR33	PAZNICUL FARULUI139
		Capitolul VII
		CHERESTEA PENTRU PIREU167
		Partea a doua
		ULTIMA SIRENĂ
		Capitolul VIII.
		OPRIREA LA ȚARIGRAD 185

29. Examinează cu multă atenție cuprinsul cărții Mioarei Avram și încearcă să faci, pe baza acestuia, o presupunere referitoare la conținutul lucrării. Notează-ți ideile în caiet. Mai târziu vei avea ocazia să verifici ipotezele emise.

30. Cercetează cuprinsul mai multor cărți din biblioteca ta personală sau din cea școlară. Care dintre ele nu au cuprins? De ce?

Nota bene!

Cuprins, sumar – listă a capitolelor, a părților etc. ale unei cărți, ale unei reviste, plasată la începutul sau la sfârșitul acesteia; tablă de materii.

Prefața. Postfața

31. Enumeră sinonimele cuvântului *prefață*. Folosește dicționarul de sinonime dacă e nevoie.

32. Examinează mai multe cărți din biblioteca ta personală ori din biblioteca școlii care să aibă prefețe. Cine sunt semnatarii acestora? Ce denumiri sunt folosite pentru ele? Completează tabelul de mai jos cu informația colectată de tine referitoare la cel puțin alte trei cărți care au prefață.

Titlul și tipul cărții	Autorul (autorii) cărții	Ce denumire poartă prefața?	Cine o semnează?
<i>Bonne route!</i> , manual de limba franceză	Pierre Gibert ș.a.	Prefață la ediția în limba română	Editura Sigma
<i>Sânge și trandafiri</i> , monografie istorică	Ovidiu Pecican	Cuvânt-înainte	Ovidiu Pecican
...	...	...	...

33. Pe baza exercițiilor de mai sus, formulează singur definiția prefeței. Compar-o cu cea de la rubrica *Nota bene!*

34. Citește fragmentele. Determină care dintre acestea este extras din:

- *Prefață la poveștile mele* de Ion Creangă;
- *Prefața la Cuvintele limbii române între corect și incorect* de Mioara Avram.

a) „Nu am iluzia că această carte va face să dispară toate greșelile incriminate, dar dacă le va reduce numărul măcar la unii vorbitori cititori, ea își va fi atins scopul de a fi utilă; în cultivarea limbii, politica pașilor mărunți este bine-venită. Aș vrea cu deosebire ca această carte să-i determine pe cititori să dea mai multă atenție normelor limbii noastre, să nu-i folosească oricum cuvintele, la întâmplare și după ureche, și să-și aleagă cu spirit critic modele demne de urmat.”

b) „Iubite cetitoriu,
Multe prostii ai fi citit de când ești.

Cetește, rogu-te, și ceste și, unde-i veded că nu-ți vin la socoteală, iè pana în mână și dă și tu altceva mai bun la ivală, căci eu atâta m-am priceput și atâta am făcut. Autoriul”

35. Care dintre fragmentele de prefețe de mai sus:

- oferă mai multe detalii referitoare la conținutul lucrării?
- te incită să citești lucrarea?

Argumentează-ți răspunsul.

36. Ce fel de lucrare crezi că este cartea Mioarei Avram? Compară-ți ideile de acum cu presupunerile tale inițiale făcute pe baza cuprinsului.

37. Citește definiția postfeței. Compar-o cu definiția prefeței și analizează deosebirile dintre prefață și postfață din punctul de vedere al:

- plasării față de textul de bază al lucrării;
- conținutului (informația oferită);
- semnatarului.

38. Găsește în bibliotecă o carte reală, care are atât prefață, cât și postfață. Completează o diagramă Venn, analizând conținutul lor.

Nota bene!

Prefața este un text introductiv adresat..., având un caracter..., care precedă o operă literară sau științifică. În ea, autorul operei (sau...) dă lămuriri cu privire la... sau... și face unele aprecieri în legătură cu opera (ori cu autorul ei).

Nota bene!

Postfață – cuvânt de încheiere sau comentariu explicativ adresat cititorilor și plasat la sfârșitul unei cărți, de multe ori semnat de către altcineva decât autorul cărții.

RECAPITULARE (II)

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Intitulează textul printr-o îmbinare de cuvinte.

„Cândva, demult, în locul lanului de spice se întindea o împărăție mare. Ajuns la albe bătrâneți, împăratul porunci că cine va găsi cea mai frumoasă floare, acela va fi stăpânul împărăției. Au venit florari și florărese cu flori care de care mai frumoase. Dar ochii împăratului rămâneau triști.

A sosit la palat și o țărancă. Avea în mâini o cunună de spice. A zâmbit împăratul, oprindu-și privirea la cununa de spice.

– Iată cea mai frumoasă floare din lume. Las-să înflorească și să dăinuie pe veci. Iar tu să fii împărăteasa acestui meleag! a zis el către țărancă.”

(Nelli Rațuc)

2. Numește personajele textului.

3. Formulează, într-un enunț, ideea principală a textului.

4. Continuă enunțurile:

- Ochii împăratului rămâneau triști, deoarece...
- Împăratul a spus că spicele sunt cele mai frumoase flori din lume, fiindcă...
- Împăratul a hotărât ca anume țărancă să devină stăpâna meleagului, pentru că...

5. Scrie câte un sinonim pentru următoarele cuvinte:

- cunună;
- împărat;
- meleag.

6. Selectează din text 4 cuvinte care formează o familie lexicală.

7. Alege îmbinarea în care cuvântul *albă* este utilizat cu sens figurat și plasează-o într-un context propriu.

draperie albă

bătrânețe albă

8. Transcrie, din text, verbele care denumesc acțiunile împăratului.

9. Precizează care sunt adjectivele și adverbele din următoarele îmbinări:

palat frumos împărat trist
vorbește frumos privește trist

10. Descrie, în două fraze, spicul de grâu.

11. Alcătuieste planul simplu de idei al textului.

Povestește textul, respectând planul.

COMUNICAREA. SITUAȚIA DE COMUNICARE

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Amintește-ți o conversație recentă la telefon. Transcrie lista de mai jos și marchează informațiile referitoare la interlocutor pe care le poți descoperi fără a-l vedea.

Discutând cu o persoană pe care nu o vezi, poți afla dacă aceasta este:

• bărbat ori femeie	da ☐	nu ☐
• tânără ori bătrână	da ☐	nu ☐
• înaltă ori scundă	da ☐	nu ☐
• veselă ori tristă	da ☐	nu ☐
• liniștită ori speriată	da ☐	nu ☐
• calmă ori enervată	da ☐	nu ☐
• mulțumită ori supărată	da ☐	nu ☐
• bogată ori săracă	da ☐	nu ☐
• sinceră ori mincinoasă	da ☐	nu ☐
• odihnită ori obosită	da ☐	nu ☐
• prietenoasă ori amenințătoare	da ☐	nu ☐

2. Compară rezultatele obținute cu cele ale colegului/colegei. Aveți aceleași păreri? Există și diferențe de opinii? Discutați diferențele, prezentând argumente în sprijinul părerii proprii. Fii pregătit să accepți părerea colegului/colegei, dacă argumentele ți se par convingătoare.

OBSERVĂ!

3. Discută cu colegul/colega despre ultima carte citită de el/ea. Pune-i întrebări cu privire la:

- titlul cărții, autorul ei, editura la care a apărut;
- tema cărții;
- personajele principale și cele secundare (dacă e o carte de literatură artistică);
- cele mai interesante momente ale cărții;
- opinia colegului/colegei despre carte;
- recomandările colegului/colegei.

4. Răspunde, la rândul tău, la întrebările adresate ție.

5. Lucru în perechi. Analizați imaginile și răspundeți la următoarele întrebări:

- în ce relații par să fie persoanele din fotografii?
- care este dispoziția lor, starea lor de spirit?
- ce s-a întâmplat cu ele înainte de momentul surprins în fotografie? Ce se poate întâmpla după aceasta?

Nota bene!

Comunicarea permite stabilirea unei relații între persoane, între obiecte sau între persoane și obiecte. Ea desemnează acțiunea de a comunica (informații, date, idei, sentimente etc.) sau rezultatul acestei acțiuni.

Comunicarea interpersonală implică în mod obligatoriu minimum două persoane care realizează un schimb de idei într-o **situație de comunicare**.

- 6.** Împreună cu colegul/colega, alcătuiți un dialog potrivit pentru situația de comunicare dintr-o fotografie, la alegere. Prezentați-l. Colegii vor trebui să ghicească imaginea corespunzătoare.

APLICĂ!

- 7.** Lucrând în pereche cu colegul/colega, redactați un dialog, la alegere, urmând algoritmul propus:

- examinați replicile de început și de sfârșit;
- atribuiți o identitate persoanelor care discută (nume, vârstă, ocupație);
- completați dialogurile cu minimum 5 replici, apoi citiți-le pe roluri.

- a) A. Aș vrea să vă vorbesc despre fiul dumneavoastră.
B. Îmi pare rău, mă grăbesc. Poate, altă dată.
...
B. Vă mulțumesc mult. Voi ține seama de sfatul dumneavoastră.
- b) A. Nu vrei să mergem la cinema?
B. Cu plăcere. E cumva un film nou?
...
B. Atunci, mai bine mergem săptămâna viitoare.
- c) A. Spune-mi, te rog, ce teme ni s-au dat azi la română?
B. Trebuia să vii la ore.
...
B. Îmi pare rău, n-am știut. Așteaptă un pic să-mi iau agenda.
- d) A. Nu-mi place muzica pe care o ascultă nepotul meu.
B. Cred că nici lui nu-i place muzica pe care o ascultăm noi.
...
B. Aș vrea să o văd și pe asta.

- 8.** Împreună cu colegii, apreciați care dintre dialogurile prezentate a avut cele mai interesante și mai neașteptate replici.

EXPRESĂ-ȚI OPINIA!

9. Lucru în perechi. Discută cu colegul/colega și faceți o listă de recomandări pentru a putea comunica eficient. Referiți-vă la:

- modul de exprimare;
- vocabularul folosit;
- formularea întrebărilor;
- modul de a răspunde la întrebări;
- modul în care trebuie ascultat partenerul de comunicare;
- comportamentul general în timpul comunicării.

10. Prezentați recomandările voastre colegilor. Ascultați recomandările lor. Notați-le pe cele noi.

11. Stabiliți care sunt recomandările pe care le respectați deja în cadrul comunicării cu ceilalți și care sunt recomandările la care trebuie să mai lucrați.

CREEAZĂ!

12. Discută cu 3-5 persoane de vârste diferite (părinți, frați, surori, alte rude, prieteni, cunoștințe) pentru a afla:

- cât de frecvent conversează persoana respectivă cu altcineva;
- cu cine anume preferă să discute;
- despre ce îi place să discute cel mai mult.

Completează pe baza discuției un tabel:

Persoana	Vârsta	Cât de des conversează cu altcineva	Cu cine anume preferă să discute	Despre ce îi place cel mai mult să discute
...	...	...	...	...

13. Prezintă într-un text scurt rezultatele obținute, comparând preferințele pentru discuție ale acestor persoane.

Folosește algoritmul:

- *Introducere*: expune scopul acestui text (ce vrei să comunici).
- *Cuprins*: expune rezultatele discuției, comparând preferințele persoanelor intervievate (ce asemănări și ce diferențe ai remarcat, ce te-a impresionat, ce ți s-a părut neobișnuit etc.).
- *Încheiere*: expune concluziile la care ai ajuns (în ce măsură le place persoanelor respective să discute, în ce măsură se aseamănă sau se deosebesc preferințele lor în domeniul temelor de discuție).

Nota bene!

La redactarea textului, respectă regulile de **așezare în pagină**:

- lasă în partea stângă a foii o margine de doi centimetri;
- lasă cel puțin un rând de la exercițiul ori textul precedent;
- ai grijă ca titlul să fie plasat deasupra textului, la mijlocul rândului;
- ai grijă ca introducerea și încheierea să ocupe cel mult câte un paragraf;
- nu uita să introduci orice idee nouă cu alineat.

MESAJUL ELECTRONIC

14. Folosind cunoștințele acumulate la lecțiile de istorie, enumeră câteva modalități de transmitere a informației care nu mai sunt folosite astăzi.

15. Cum comunicai cel mai mult cu prietenii, oral sau în scris?

16. Cum crezi, care este mijlocul cel mai popular de comunicare la distanță astăzi? De ce?

- a) telefonul fix;
- b) telefonul mobil;
- c) scrisoarea;
- d) poșta electronică.

Varia

E-mail (din engleză: *electronic mail* „poșta electronică”) este un serviciu de poșta electronică similar celui de poșta din viața de zi cu zi. Prin intermediul poștei electronice se pot transmite mesaje și fișiere între două calculatoare. Fiecare utilizator al serviciului *e-mail* are o adresă proprie de forma *nume@domeniu*. E suficient să se introducă adresa de *e-mail* a destinatarului și mesajul care urmează să fie trimis. Textului ce conține mesajul i se pot atașa diverse fișiere.

17. Citește. Care dintre aceste caracteristici reprezintă avantaje ale poștei electronice și care sunt dezavantaje?

Poșta electronică are câteva caracteristici:

- simplitatea și rapiditatea transmisiei;
- programele și sistemele informatice asigură înregistrarea unor informații clare despre expeditor, data și ora expedierii; de aceea, în mesajul propriu-zis pot lipsi formula de adresare și chiar semnătura;
- din motive tehnice, literele cu semne diacritice specifice alfabetului românesc (*ă, â, î, ș, ț*) nu pot fi întotdeauna folosite și sunt redactate prin *a, i, s, t*, înțelegerea mesajului bazându-se pe context;
- există anumite principii și recomandări practice ale comunicării prin poșta electronică ce țin de așa-zisa *netichetă*: de exemplu, se recomandă să nu fie trimise mesaje unei liste mari de destinatari, care s-ar putea să nu vrea ca adresa lor să fie cunoscută de oricine.

18. Discută cu colegul/colega. Enumerați, dacă există:

- avantaje ale telefoniei mobile față de cea fixă;
- avantaje ale SMS-urilor față de comunicarea vocală la mobil.

19. Lucru în perechi. Comparați structura unei scrisori clasice, expusă mai jos, cu mesajele de poștă electronică și stabiliți:

SMS-ul (din engleză: *Short Message Service* – „serviciul de mesaje scurte”) este un bine cunoscut mijloc de comunicare bidirecțională, prin care se pot transmite și primi mesaje pe și de pe telefonul mobil. Textul poate conține cuvinte, cifre sau combinații ale acestora, care trebuie să se încadreze în limita a 160 de caractere. Pentru a face economie de timp și la tastat, se pot folosi o mulțime de abrevieri. De exemplu: nb (*noapte bună*), vb (*vorbim*), cmf (*ce mai faci?*) etc.

A. Elementele comune.

B. Elementele care diferă.

	Structura unei scrisori	A	B
1.	Vom începe o scrisoare prin a pune numele localității și data (ziua, luna, anul) în partea dreaptă a paginii, sus.		x
2.	La mijlocul paginii, la câțiva centimetri de marginea de sus, vom scrie formula de adresare.		
3.	Exemple de formule de adresare: <i>Stimate domnule X, ...; Stimată doamnă Y, ...; Dragă mamă, ...; Dragă frate, ...; Dragă Elena, ...</i> etc.	x	
4.	După o frază-două de introducere, urmează conținutul propriu-zis al scrisorii.		
5.	Fiecare idee nouă ori subiect abordat trebuie prezentat cu alineat.		
6.	Este bine să numerotăm paginile, în cazul unei scrisori mai lungi.		
7.	La sfârșit, se va folosi formula de încheiere adecvată, în funcție de relația pe care o avem cu persoana căreia îi scriem: <i>Cu drag, ...; Cu stimă, ...; Cu deosebit respect, al dumneavoastră ...; Cu toată considerația, ...</i> etc.		
8.	Semnătura se pune sub textul scrisorii, în dreapta, jos.		
9.	Dacă e nevoie să revenim, vom utiliza un post-scriptum: <i>P.S.</i>		
10.	În caz de necesitate, putem folosi și al doilea post-scriptum – <i>P.P.S.</i> , dar nu e bine să abuzăm de asemenea completări.		
11.	Pe plic nu trebuie să lipsească numele expeditorului. În afară de faptul că e important să se știe de la cine e mesajul, uneori, din diverse motive, s-ar putea să vi se returneze scrisoarea.		

FIȘA DE BIBLIOTECĂ

20. Examinează cu atenție fișele. Ce informații conține o fișă de bibliotecă?

I – 100000

Eminescu, Mihail

EMINESCU, MIHAIL: Poesii. *[Ediția I. Prefață de Titu Maiorescu]. București: Socecă, 1884.

VI + 307 p. + 1 f. portr.

859-14 *Editura completată după ediția catalogată sub nr I 142089

094.4 N.B. (asteriscurile și nota scrise cu creionul)

I 100000

II 5530

VERGILIUS MARO, Publius

Eneida. Ed. critică. Trad. de George Coșbuc. Ed. îngrijită, note și pref. de Stella Petecel. Coperta și supracoperta de Val Munteanu. București, „Univers”, 1980.

448 p. 21 cm

Bibliogr. p. 446 - 447.

Înainte de titlul aut.: Vergilius

871 – 131 = 590

21. Ce informații conține o fișă din biblioteca școlii tale?

Varia

Bibliotecă: cuvânt alcătuit din termenii grecești *biblion* „foaie, scriere, carte” și *thēkē* „ladă, dulap”, care poate semnifica: 1) dulap, depozit de cărți; 2) sală de lectură, bibliotecă publică; 3) colecție de cărți.

Nota bene!

Fișa de bibliotecă oferă o informație succintă privind cota cărții (care indică locul acesteia pe raft), titlul, autorul, locul publicării, editura, data apariției. De asemenea, fișa include unele mențiuni editoriale (ediția, prefața, coperta, materialele ilustrative etc.), mențiuni despre colecție, numărul de pagini, formatul cărții. Cifrele din partea stângă reprezintă codul cărții conform clasificării universale utilizate de bibliotecari.

FIȘA DE LECTURĂ

- 22.** Alcătuiește o listă de 10 cărți preferate.
- 23.** Compară lista ta cu cea a colegului. Ai remarcat unele coincidențe? Discutați despre preferințele comune.
- 24.** Obișnuiești să faci fișe de lectură? Da/nu? De ce?
- 25.** Citește textul. Găsește pasajele în care autorul descrie cum își făcea lecturile. Ce ți se pare mai interesant în felul lui de a citi?

„În anii în care am lucrat la spitalul St. Thomas, am parcurs în mod sistematic literatura engleză, franceză, italiană și latină. Am citit multă istorie, puțină filozofie și numeroase cărți de știință. Curios cum eram, aveam prea puțin răgaz să reflectez asupra celor citite; abia așteptam să termin o carte, ca să încep o alta. Pentru mine era de fiecare dată o aventură: porneam să citesc o carte celebră cu aceeași emoție cu care un tânăr serios s-ar bate pentru echipa sa ori o fată frumoasă s-ar duce la o serată dansantă. Din când în când, ziariști în căutare de subiecte mă întreabă care a fost momentul cel mai palpitant din viața mea. Dacă nu mi-ar fi rușine, le-aș putea răspunde că a fost momentul când am început să citesc *Faust* de Goethe. Niciodată n-am pierdut cu desăvârșire acest simțământ și chiar astăzi mi se întâmplă ca, la primele pagini ale unei cărți, inima să-mi bată mai repede. Pentru mine, lectura este o formă de odihnă, așa cum pentru alții este conversația sau jocul de cărți. Mai mult decât atât; pentru mine, lectura e o necesitate și, dacă se întâmplă să-mi lipsească fie cât de puțin, devin irascibil...

Și cu toate că am citit atât de mult, nu sunt un bun cititor. Citesc încet, fără să sar un rând. Îmi vine greu să las o carte fără s-o termin, oricât ar fi de slabă și oricât m-ar plictisi. Pot să număr pe degete cărțile pe care nu le-am parcurs din scoarță în scoarță. Pe de altă parte, puține sunt cele pe care le-am citit de două ori. Știu foarte bine că adesea nu le pot sesiza întreaga valoare de la prima lectură, dar prin faptul că mi-au dăruit tot ceea ce eram în stare să-mi însușesc din ele la vremea aceea, deși poate că am uitat detaliile, ele rămân ca un spor de bogăție...

În tinerețe, de câte ori impresia mea privind o carte se deosebea de cea a unor critici cu autoritate, nu șovăiam să conchid că eu mă înșelam. Nu știam de câte ori acceptă criticii păreri convenționale și nici nu-mi trecea prin minte că ar putea vorbi cu atâta siguranță despre ceea ce cunosc prea puțin. A trebuit să treacă mult până să-mi dau seama că singurul lucru care conta pentru mine la o operă de artă era părerea mea despre ea. Acum am dobândit oarecare încredere în propria mea judecată, căci am observat că ceea ce simțeam instinctiv acum patruzeci de ani față de scriitorii pe care-i citeam pe atunci și ceea ce nu voiam să iau în seamă pentru că nu coincidea cu opinia curentă este acceptat astăzi de mai toată lumea...

Dar singurul lucru important într-o carte este sensul pe care-l are pentru tine; poate avea înțelesuri diferite și mai adânci pentru critic, dar așa, prin mâna a doua, sensurile îți scapă. Eu nu citesc o carte de dragul cărții, ci de dragul meu. Nu e treaba mea s-o judec, ci să absorb din ea tot ce pot, așa cum amoeba absoarbe o părticică dintr-un corp străin...

Nu merită să citești o carte decât dacă-ți place.”

(W. Somerset Maugham, *Despre lectură*)

26. Cum înțelegi afirmațiile?

- pentru mine, lectura este o formă de odihnă;
- pentru mine, lectura e o necesitate;
- și cu toate că am citit atât de mult, nu sunt un bun cititor.

27. W.S. Maugham califică lectura unei cărți drept „aventură”. Cum înțelegi acest lucru?

28. Descrie propriul tău mod de a citi. Cum l-ai caracteriza? De ce?

29. Ce reprezintă lectura pentru autorul textului? Dar pentru tine?

30. Cum crezi, din ce cauză era tentat Maugham să renunțe la propria părere despre o carte în favoarea opiniei diferite a unor critici cu autoritate?

31. Comentează afirmația: „Singurul lucru important într-o carte este sensul pe care-l are pentru tine”. Care este opinia ta în acest sens?

32. Ești de acord cu fraza de încheiere a textului? Argumentează.

33. Comentează afirmațiile:

- „Cărțile își au soarta lor.”

(Terentianus Maurus)

- „Cărțile pe care lumea le consideră imorale sunt cele care îi arată propria josnicie.”

(Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*)

34. Ce afinități există între opinia despre lectură și cărți a lui Francis Bacon și opinia lui Maugham?

„Unele cărți sunt făcute pentru a fi gustate, altele pentru a fi înghițite, și un mic număr sunt făcute pentru a fi mestecate și digerate.”

(Francis Bacon)

35. Examinează fișa de lectură de mai jos. Care sunt elementele ei principale? Care parte din ea ți se pare mai importantă? De ce?

Autor: William Somerset Maugham

Titlu: „Despre lectură”

Volum: „Bilanț”

Locul și anul apariției, editura: București, Univers, 1982

recto

Rezumat (note de lectură):

Lectura este simultan aventură, odihnă, necesitate. A nu ști să sari anumite pasaje, precum și a nu reveni asupra celor citite reprezintă minusuri. Pentru Maugham, opinia personală despre opera de artă este mai importantă decât părerile convenționale. La o carte sunt esențiale sensul pe care-l are pentru cititor și plăcerea pe care i-o aduce.

Cuvinte-cheie: *lectură, carte, literatură, emoție, odihnă, bogăție, propria judecată, plăcere.*

Aprecieri personale:

Chiar dacă judecățile emise vin din partea unei autorități cum este Somerset Maugham, acestea nu sunt decât păreri personale, cu valoare strict individuală. Sunt de acord că unele pasaje nu merită să fie citite, pe când altele îți aduc ceva nou ori de câte ori revii la ele.

36. Comentează aprecierile personale făcute în fișa prezentată mai sus. Ce ai fi notat tu la acest compartiment?

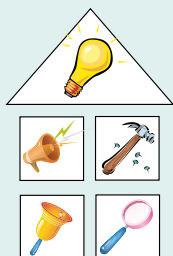
37. Completează o fișă de lectură, folosind modelul de mai sus:

- a) pentru cartea pe care o citești acum;
- b) pentru fragmentul de mai jos.

„La ce sunt bune cărțile? Îmi vine să răspund: la totul și la nimic. Poți trăi foarte bine fără să citești. Milioane de oameni n-au deschis niciodată o carte. A vrea să le explici ce pierd e totuna cu a explica unui surd frumusețea muzicii lui Mozart. În ce mă privește, mă număr printre cei care nu pot trăi fără cărți. Sunt un vicios al lecturii. Am nevoie să citesc așa cum am nevoie să mănânc și să beau. Hrana pe care mi-o oferă lectura îmi este la fel de indispensabilă ca și aceea materială. Resimt fiecare zi fără o carte ca pe o zi pierdută. Înainte de a mă culca seara, îndată ce mă trezesc, dimineața, în călătorii (ba chiar și în tramvai), pretutindeni și oricând, citesc. Nu mă pot închipui fără să țin o carte în mână. Îmi e uneori de ajuns s-o răsfoiesc... Când era foarte bătrân, tata nu mai citea decât romane polițiste: aceleași, de mai multe ori. Le uita și le relua. Așa fac și eu cu unele cărți. Am uitat uneori ce am citit în ele. Am uitat alteori că le-am citit. Plăcerea lecturii rămâne de fiecare dată întreagă. În cele mai multe cazuri, le țin perfect minte și aş putea să vorbesc la nesfârșit despre ele, fără să le am dinainte, să le deschid și să le ordonez... Pe cele noi, le aștept cu sufletul la gură. Curiozitatea nu m-a părăsit niciodată. O carte nouă este lucrul cel mai frumos care mi se poate întâmpla.”

(Nicolae Manolescu,

Viață și cărți. Amintirile unui cititor de cursă lungă,
Editura Paralela 45, Pitești, 2009)

Revista mea. Elaborarea conceptului

- Tema generală a revistei este „În lumea cărților”.
- O structură preliminară (pe care o vei putea modifica, la dorință) include 8 pagini (vezi tabelul de mai jos), pe care le vei elabora treptat, acumulând în timpul lecțiilor cunoștințele și abilitățile necesare pentru aceasta.
- Copiază tabelul în caiet și completează-l.
 - ▷ *Denumirea revistei:*
 - ◆ Scrie câteva titluri potrivite pentru revista ta.
 - ◆ Discută cu cineva dintre colegi și decide care va fi denumirea revistei tale. Poți cere și sfatul profesorului.
 - ▷ *Alege un motto pentru revista ta.*
 - ▷ *Idei pentru ilustrare:*
 - ◆ Gândește-te și notează câteva idei pentru ilustrarea copertelor și paginilor. Ce vei folosi: desene, imagini, fotografii?
- Pe parcurs, vei putea reveni la ideile pentru ilustrare, cizelându-le în funcție de conținutul materialelor pe care le vei elabora. Vei putea schimba, de asemenea, și ordinea paginilor, dacă va fi necesar.

Denumirea revistei		...
Motto:		...
Idei pentru ilustrarea copertelor revistei:		
Idei pentru coperta 1		...
Idei pentru coperta 4		...
Idei pentru ilustrarea paginilor de interior		
Pagina	Conținutul	Idei pentru ilustrare
1	Articolul de fond	...
2	Pagina utilitară	...
3	Recomandări pentru lectură	...
4	Interviul	...
5	Tinere talente. Poezie	...
6	Tinere talente. Proză	...
7	Personajul meu preferat	...
8	Noutăți	...

Dumnezeu i-a dat un viers frumos...

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. În clasele anterioare ai luat cunoștință de mai multe tipuri de texte. Construiește în caiet un tabel similar celui de mai jos. Clasifică textele din lista propusă și înscrie titlurile lor în tabel la rubricile corespunzătoare. Completează și celelalte rubrici ale tabelului.

Balada celor cinci motănași; Articolul de ziar; Amintiri din copilărie; Buletinul meteorologic; Ce te legeni...; Rețeta de bucătărie; Anunțul de reclamă; Greierul și Furnica.

Texte literare		Texte nonliterare	
Titlul textului	Tema textului	Titlul textului	Tema textului
...	...	...	...

2. Numește autorii textelor menționate mai sus. Ce observi la unele texte?

Ioan Alexandru Brătescu-Voinești (1868-1946) – scriitor român, autor de schițe și nuvele. A scris și multe povestiri pentru copii.

Viața cuvintelor

Cuvântul **privighetoare** derivă din verbul de origine latină *a priveghea* (lat. *pervigilare*) cu sensul de „a sta treaz”, „a sta de veghe”, „a sta la priveghi”.

Privighetoarea

de I.A.I. BRĂTESCU-VOINEȘTI

– Ce ai, nene Iorgule? Parcă ai fi supărat.
 – E!...
 – Ba nu, zău, ți s-a întâmplat ceva?
 – Mi s-a întâmplat o ticăloșie... Nici nu știu cum să-ți spui... Știi că prin fundul curții mele trece iazul, iazul morilor. Când n-am ce face, dau cu undița la pește. Am acolo, în stânga scării (c-am făcut o scară pentru scăldat), o adâncitură, în care arunc în toate serile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert: nadă la pește... Și uneori, când e apa merie, mai ales acuma primăvara, se dă bine și prinz... nu cine știe ce pești mari, dar în sfârșit: cleni, mreane... Am prins de multe ori și mai măricei – așa, cât un cuțit de masă obișnuit... Tu nu ești pescar; n-ai dat cu undița niciodată... E plăcut... La mine acolo e frumos de tot: o umbră deasă și răcoroasă, și apa aia care curge lin printre sălcii pletoase... Să vii odată să vezi... Acum, eu am undițe sistematice, de se strâng, se fac

baston; dar aici în iaz nu le întrebuițez, că prea sunt lungi... Iau câte o nuia de alun, îi pun ață, plumb și cârlig, și gata; iar când plec de acolo înfășor ața pe nuia și o bag într-un tufiș de răchită. În tufișurile astea și în sălciile de pe marginea iazului vin privighetori și cântă toată noaptea... Foarte de multe ori, când stau liniștit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna, parcă ar fi oarbe: umblă după râme... Ce e azi? Joi. Alaltăseară, marți, a venit pe la noi căpitanul Delescu cu nevastă-sa și am stat cu toții în pridvor să le ascultăm. Nu cânta una, cântau zece, cincisprezece; răsuna tot zăvoiul... Și cum era o lună ca ziua și mirosea liliacul... am petrecut o seară... să-l întrebi pe el... Mai ales una, chiar în grădină la mine, într-o salcie pletoasă, cânta... Doamne, Dumnezeu!... De câte ori începea, făcea într-un fel nou. Încă Victorița, nevasta căpitanului, luase un condei, să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea: fi, fi, fi, tiha! tiha! tiha! chiau! chiau! chiau! clings!... iar când isprăvea într-o cascadă de triluri, zău dacă nu-ți venea s-o aplauzi ca pe-o primadonă... Și din crîvină îi răspundeau altele și altele... Frumoasă seară am petrecut, n-am s-o uit niciodată! Și ne întrebam cu toții: dacă o fi adevărat că toate viețuitoarele de pe pământ se trag dintr-o tulpină și că s-au deosebit unele de altele numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut – ce fel de împrejurări au fost alea care au putut sili privighetoarea să ajungă să cânte așa, iar cârsteiul, bunăoară, să hârâie ca un ceasornic de buzunar când îl întorci? Mare taină! E!... Pe la douăsprezece ne-au plecat mosafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună seară”, a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigând: „La revedere, puică, pe mâine-seară!”

Și au venit și aseară; dar în salcie nu mai cânta privighetoarea... Se auzeau în zăvoi, dincolo, peste iaz, o mulțime; aici însă nu... Ne gândeam că poate și-a găsit soția și s-o fi dus după ea în zăvoi; și ne sileam s-o recunoaștem de pe cântec; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cântă toate la fel; dar, lucru hotărât, lipsea un sunet; n-auzeam pe niciuna făcând: clings! clings! Țsta nu-l auzeam, și să vezi de ce... Azi-dimineață, neavând treabă, mă scobor la gârlă. Lăsasem în ajun undița acolo într-un tufiș... O caut: nimic. Zic: să știi că mi-a furat-o cineva. Când mă uit mai bine, o văz mai departe pe jos. Dau s-o ridic: ața deșirată de pe băț și încurcată în răchită. Mă iau după fir și ce să văz? Parcă și acuma mi se sfâșie inima... Lăsasem râma în cârligul undiței; și biata privighetoare, umblând după demâncare, a înghițit cârligul!... Sărăcuța! cât trebuie să se fi zbatut, cât trebuie să se fi chinuit!... Acuma sta moartă, cu aripioarele întinse, iar pe ochișorii ei ca două mărgele negre năpădiseră furnicile... Pre legea mea! Sunt așa întâmplări absurde, care-ți turbură mintea, îți zdruncină credința... Auzi dumneata moarte: cu cârligul înfipt în gușulița aia care scotea sunetele alea dumnezeiești! Auzi dumneata, cum am răsplătit eu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebulie; dar știi, nebulie!... Ah! ochișorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!...

OBSERVĂ!

3. Explică sensul cuvintelor *nadă*, *merie*, *zăvoi*, *primadonă*, *crivină*, *bezea*.
4. Scrie în caiet formele următoarelor cuvinte în conformitate cu normele actuale ale limbii *prinz*, *scobor*, *văz*, *turbură*, *mosafirii*. Notează formele lor inițiale.
5. Găsește în text sinonimele cuvintelor *iaz* și *zăvoi*. Ce sinonime mai cunoști pentru aceste cuvinte?
6. Cum e numită privighetoarea? Selectează toate calificativele folosite de povestitor.
7. Găsește diminutivele folosite pentru a numi părțile corpului păsării. Ce poți spune despre atitudinea lui nenea Iorgu față de ea?
8. Alege varianta corectă:
 - a) Narațiunea este la persoana I, timpul trecut;
 - b) Narațiunea este la persoana I, timpul prezent.
9. Care este rolul punctelor de suspensie, în diferite pasaje ale textului?
10. Selectează propozițiile exclamative. Ce emoții ori sentimente exprimă ele?

TEXTUL LITERAR. TEXTUL NONLITERAR

Dicționar literar

Mărcile textului literar:

- Existența unui erou/autor/povestitor.
- Originalitatea compoziției și a modului de exprimare.
- Utilizarea întregii bogății a limbii (termeni populari, arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnici).
- Diversitatea și expresivitatea mijloacelor artistice.
- Noutatea limbajului, datorită utilizării unor sensuri multiple ale aceluiași cuvânt.

Mărcile textului nonliterar:

- Nu este evident cine este autorul.
- Nu se narează la persoana I.
- Modul de exprimare este unul care ar putea fi comun pentru mulți autori.
- Simplitatea exprimării.
- Cuvintele sunt folosite cu un singur sens.

11. Citește textul. De unde este extras acesta?

- a) dintr-o culegere de povestiri;
- b) dintr-o enciclopedie;
- c) dintr-un manual;
- d) dintr-un atlas zoologic.

Privighetoare: nume comun pentru câteva specii de păsări insectivore migratoare din Eurasia. Privighetoarea-mare și privighetoarea-mică sunt foarte asemănătoare. Ambele sunt de talie mijlocie (aproximativ 15 cm) și au partea dorsală de culoare brună-roșcată și pieptul alb-cenușiu, penajul privighetorii-mari fiind ceva mai întunecat. Coada privighetorii-mari este brună-maronie, iar partea superioară a pieptului acesteia este sură-închis, în timp ce privighetoarea-mică are coada ruginie și mijlocul pieptului alb. Ambele specii sunt renumite pentru cântecul melodos al masculilor în perioada de reproducere, emis atât noaptea, cât și ziua. Cântecul răsunător, cu multe variații, al privighetorii-mici se remarcă prin efecte de crescendo, în timp ce cântecul privighetorii-mari este lipsit de aceste crescendouri. Habitatul privighetorilor îl reprezintă crângurile dese și umede și subarboretul pădurilor, unde, de cele mai multe ori, pot fi mai degrabă auzite decât văzute. Ambele specii migrează iarna în Africa. Numele de privighetoare, însoțit de diverse determinative (~ de-stuf, ~ de-lac, ~ de-grădină etc.), este uneori aplicat și altor păsări, cum ar fi lăcarul ori silvia-de-grădină.

Privighetoarea-mare

Clasificare științifică: Privighetorile aparțin genului *Luscinia* al familiei *Turdidae*, ordinul *Paseriformelor*. Privighetoarea-mică este clasificată ca *Luscinia megarhynchos*, iar privighetoarea-mare ca *Luscinia luscinia*.

crescendo, s.n. – creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale.

habitat, s.n. – suprafață locuită de o specie de plante ori de animale.

subarboret, s.n. – grupuri de arbuști și de puiți de arbori care constituie, în păduri, un etaj inferior etajelor arborilor.

12. Pe baza textului de la exercițiul precedent, completează grila în caiet, bifând varianta de răspuns:

Ce observi?	Da	Nu
Sunt folosite multe determinative pentru cuvântul <i>privighetoare</i> ?		
Sunt folosite diminutive?		
Sunt folosite comparații?		
Există cuvinte arhaice, învechite?		
Sunt folosite forme colocviale ale unor cuvinte?		
Textul este narativ?		
Textul conține puncte de suspensie sau semne de exclamare?		
Este clar cine este autorul textului?		

- 13.** Folosind informația din *Dicționarul literar*, argumentează că textul lui I.Al. Brătescu-Voinești este un text literar, iar textul de la exercițiul 12 – unul nonliterar.

Dicționar literar

Textul literar prezintă fapte, întâmplări, personaje, aspecte din natură, idei și gânduri originale, trezind cititorului emoții și sentimente prin intermediul limbajului artistic și al **imaginației** scriitorului.

Textele nonliterare au teme foarte diverse și tratează aspecte din **realitate**. Ele pot fi informative, argumentative sau distractive.

- 14.** Analizează informația din *Dicționarul literar*. Ce tip de text este cel de la exercițiul 12 – unul științific ori unul utilitar? De ce?

Dicționar literar

Într-un **text științific** sunt prezentate idei, informații și argumente referitoare la acestea. Propozițiile unui text științific sunt, de obicei, scurte și clare. Descrierile sunt simple, fără folosirea unui limbaj artistic. Sunt folosiți mulți termeni de specialitate din domeniul respectiv.

Într-un **text utilitar** sunt prezentate instrucțiuni, sfaturi sau recomandări care îl pot ghida pe cititor în vederea îndeplinirii unei acțiuni concrete (folosirea unui medicament, utilizarea aparatului foto, îngrijirea plantelor de cameră, închirierea unui apartament, prepararea unui aliment, modul de lucru al unei instituții etc.).

APLICĂ!

- 15.** Selectează comparațiile folosite în textul lui I. Al. Brătescu-Voinești. Alcătuieste comparații proprii pentru a descrie:
- cântecul privighetorii;
 - o dimineață de vară;
 - copacii de pe malul unei ape.
- 16.** Numește alte lucrări literare în care să fie menționate păsări.
- 17.** Ce legende folclorice, mitologice ori istorice despre păsări cunoști? Povestește una dintre ele.
- 18.** Lucrează în pereche cu un coleg/o colegă. Citiți cu atenție fragmentele de mai jos. Care dintre ele sunt texte literare și care – nonliterare? Discutați și formulați argumentele necesare pentru răspuns.

A) 1. „Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!”

(Ion Creangă)

2. „Realizată clasic și la nivelul parterului, locuința aceasta oferă o departajare optimă între zonele diurne și cele de noapte, în strictă dependență de desfășurarea nivelurilor. Dacă demisolul găzduiește garajul, spații de depozitare și o pivniță specială pentru păstrarea în bune condiții a vinului, la parter s-au creat zonele diurne (de primire și relaxare), accesoryzate clasic de spațiile de servire și preparare (sufraagerie, bucătărie cu deschidere către terasa în aer liber).”

(după revista *Căminul*)

B) 1. „În aceeași limbă Toată lumea plânge, În aceeași limbă Râde un pământ.	Ci doar în limba ta Durerea poți s-o mângâi, Iar bucuria S-o preschimbi în cânt.”
--	--

(Grigore Vieru)

2. „Limbajul este o activitate umană *universală* care se realizează *în mod individual*, dar totdeauna conform unor tehnici *istoric* determinate („limbi”). Într-adevăr, toate ființele umane adulte și normale vorbesc; într-un anumit sens, vorbesc *întotdeauna*... Pe de altă parte, fiecare subiect vorbitor vorbește în mod individual (inclusiv în dialog): limbajul nu este niciodată activitate «corală».”

(Eugeniu Coșeriu)

19. Găsește și prezintă în plan comparativ un text literar și unul nonliterar în care se vorbește despre:

- a) călătorii;
- b) stele;
- c) muzică;
- d) pictură;
- e) un personaj istoric.

Menționează mărcile specifice ale acestor texte, cu exemple concrete.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

20. În două momente ale povestirii, lui nenea Iorgu îi scapă exclamația „E!...”. Cum crezi, care este semnificația acestei exclamații, într-un caz și în celălalt? Cum este intonația probabilă în cele două cazuri, aceeași sau diferită? De ce?

21. În textul literar, naratorul vorbește despre privighetoare folosind pronumele personal de genul feminin *ea*, și numai o anumită frază demonstrează faptul că nenea Iorgu știe că doar masculii privighetorilor cântă atât de minunat. Care este această frază?

22. Locul descris de povestitor este foarte frumos: spațiu riveran, pădure, păsări... Prin ce anume atrage un asemenea loc? Ai vrea să trăiești în apropiere? Argumentează.

- 23.** Cum crezi, moartea privighetorii a fost consecința unei întâmplări nefericite ori a unui act de neglijență? Nenea Iorgu poartă ori nu vreo vină pentru cele întâmplate?
- 24.** Ți-ai schimbat cumva atitudinea față de nenea Iorgu pe parcursul povestirii? În ce mod?
- 25.** Citește legendele. Care ți-a plăcut mai mult și de ce? Ce element comun referitor la privighetoare apare în ambele texte?

Legenda privighetorii

Aëdon, soția regelui Tebei Zethos, fiind orbită de invidie față de Niobe, cumnata sa, care avea șase fii și șase fiice, a încercat să-l ucidă pe cel mai mare dintre copiii acesteia, Amaleu. În urma unei greșeli nefericite, Aëdon l-a omorât pe Itylos, singurul ei fiu. Lui Zeus i s-a făcut milă de ea și a transformat-o în privighetoare (în greacă, *aëdon* înseamnă „privighetoare”). Oamenii din Antichitate interpretau cântecul duios și melancolic al privighetorii ca pe plânsul neconsolatei Aëdon după copilul pierdut.

Privighetoarea-mică

Povestea privighetorii

Pe privighetoare, când a făcut-o Dumnezeu, a făcut-o urâtă la pene, după cum au fost făcute și celelalte păsări la început. Când a chemat Dumnezeu mai într-un târziu păsările să le vâpsească și să le înfrumusețeze penele în diferite chipuri, toate s-au dus, numai privighetoarea nu s-a dus, că n-a știut.

Când a aflat privighetoarea și s-a dus și ea, Dumnezeu sfârșise culorile și n-a avut cu ce s-o mai înfrumusețeze, și așa urâtă cum era la pene a rămas până în ziua de azi.

Dumnezeu, ca să nu plece scârbită de la fața sa, i-a dat în schimb un viers frumos, ca prin cântecele ei să se facă plăcută și păsărilor, și oamenilor.

26. Ce expresie a feței crezi că avea nenea Iorgu atunci când povestea:

- despre pasiunea lui pentru pescuit?
- despre cântecul privighetorii?
- despre moartea acesteia?

CREEAZĂ!

- 27.** Imaginează-ți că nenea Iorgu a găsit pasărea încă vie și a reușit s-o salveze. Compune o versiune proprie pentru finalul povestirii.
- 28.** Documentează-te și fă o listă a păsărilor cântătoare care sunt apreciate pentru această calitate. Prezintă o scurtă informație însoțită de ilustrații despre una sau două dintre ele.
- 29.** Alcătuiește un plan de susținere a păsărilor pe timp de iarnă. Cere părerea unui adult în această problemă.

Câmpul lexical

AMINTEȘTE-ȚI!

Îndrumar de gramatică

Câmpul lexical (lexico-semantic, semantic) se constituie din toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care sunt reunite prin componente de sens comune. De exemplu: numele de rudenie, numele de culori, denumirile de păsări, denumirile de animale, denumirile de sentimente etc.

Câmpul lexical este alcătuit din aceleași părți de vorbire.

Pe lângă cuvintele de bază, în componența câmpului lexical intră:

- derivatele acestora;
- sinonimele lor.

De exemplu: *sfârșit* – *sfârșire* – *încheiere* – *terminare*.

- 1. Scrie, timp de trei minute, cuvinte din câmpul lexical al unuia dintre termenii din tabel. Cine are cele mai multe cuvinte?**

Jucării	Jocuri	Rechizite	Alimente	Haine
---------	--------	-----------	----------	-------

- 2. Completați cu elemente ale aceluiași câmp lexical:**

a) care să fie derivate ale următoarelor cuvinte de bază:

Copil – ...; *Frate* – ...; *Soră* – ...; *Mamă* – ...; *Tată* –

b) care să fie sinonime ale următoarelor cuvinte:

Învățare – ...; *Însănătoșire* – ...; *A desena* – ...; *A ruga* – ...; *A opri* –

OBSERVĂ!

- 3. Găsește și transcrie din textul *Privighetoarea* cuvintele care fac parte din câmpul lexical al noțiunii *pescuit*.**
- 4. Selectează cuvintele ce pot reprezenta părți ale câmpului lexical definit ca *sunete ale păsărilor*.**
- 5. Identifică, în text, alte câmpuri lexicale constituite din cel puțin două cuvinte. Completează aceste câmpuri cu alte lexeme potrivite.**
- 6. Completează câmpul lexical respectiv. Scrie denumirea generică a acestuia.**

a) Grade militare:	căpitan, ...
b)	dimineața, ...
c)	primăvara, ...
d)	luna, ...

APLICĂ!

7. Formează următoarele câmpuri lexicale:

- ◆ denumiri ale obiectelor de încălțăminte;
- ◆ denumiri ale mijloacelor de transport;
- ◆ denumiri de culori.

8. Grupează cuvintele de mai jos în câmpuri lexicale distincte:

casă, sacou, sarmale, bloc, vestă, treni, terci, colibă, apartament, salată, palat, fustă, palton, imobil, supă, pantaloni, vilă, omletă, ciorbă, chec, wigwam, scurtă, sufleu, pateu.

9. Alcătuiește enunțuri utilizând verbe ale zicerii (*a zice, a spune, a rosti, a relata* etc.).

CREEAZĂ!

10. Construiește arborele genealogic al familiei tale, indicând gradele de rudenie ale membrilor ei în raport cu tine.

11. După următoarea vizită la alimentară, completează câmpurile lexicale:

Condimente	Produse lactate	Produse de patiserie	Dulciuri	Băuturi răcoritoare
...	...	...	...	...

CIRCULAȚIA CUVINTELOR ÎN SPAȚIU. REGIONALISMELE

AMINTEȘTE-ȚI!

12. Recunoaște obiectele din imagine. Numește-le, propunând mai multe variante.

13. Care dintre variantele emise crezi că sunt cunoscute de toți vorbitorii limbii române?

OBSERVĂ!

14. Citește proverbele și explică sensul lor.

- Vulpea, când nu ajunge la poamă, zice că-i acră.
- Dacă se taie hrinca de la pâine, înapoi n-o mai lipești.
- Dacă nu semeni păpușoi la vreme, pune melesteul pe foc.
- Seamănă păpușoi și vei culege slănină.
- Vrabia mălai visează.
- E botezat în zeamă de curechi.
- Când bostanul s-a stricat, nici sămânța nu-i de leac.
- Doi harbuji într-o mână nu poți ține.

15. Identifică în proverbe lexemele care se utilizează doar în anumite regiuni locuite de vorbitori ai limbii române.

Îndrumar de gramatică

Regionalisme sunt cuvinte folosite numai în anumite zone ale țării.

Regionalismele se clasifică astfel:

- regionalisme fonetice: *hier, hire, chiatră, ghine* (fier, fire, piatră, bine);
- regionalisme gramaticale (forme gramaticale specifice anumitor arii geografice): *oi merge, a face* (voi merge, va face);
- regionalisme lexicale (cuvinte care cunosc o circulație limitată, în principiu, la o anumită arie geografică): moldovenisme – *omăt* (zăpadă), *păpușoi* (porumb), *colb* (praf); ardelenisme – *copârșeu* (sicriu), *clop* (pălărie); muntenisme – *nițel* (puțin), *pâclă* (ceață), *lele* (mătușă).

APLICĂ!

16. Explică sensul cuvintelor selectate din proverbe și propune un echivalent pentru ele.

17. Alcătuieste propoziții cu variantele propuse de tine.

18. Motivează necesitatea utilizării formelor date în proverbele de mai sus.

19. Amintește-ți și povestește cazuri de utilizare a regionalismelor în diferite situații de viață.

20. Documentează-te și identifică variantele cuvintelor de mai jos în diferite zone ale țării:

- bine, vin, vițel, piept, picior, amiază;*
- șervet, plapumă, liliac, beci, nisip, bunic, bunică.*

CREEAZĂ!

21. Comentează mesajul unui proverb din exercițiul 14 utilizând tehnica 6 De ce?

22. Redactează o scurtă narațiune potrivită mesajului unui proverb dintre cele propuse.

SITUAȚIA DE COMUNICARE MONOLOGATĂ

Monologul narativ

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Recitește schița lui I.Al. Brătescu-Voinești. Cui îi este adresat discursul lui nenea Iorgu?
2. Ce tip de comunicare predomină în text: monologul ori dialogul?

OBSERVĂ!

3. Studiază lista. Care dintre situațiile de comunicare de mai jos se realizează prin monolog și care sunt dialogate?

- Buletinul de știri la radio și la televiziune.
- Un interviu cu o vedetă.
- Discursul de început de an școlar al directorului unui liceu.
- O conferință de presă a unui candidat la alegeri.
- Comentarea unui meci de fotbal.
- Recitarea unei poezii.
- O lecție de limba română.
- Povestirea unui banc.

4. În care dintre operele studiate anterior predomină monologul și în care – dialogul? Exemplifică prin fragmente de text. (De exemplu, *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, *Vizită* de I.L. Caragiale sau alte texte.)

APLICĂ!

5. Structura obișnuită a unui monolog narativ este următoarea:

1) Introducere; 2) Cuprins; 3) Încheiere.

Determină la care element de structură a monologului se referă fiecare dintre descrierile de mai jos:

A

Relatarea propriu-zisă a întâmplării, respectând succesiunea cronologică și logica evenimentelor:

- ce s-a întâmplat mai întâi;
- ce a urmat mai apoi;
- care au fost cauzele întâmplării;
- care au fost consecințele.

B

Prezentarea locului și a timpului întâmplării, a participanților/personajelor.

C

Cum s-a sfârșit întâmplarea; exprimarea unei concluzii sau a atitudinii personale a povestitorului față de cele întâmplate.

6. Alege un monolog dintr-un text al acestui manual și precizează structura lui.

EXPRIĂ-ŢI OPINIA!

7. Demonstrează cu argumente că povestirea *Privighetoarea* de I.Al. Brătescu-Voineşti reprezintă un monolog, completând în caiet următorul tabel:

Elemente ale monologului	Exemplificare (fragmente din text) <i>Notează propoziţiile de început ale fragmentelor care marchează elementele constitutive ale monologului.</i>
Introducere	
Prezentarea locului şi a timpului întâmplării, a participanţilor/personajelor.	
Cuprinsul	
Ce s-a întâmplat mai întâi, care au fost cauzele întâmplării, ce a urmat, care au fost consecinţele.	
Încheiere	
Cum s-a terminat întâmplarea, care este concluzia sau atitudinea personală a povestitorului faţă de cele întâmplate.	

8. Discutând cu colegul/colega, decideţi care dintre frazele ce urmează ar putea face parte din monologul interior al fiecărui copil din imaginile de mai jos. Argumentaţi.

„Cred că deseară va ploua.”
„Trebuia s-o ascult pe mama!”
„Oare cât o fi ceasul?”
„De s-ar găsi cineva să mă salveze!”
„Mâine va fi mai bine.”
„Mi-e foame.”
„Nu-mi plac desenele animate.”

9. Ce anume v-a făcut să optaţi pentru o variantă sau alta, în cazul exerciţiului de mai sus: expresia feţelor copiilor, expresia ochilor, înfăţişarea, hainele, gesturile, altceva?

CREEAZĂ!

10. Elaborează un monolog narativ în care să povestești, la alegere, un eveniment petrecut mai demult sau un eveniment recent, un eveniment la care ai participat direct sau la care doar ai asistat, un eveniment despre care ai aflat din presă sau de la știri. Respectă structura monologului.
11. Improvizează un monolog de circa 1 minut pe care ai putea să-l auzi rostit de către:
 - a) un vânzător ambulant de înghețată;
 - b) o prezentatoare TV obosită;
 - c) un turist străin rătăcit.

Viața cuvintelor

Monolog – acest cuvânt este alcătuit din doi termeni de origine greacă: adjectivul *monos*, care înseamnă „unul”, „singular”, și substantivul *logos*, care are sensul de „cuvânt”, „discurs”.

AMINTEȘTE-ȚI!

Instrucțiunea

12. Citește fragmentele. Care dintre ele reprezintă un text științific și care – unul utilitar?

a) Pentru a activa serviciul **Mesageria vocală**, apelezi numărul XYZ și alegi opțiunea A, apoi B.

Când apelezi un abonat și dorești să-i lăsați un mesaj vocal, veți achita doar înregistrarea mesajului, începând cu semnalul sonor.

Căsuța vocală este confidențială și numai dumneavoastră aveți acces la mesajele vocale primite. Parola inițială de acces la *mesageria vocală*, pentru toți abonații, este 1234. Vă recomandăm să modificați această parolă la prima utilizare a serviciului.

b) **iPhone** este, în același timp, un telefon mobil, un player multimedial și un dispozitiv de comunicație fără fir. iPhone are suport pentru *push e-mail*, *telefonie mobilă*, *SMS*, *navigare web*. În plus, este dotat cu un ecran de tip *touch screen*, include funcțiile regăsite la playerele media iPod și rulează o variantă a sistemului de operare Mac OS X. iPhone a fost lansat în Statele Unite la data de 29 iunie 2007. În România, terminalul iPhone 3G a fost lansat la 22 august 2008, iar în Republica Moldova – începând cu 31 octombrie 2008.

c) Soiul cel mai cunoscut de salvie crește până la aproximativ 60 cm înălțime și se extinde pe aproximativ 50 cm lățime. Frunzele sunt alungite și ușor ascuțite la vârf. Acestea ating dimensiuni de 6-7 cm lungime și 2,5 cm lățime. Frunzele sunt gri-verzui și sunt aspre pe partea superioară, iar pe partea inferioară sunt aproape albe. Există însă și soiuri de salvie care au frunzele purpurii, crem, roșietice sau gălbui. Florile apar, în general, primăvara și sunt foarte asemănătoare cu florile de lavandă.

d) Din salvie se poate prepara un oțet special cu proprietăți terapeutice. Este folosit frecvent de către călugării benedictini, care îl consideră un elixir pentru nervi și digestie. Iată rețeta: într-un litru de oțet natural de mere (sau de mere cu miere) se lasă să se macereze, vreme de două săptămâni, 50 de grame de frunze de salvie mărunțită. Va rezulta un oțet foarte aromat, cu efecte tonice digestive, înviorătoare, un excelent adaos la salatele de primăvară. Extern, este folosit ca frecție împotriva răcelii, a durerilor reumatice, a stărilor de oboseală fizică și psihică.

OBSERVĂ!

13. Care dintre textele de mai sus reprezintă instrucțiuni de utilizare?
14. Dă exemple de instrucțiuni frecvente în viața de toate zilele: a) existente în scris; b) emise oral de către cineva.
15. Examinează panourile expuse în școală (în săli de clasă, pe coridoare). Există și instrucțiuni pe unele dintre ele? La ce se referă acestea?

APLICĂ!

- 16.** Selectează și prezintă câteva instrucțiuni reale, utile în viața de toate zilele: o instrucțiune pentru un preparat medical; o instrucțiune de utilizare a unui obiect de uz casnic; o instrucțiune de utilizare a unui program de calculator etc.
- 17.** Analizează aceste instrucțiuni din punctul de vedere al accesibilității și clarității informației.
- 18.** Ce forme verbale sunt folosite? Exemplifică.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

- 19.** Găsește pagina utilitară a unei reviste sau a unui ziar. Ce fel de informații și instrucțiuni utile sunt prezentate? De ce informații ar mai avea nevoie un cititor din zilele noastre?
- 20.** În perechi, formulați argumente *pro* și *contra* afirmației: *În lumea modernă, este imposibil să te descurci fără instrucțiuni.* Care dintre argumente predomină?
- 21.** Care dintre următoarele tipuri de informații și instrucțiuni trebuie studiate neapărat de la cea mai mică vârstă?
 - a) regulile de circulație;
 - b) acțiunile în caz de incendiu;
 - c) acordarea primului ajutor medical;
 - d) deschiderea unui cont bancar;
 - e) utilizarea produselor cosmetice;
 - f) regulile de igienă personală.

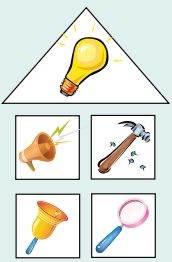
CREEAZĂ!

- 22.** Elaborează, folosind structura unor modele reale:
 - a) o instrucțiune pentru alungarea tristeții de pe fața bunicii/bunicului;
 - b) o instrucțiune pentru învățarea rapidă a limbii române de către un student de origine străină;
 - c) o instrucțiune pentru asigurarea tinereții fără bătrânețe.

Nota bene!

Instrucțiunile de utilizare sunt texte care oferă într-o formă simplă, accesibilă informații referitoare la modul de întrebuințare a unui obiect ori de desfășurare a unei acțiuni. Deși, în general, sunt folosiți mulți termeni tehnici, exprimarea este clară și concisă. Verbele sunt folosite, de obicei, la modul imperativ (*formați*), dar și la modul indicativ, diateza reflexivă (*se formează, se va forma*).

Tipuri de instrucțiuni: folosirea unui medicament, utilizarea aparatului foto, îngrijirea plantelor de cameră, închirierea unui apartament, prepararea unui aliment, modul de lucru al unei instituții etc.

Revista mea. Articolul de fond

- De ce sunt importante cărțile?

- La lecțiile precedente, ai învățat să argumentezi un punct de vedere. Utilizându-ți cunoștințele și pornind de la întrebarea: De ce sunt importante cărțile?, emite o idee personală, a cărei argumentare va servi drept esență a articolului de fond.
- În acest articol te poți referi la următoarele:
 - ▷ Ce reprezintă cartea pentru tine?
 - ▷ Ce tipuri de cărți cunoști?
 - ▷ La care dintre ele apelezi mai des?
 - ▷ Ce poți afla din cărți?
 - ▷ Ce citești în afara orelor de curs?
 - ▷ Cum ar fi viața oamenilor dacă nu ar exista cărțile?
 - ▷ Care este rolul cărții în evoluția umanității?
- Ai grijă ca textul tău argumentativ să aibă introducere, cuprins și încheiere.
- Respectă regulile de ortografie, de punctuație și de exprimare corectă!

Cel ce are urechi de auzit să audă!

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Enumeră cât mai multe substantive care pot fi utilizate în îmbinări cu verbul *a semăna*.
2. Explică sensul expresiilor: *a semăna lumină*, *a semăna fapte bune*, *a semăna cuvinte*.
3. Citește textul. Ce semnifică semințele căzute în pământ bun?

Parabola semănătorului

(Noul Testament, Marcu 4, 3-20)

Sfântul Evanghelist Marcu (Ioan Marcu) – apostol creștin, autorul celei de-a doua cărți a *Noului Testament*, scrise în limba greacă în anii '60-'70 d.H. După o serie de călătorii misionare prin Asia, s-a refugiat, din cauza persecuțiilor împăratului roman Nero, în Egipt. A întemeiat Biserica din Alexandria și a fost primul ei episcop. Și-a sfârșit zilele ca martir. Este sărbătorit la 25 aprilie.

„Iată, ieșit-a semănătorul să semene. Și pe când semăna el, o parte din semințe a căzut lângă drum și păsările cerului au venit și au mâncat-o. Și altă parte a căzut pe loc pietros, unde n-avea pământ mult, și a răsărit de îndată, pentru că nu avea pământ adânc; și, când s-a ridicat soarele, s-a ofilit și, pentru că nu avea rădăcină, s-a uscat. Altă parte a căzut între spini, și spinii au crescut și au înăbușit-o și roade nu a dat. Și altele au căzut în pământul cel bun și, înălțându-se și crescând, au dat roadă și au adus: una treizeci, alta șaizeci, alta o sută.” Și zicea: „Cel ce are urechi de auzit să audă!” Iar când a fost singur, cei ce erau pe lângă El împreună cu cei doisprezece L-au întrebat despre parabolă. Și El le-a zis: „Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu, dar celor din afară toate li se fac în parabole, ca privind să privească și să nu vadă, și auzind să audă și să nu înțeleagă, ca nu cumva să-și revină și să li se ierte”. Și le-a zis: „Nu pricepeți parabola aceasta? Atunci cum veți înțelege toate parabolele? Semănătorul seamănă cuvântul. Cele de lângă drum sunt aceia în care se seamănă cuvântul; și numai ce-l aud că vine de îndată Satana și ia cuvântul semănat

în ei. Tot așa, cele semănate pe loc pietros sunt aceia care aud cuvântul și-l primesc de îndată cu bucurie, dar nu au rădăcină întru ei și durează doar pân' la un timp;

Viața cuvintelor

Limba română a împrumutat cuvântul **parabolă**, ca și alte limbi (italiană *parabola*, franceză *parabole*, engleză *parable*, germană *Parabel*, spaniolă *parábola*), din greacă: *parabolē* „alăturare, comparație”, care provine de la verbul *paraballō* „a pune lucrurile alături”.

OBSERVĂ!

4. Explică sensul propriu și cel figurat al cuvintelor: *a înăbuși*, *a reveni*, *a ierta*, *poftă*, *a primi*, *a se poticni*.
5. Definește, cu ajutorul dicționarului explicativ, sensul cuvintelor: *parabolă*, *parabolic*, *morală*, *didactic*. Alcătuiește propoziții cu ele.
6. Identifică în text cuvinte din familia lexicală a verbului *a semăna*. Completează-o cu alte derivate.
7. Ce sens comportă în text secvențele: *strâmtorare sau prigoană*; *semănătorul seamănă cuvântul*; *loc pietros*; *pătrunzând în ei grijile veacului acestuia*?
8. Cine pot fi numiți *semănători de cuvinte*?
9. Comentează ortografierea cu majuscule a unor pronume din acest text.
10. Cum înțelegi afirmația: „*Cel ce are urechi de auzit să audă*”?

APLICĂ!

11. Recitește partea a doua a textului (explicația parabolei). Semănătorul din parabola spusă de Iisus seamănă cuvântul biblic, credința. Din acest punct de vedere, cine sunt cei simbolizați: a) de semințele care cad lângă drum; b) de semințele care cad pe pământ pietros; c) de semințele care cad printre spini; d) de semințele care cad pe pământ bun?
12. Găsește și citește o altă parabolă biblică. Reprodu succint conținutul ei și morala pe care o conține.

apoi, când se întâmplă strâmtorare sau prigoană din pricina cuvântului, îndată se poticnesc. Și cele semănate între spini sunt cei care ascultă cuvântul, dar, pătrunzând în ei grijile veacului acestuia și înșelăciunea bogăției și poftele după celelalte, acestea înăbușă cuvântul și-l fac neroditor. Iar cele semănate pe pământul cel bun sunt cei care aud cuvântul și-l primesc și aduc roade: unul treizeci, altul șaizeci și altul o sută”.

Varia

Noul Testament – a doua parte a *Bibliei*, redactată în secolele I-IV. Conține legământul încheiat de Dumnezeu prin Iisus Hristos cu toți oamenii. Cuprinde 27 de scrieri: cele patru *Evanghelii*, *Faptele Apostolilor*, *Epistolele* lui Pavel, Petru, Iacob și Iuda și *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul*.

Viața cuvintelor

În limba latină, termenul *conventum*, care își are originea în verbul *convenire* „a conveni, a fi de acord”, înseamnă „convenție, acord”. Limba română l-a moștenit sub forma **cuvânt**, cu sensuri ca „termen, vorbă”, dar și, mai rar, „discurs, conversație”. Cu acest din urmă sens, cuvântul latin a fost împrumutat și de astfel de limbi neromane ca neogreaca (*kouventa* „conversație”) și albaneza (*kuvënt* „conversație”).

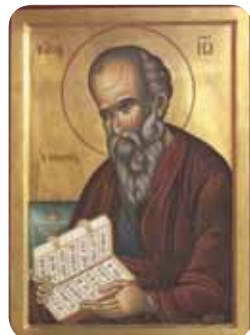
- 13.** Cine sunt cei doisprezece menționați în text? Documentează-te și prezintă o scurtă informație despre unul dintre ei.
- 14.** Comentează fragmentul: „...cele semănate pe loc pietros sunt aceia care aud cuvântul și-l primesc de îndată cu bucurie, dar nu au rădăcină întru ei și durează doar pân' la un timp; apoi, când se întâmplă strâmtorare sau prigoană din pricina cuvântului, îndată se poticesc”.
- 15.** Despre care oameni se poate spune că sunt oameni fără rădăcină? De ce?
- 16.** Citește *Parabola semănătorului* după Luca.
Compară cele două texte, identificând similitudini și diferențe.

Parabola semănătorului

(*Noul Testament, Luca 8, 5-15*)

„Ieșit-a semănătorul să semene sămânța sa. Și pe când semăna el, una a căzut lângă drum și a fost călcată în picioare și păsările cerului au mâncat-o. Și alta a căzut pe piatră; și dacă a răsărit, s-a uscat, pentru că nu avea umezeală. Și alta a căzut în mijlocul spinilor; și spinii, crescând împreună cu ea, au înăbușit-o. Și alta a căzut pe pământul cel bun și a crescut și a făcut rod înșutit.” Pe acestea spunându-le, a strigat: „Cel ce are urechi de auzit să audă!”

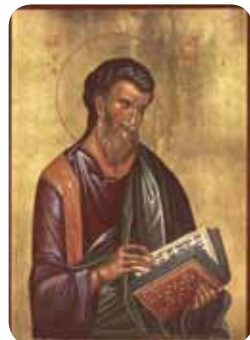
Și ucenicii Săi Îl întrebau ce înseamnă această parabolă. Iar El a zis: „Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu; dar celorlalți, în parabole, ca văzând să nu vadă și auzind să nu înțeleagă. Iar parabola aceasta înseamnă: Sămânța este cuvântul lui Dumnezeu. Cea de lângă drum sunt cei care aud, apoi vine diavolul și ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască. Iar cea de pe piatră sunt aceia care primesc cu bucurie cuvântul când îl aud, dar aceștia nu au rădăcină; ei cred până la o vreme, iar la vreme de încercare se leapădă. Iar cea căzută între spini sunt cei care aud, dar, umblând cu grijile și cu bogăția și cu plăcerile vieții, se înăbușă și nu rodesc. Iar cea de pe pământ bun sunt cei care, auzind cuvântul cu inimă curată și bună, îl păstrează și rodesc întru răbdare”.

Sfântul Evanghelist Matei

Sfântul Evanghelist Luca

Sfântul Evanghelist Ioan

CREEAZĂ!

17. Redactează un text, pornind de la unul dintre începuturile date, la alege:

- Omul care seamănă înțelepciune...*
- Omul care seamănă lumină...*
- Omul care seamănă cuvântul...*

18. Realizează un desen în culori pe baza unui pasaj din text.

PARABOLA

Dicționar literar

Parabola sau pilda este o scurtă istorioară fictivă, dar verosimilă, prin care se exprimă adevăruri și învățături cu caracter religios sau moral. Ea evocă scene din viața cotidiană pentru a extrage, pe baza unei analogii, semnificații cu valoare morală, adevăruri cu caracter general.

Parabola apare utilizată frecvent ca mod de inițiere a oamenilor de rând în adevăruri mistice, spirituale, atât în religia budistă, cât și în cea ebraică. Parabolele sunt prezente și în religia islamică și, mai ales, în cea creștină. Învățăturile cuprinse în *Evangelii* îmbracă, de cele mai multe ori, forma parabolei: *Parabola samariteanului milos*, *Parabola viței-de-vie*, *Parabola fiului risipitor* ș.a.

19. Lucru în perechi. Citiți următoarea parabolă, reprodușă după textul din Coran, și comentariul ei. Discutați despre asemănările cu textul parabolei biblice. Enumerați-le.

Varia

Coranul (în arabă *Al-Qur'ân* „lectură”) – cartea sacră a religiei musulmane, transmisă de Allah lui Mahomed prin intermediul arhanghelului Gabriel. Este compus din 114 capitole (*sura*), care conțin dogmele și legile islamului, rugăciuni, povestiri legendare și pilde moralizatoare.

„Cei care își cheltuie averea în moduri plăcute lui Dumnezeu se aseamănă cu porumbul, care crește și rodește șapte știuleți, iar fiecare știulete are o sută de grăunțe. Morala acestei parabole este că, dacă o persoană își cheltuie bogăția cu credință, ca să-L mulțumească pe Dumnezeu, va primi o răsplată mult mai mare decât dacă ar face investiții financiare obișnuite.”

Varia

Evangelii (din greacă: *euangelion* „veste bună, Buna Vestire”) – nume comun pentru primele patru cărți ale *Noului Testament*, în care este expusă viața pământească și învățătura lui Iisus Hristos. În afară de cele patru evanghelii canonice – ai căror autori sunt Matei, Marcu, Luca și Ioan, numiți și evangheliști – există și mai multe evanghelii apocrife, care nu sunt incluse în canonul biblic.

20. Lucru în grup. Citiți preceptele de mai jos. Argumentați, în 5-6 enunțuri, faptul că în toate religiile menționate este prezent unul și același principiu general-uman. Care anume?

- **Budism**

„Cinci sunt modurile în care un om ar trebui să se îngrijească de prietenii și de familia sa: prin generozitate, prin amabilitate, prin bunăvoință, tratându-i așa cum se tratează pe sine însuși și fiind același în vorbă și în faptă.”

- **Creștinism**

„Fă pentru oameni toate lucrurile pe care ți-ar plăcea să le faci ei pentru tine.”

- **Hinduism**

„Nu face altora ceea ce, dacă ți s-ar face ție, ți-ar pricinui durere.”

- **Islam**

„Nimeni dintre voi nu este cu adevărat credincios dacă nu-l iubește pe fratele său așa cum se iubește pe sine însuși.”

- **Iudaism**

„Nu-i face aproapelui tău ceea ce e dăunător pentru tine.”

21. Redactează o descriere succintă (7-8 enunțuri) a unuia dintre tablourile reproduse mai jos. Atenție la detalii!

Georg Pencz. *Parabola semănătorului*

John Everett. *Semănătorul*

Vincent van Gogh. *Semănător cu apus de soare*

RELAȚII ÎNTRE CUVINTE DUPĂ CONȚINUT (SINONIMIA, ANTONIMIA). SERIILE SINONIMICE

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Găsește echivalente ale cuvintelor de mai jos. Poți folosi dicționarul de sinonime.

- a) Iaz, zăvoi, împrejurare, taină, cântec;
- b) a spune, a întrebuința, a isprăvi, a lăsa, a se trage;
- c) supărat, liniștit, deosebit, absurd, nevinovat.

2. Răspunde la întrebări:

- a) cuvântul inițial și sinonimul/sinonimele lui sunt părți de vorbire identice ori nu?
- b) cuvintele propuse au câte un singur sinonim ori mai multe?

3. Alcătuiește enunțuri proprii:

- a) cu trei dintre cuvintele propuse la exercițiul 1;
- b) cu sinonimele lor identificate de tine.

4. Găsește cuvintele cu sens opus din următoarele enunțuri:

Privighetoarea e urâtă la pene, dar frumoasă la voce.
Cântecele ei pot fi vesele, calme, triste și neliniștite.

5. Indică alte 3-5 determinative posibile pentru cuvântul *cântec*, apoi propune antonime potrivite pentru ele.

6. Formează antonime pentru următoarele cuvinte, folosind prefixele potrivite. Marchează-le.

- a) a face, a prinde, a închide;
- b) adevărat, atent, mulțumit;
- c) capacitate, egalitate, corectitudine;
- d) posibil, pertinent, precis, prudent;
- e) politic, moral;
- f) războinic, democratic, comunist.

7. Selectează din textul *Parabola semănătorului* după Marcu câte cinci substantive, adjective, verbe, pentru care să găsești antonime.

8. Perechile de antonime sunt alcătuite din părți de vorbire de același fel ori nu? Răspunde pe baza exercițiilor de mai sus.

9. Plasează în același enunț perechile de antonime: *harnic* – *leneș*, *a (se) scumpi* – *a (se) ieftini*, *tinerețe* – *bătrânețe*.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Între sensurile cuvintelor unei limbi se pot stabili relații de **sinonimie** ori de **antonimie**.

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător. Nu există sinonimie perfectă, de aceea alegerea sinonimului depinde de context (literar, științific, colocvial).

Sinonimele pot fi: substantive, verbe, adjective, adverbe. Ele pot fi:

- 1) *totale* – sunt identice ca sens;
- 2) *parțiale* – sunt asemănătoare ca sens;
- 3) *aproximative* – corespund unor construcții figurate, metaforice.

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri diametral opuse. Ele denumesc noțiuni din aceeași categorie, care însă prezintă extremități, opoziții.

Antonimele pot fi: substantive, adjective, verbe, adverbe.

10. Examinează seriile sinonimice și pe cele antonimice de mai jos. Cum crezi, care dintre sinonimele și antonimele prezentate aici sunt mai potrivite pentru a fi folosite:

- a) într-un text literar;
- b) într-un text științific;
- c) în vorbirea colocvială, de fiecare zi?

- A.
 1. *A comunica* – a anunța, a vesti, a informa, a transmite, a spune, a zice, a declara.
 2. *A vorbi* – a spune, a grăi, a zice, a cuvânta, a glăsuși, a conversa, a dialoga, a turui, a discuta.
 3. *A înțelege* – a pricepe, a se dumeri, a intuiti, a pătrunde, a-și da seama.
 4. *Mesaj* – anunț, aviz, comunicare, știre, veste, solie.
- B.
 1. *A începe* – a termina, a încheia, a sfârși, a finaliza, a epuiza, a isprăvi.
 2. *A termina* – a începe, a iniția, a deschide, a porni.
 3. *A întrerupe* – a continua, a susține, a menține.

11. Găsește câte o expresie echivalentă pentru fiecare dintre cele ce urmează: a căuta nod în papură; a avea carte; de toată mâna; a fi cu musca pe căciulă; a strâmba din nas; terchea-berchea; a fi numai ochi și urechi; a da ortul popii.

Îndrumar de gramatică

În limba română există expresii care reprezintă îmbinări constante de cuvinte. Se poate stabili o relație de sinonimie:

- a) între o expresie și un cuvânt: *a face din țânțar armăsar* – a exagera; *cu coada între vine* – rușinat;
- b) între două expresii: *a îndruga verzi și uscate* – a tăia piroane.

Expresiile pot fi sinonime cu: un substantiv, un verb, un adjectiv, un adverb.

APLICĂ!

12. Identifică în textul de mai jos două perechi de antonime. Include-le în enunțuri proprii.

„Albeața și frăgezimea regulatului oval al feței sale se încadra așa de plăcut și de armonios în negrul posomorât cu care darul îmbrăcase corpul său, încât cu greu ai fi putut găsi un termen de asemănare... Și maica Evghenia era așa de aproape și totuși așa de departe de noi!...”

(Calistrat Hogaș)

13. Scrie seriile de sinonime ale cuvintelor: *teamă, vesel, uriaș, a liniști, gălăgie*.

14. Găsește:

a) antonime pentru următoarele cuvinte: *pretutindeni, efemer, răbdare, hâd, a descărca, desfrunzit, lumină, scund, niciodată, lent, tristețe, a porni, amic, a vinde, acord*;

b) sinonime pentru următoarele expresii: *moară stricată; a bate câmpii; a da șfară în țară; țap ispășitor; a bea tutun; a tăia frunză la câini; mână largă; a ajunge la sapă de lemn; a o băga pe mânecă; poamă acră; cu sufletul la gură; în două vorbe; cât toate zilele; cu scaun la cap*.

15. În textul de mai jos, identifică seriile sinonimice pentru cuvintele: *sacoșă; a vorbi; magazin*.

„– Piciu’, traista-n dinți și tule-o la prăvălie! – zice Vali.

Când frate-meu mai mare vorbește așa, nu mai aștept să-mi spună de două ori. Cât ai rosti „plasă”, am și țâșnit pe ușă cu pas întins de luptător, învârtind sacoșa pe deget. Pe strada noastră sunt trei magazine: buticul țatei Domnica, dugheana slinoasă a lui Vicu Zontea și supermarketul (așa scrie pe ușă, pe bune!) lui nea Andrei Iepuroi. În primul, risc să fiu urecheat fără milă (nu știu care năpârcă i-a șoptit țacăi Domnica vorbe grele despre mine), iar în „spațiul comercial” al lui Zontea nu calc să mă pici cu ceară. Asta e, se pare că n-am de ales – la Iepurărie e cel mai sigur, chit că e și cel mai departe.”

(V. Pinu)

CREEAZĂ!

16. Descrie, în 4-5 enunțuri:

- o persoană care poate fi numită *cu scaun la cap*;
- un obiect care poate fi *cât toate zilele*.

17. Prezintă argumente pentru afirmația: *Cu ajutorul sinonimelor se evită repetițiile*.

18. În buletinul meteo ce urmează înlocuiește unele cuvinte cu antonimele acestora, astfel încât să obții o prognoză pentru vreme frumoasă.

„La noapte și mâine ziua, vremea va fi închisă și rece, vântul va sufla moderat, temporar puternic. Presiunea aerului va fi joasă, periodic vor cădea precipitații abundente, pe alocuri cu descărcări electrice. Temperatura aerului va fi în scădere, atingând valori cuprinse între 16 și 18 grade.”

Monologul descriptiv

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Selectează și prezintă un text scurt în care să descrii caracteristicile:

- a) unui lucru (obiect de decor, piesă de vestimentație etc.);
- b) unui element chimic;
- c) unui fenomen al naturii;
- d) unui colț de natură (munte, mare etc.);
- e) unui animal.

Ce fel de surse ai folosit (reviste, manuale etc.)?

2. În care din textele literare studiate anterior ai întâlnit elemente de monolog descriptiv? Exemplifică.

OBSERVĂ!

3. Identifică elementele unui monolog narativ în fragmentul ce urmează.

Nota bene!

În cadrul unui text sau **monolog descriptiv**, sunt prezentate în mod succesiv trăsăturile caracteristice și proprietățile obiectului descris (persoană, lucru, peisaj, fenomen etc.).

Răsplata

Un scurt poem arab spune că o picătură de ploaie a căzut în mare și a strigat:

– O, mare! Ce puțin înseamnă eu față de tine!

Picătura a fost adăpostită și hrănită de o scoică. S-a preschimbat într-o perla minunată, care strălucea în coroana unui rege. A rămas vie, prețioasă și unică – pentru că spusese că nu înseamnă nimic.

4. Care sunt elementele ce permit să afirmăm că textele de mai jos sunt texte de tip descriptiv?

Strelitzia

Strelitzia este una dintre cele mai cunoscute plante din întreaga lume. Forma unică a florilor ei e asemănătoare cu capul unei păsări, și nu al oricăreia, ci al păsării-paradisului, datorită culorilor vii, portocaliu și albastru. În afara florilor, strelitzia are și un foliaj atrăgător – frunzele ovale sunt lungi de aproximativ 20 cm și late de 15 cm. La noi poate fi crescută numai ca plantă de interior.

Structura florii

Tulpina constituie axul florii, de obicei lățit la vârf, formând receptaculul floral. Acesta poate avea forme diferite: bombat ca un disc, scobit ca o cupă, cilindric sau conic. Receptaculul constituie partea mai dezvoltată a codiței florii, care se numește peduncul floral. Pe receptacul se găsesc sepelele și petalele, pistilul și staminele.

APLICĂ!

5. Elaborează un monolog descriptiv, folosind eventual structura unei descrieri din cele de mai sus, pentru a prezenta:
 - a) un animal preferat (pe care îl ai acasă ori îți dorești să-l ai);
 - b) un joc preferat (sportiv ori distractiv).
6. Prezintă expresiv monologul în fața colegilor, fără a pronunța însă denumirea animalului ori a jocului. Colegii vor trebui să ghicească ce ai descris.

CREEAZĂ!

7. Realizează o descriere simplă, acordând atenție caracteristicilor importante:
 - a) ale unui fenomen al naturii care îți place;
 - b) ale unei plante deosebite;
 - c) ale unui obiect util, folosit de toată lumea.

8. Rescrie textul, introducând mai multe sinonime (serii sinonimice). Găsește posibilitatea de a introduce și unele antonime, pentru a nuanța descrierea.
9. Compară cele două descrieri. Care este mai interesantă? De ce?

Picături de înțelepciune

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Explică sensul cuvintelor *autentic*, *fals*.
2. Propune cât mai multe sinonime pentru cuvântul *adevărat*.
3. Numește motivele pentru care prețuiești un prieten adevărat/o prietenă adevărată.
4. Enumeră trei cauze din care trebuie detestată falsitatea.

Regina din Saba. Iran, cca 1590–1600

ADEVĂRATA FLOARE

O poveste arabă ori evreiască (se întâlnește în cele două tradiții) înfățișează un alt fel de a găsi adevărul într-o lume a artificialului sau a virtualului.

Regina din Saba, când a primit vizita lui Solomon, cu care se întrecea în înțelepciune, i-a propus un soi de ghicitoare. L-a dus într-o în-

căpere a palatului unde meșteri iscusiți umpluseră totul cu flori artificiale. Părea o pajiște minunată, unde felurite flori, care de care mai parfumate și mai colorate, se legăna uşurel, clătinate de o briză tainică.

– Iată ghicitoarea mea, a spus regina. Una dintre aceste flori, doar una, este adevărată. Mi-o poți arăta?

Solomon a privit cu băgare de seamă în jur. Și-a ascuțit toate simțurile, și-a pus la încercare toată înțelepciunea și puterea gândului. N-a putut ghici care era floarea adevărată. Cum asudase din belșug, i-a spus reginei din Saba:

– Căldura din această încăpere este neobișnuită. Poți să-i ceri unuia dintre servitori să deschidă o fereastră?

Regina a poruncit să se deschidă o fereastră.

– Iată floarea cea adevărată, a spus regele, după o clipă.

Nu avea cum să se înșele. O albină, intrată pe fereastră, se așezase pe singura floare adevărată.

Dacă este greu să fii Solomon, spun comentatorii acestei povești, este și mai greu să fii albină. Dar cel mai greu este, întotdeauna, să fii floare adevărată.

Varia

Regina din Saba (ori din Sheba), menționată în Biblie și în Coran, este cunoscută sub mai multe nume, la diferite popoare și în diverse perioade: Makeda în tradiția etiopiană, Bilquis ori Balkis în tradiția islamică, Nikaula la istoricul evreu Iosephus Flavius. Se consideră că a trăit în secolul X î.H. fiind contemporana regelui Solomon, pe care l-ar fi vizitat la Ierusalim.

OBSERVĂ!

5. Propune sinonime pentru cuvintele:

- iscusit, felurit, parfumat;
- a înfățișa, a privi, a asuda, a se înșela, a putea, a se întrece.

6. Scrie antonime ale cuvintelor:

- adevăr, înțelepciune, putere;
- artificial, virtual, colorat, ușor;
- a ascuți, a duce, a deschide, a umple.

7. Explică secvențele:

- un alt fel de a găsi adevărul;
- o lume a artificialului sau a virtualului;
- a privit cu băgare de seamă;
- și-a ascutit toate simțurile;
- și-a pus la încercare toată înțelepciunea și puterea gândului.

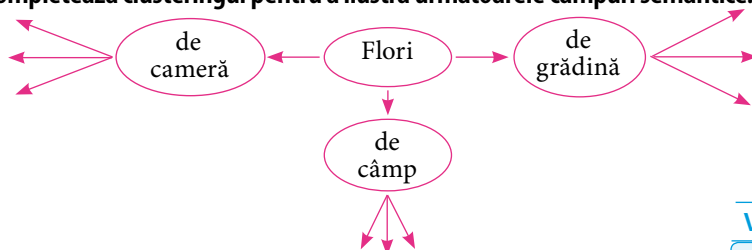

APLICĂ!

8. Rescrie un fragment din text, înlocuind cuvintele parabolei prin sinonimele identificate. Ce observi?

9. Alcătuiește familia lexicală a cuvântului *floare*.

10. Completează clusteringul pentru a ilustra următoarele câmpuri semantice:

11. Amintește-ți un basm cunoscut, în care o albină ajută la recunoașterea unui adevăr. Povestește succint acest episod.

EXPRIĂ-ȚI OPINIA!

12. Lucru în perechi. Discută cu colegul/colega și emiteți 2-3 ipoteze pentru a răspunde la fiecare dintre întrebările de mai jos, ținând seama de contextul parabolei *Adevărata floare*:

- a) Ce înseamnă să fii Solomon?
b) De ce este greu să fii Solomon?
- a) Ce înseamnă să fii albină?
b) De ce este mai greu să fii albină?
- a) Ce înseamnă să fii floare adevărată?
b) De ce este cel mai greu să fii floare adevărată?

Varia

Solomon – fiul regelui

David, al treilea – și ultimul – suveran al Regatului Israel unit (965-928 î.H.), devenit legendar datorită înțelepciunii sale. Este considerat autorul a trei cărți biblice: *Pildele lui Solomon*, *Ecclesiastul* și *Cântarea Cântărilor*, precum și al unor psalmi.

Regele Solomon.

Icoană rusească.

Kiji, primul sfert

al sec. al XVIII-lea

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc **albină** este moștenit din limba latină. În latină, una dintre semnificațiile substantivului *alvus* era „stup”, iar harnicele insecte producătoare de miere i se zicea *apis* (de unde avem termenul *apicultură* „albinărit”), dar și *musca alvina*, adică „muscă de stup”. În română, adjectivul substantivizat *alvina* a căpătat forma *albină*, dar în aromână, un dialect românesc vorbit în Balcani, a fost moștenit fără schimbare: *alvină*.

- 13.** Compară, într-un tabel, o floare adevărată și una artificială (formă, miros, aspect, utilizare, semnificație, cost). Care îți place mai mult și de ce?
- 14.** Citește parabolele chineze care urmează. Compară personajele centrale. Prin ce se aseamănă? Prin ce se deosebesc?

O mână de ajutor răsadurilor

Un om din statul Song era muncit de gândul că răsadurile de pe holda lui creșteau prea încet. Se gândi că, punând mâna și trăgând de ele în sus, are să le ajute. Astfel, smulse pe rând răsad după răsad și se întoarse acasă sleit de puteri.

– Sunt istovit pe ziua de azi, le spuse el celor de acasă. Le-am dat o mână de ajutor răsadurilor să crească.

Băiatul lui alergă la holdă și văzu că toate răsadurile se veștiseră.

Tâlcul: Prostul chibzuiește, dar niciodată n-o nimerește.

Stând lângă butuc

Mai demult, în țara Song trăia un plugar pe al cărui ogor se afla un butuc gros, rămas acolo cine știe de când. Într-o zi, un iepure de câmp, fugind speriat, s-a lovit cu capul de butuc și a rămas mort pe loc. Stăpânul ogorului l-a luat și, ducându-l acasă, s-a ospătat cu el. Ba mai mult, de-a doua zi și-a lăsat în părăsire plugul și celelalte unelte, asezându-se lângă butuc și așteptând să-i cadă pară mălăiață în gura lui nătăfleată. Alt iepure nu s-a mai poticnit acolo, în schimb toată lumea a râs și s-a minunat de prostia lui.

Tâlcul: O întâmplare fericită nu face legea.

- 15.** Demonstrează că textele inserate în această unitate sunt parabole. Repere:

- Textul este o scurtă istorioară fictivă, dar verosimilă, prin care se exprimă adevăruri și învățături cu caracter moral. DA NU
- Textul evocă scene din viața cotidiană. DA NU
- Textul prezintă o analogie, pe baza căreia sunt relevate semnificații cu valoare morală, adevăruri cu caracter general. DA NU

CREEAZĂ!

- 16.** Redactează un text din 4-5 enunțuri. Utilizează în fiecare propoziție câte un cuvânt din familia lexicală a substantivului *floare*.
- 17.** Creează un poster/colaj pentru textul obținut. Poți utiliza ilustrate, fotografii, ilustrații din reviste vechi, desene proprii, articole de enciclopedie sau dintr-un atlas botanic.
- 18.** Alcătuieste o listă de proverbe și zicători românești care pot fi corelate cu învățăturile celor două parabole chineze.

Regele Solomon și regina din Saba. **Covor de mătase persan, mijlocul sec. al XIX-lea**

Prostul chibzuiește, dar niciodată n-o nimerește.	O întâmplare fericită nu face legea.
Proverbe românești	
...	...

19. Ilustrează una dintre parabole, la alegere.

20. Citește cu atenție parabola indiană care urmează. Care este tâlcul ei? Formulează-l într-un enunț. Dezvoltă această idee într-un text coerent.

Cerșetorul și regele

Norocul trece uneori pe lângă noi, și încă destul de iute, după cum arată o poveste populară indiană.

Un om sărman, care abia își ducea zilele cerșind din poartă-n poartă, a zărit într-o bună zi o caleașcă de aur intrând în sat, iar în caleașcă se afla un rege frumos și surâzător.

Săracul și-a spus de îndată în sinea lui: suferințele mele au luat sfârșit, traiul meu nevoiaș s-a isprăvit. Simt că regele cu chip luminos a venit aici doar pentru mine. Am să mă bucur de firimiturile averii lui și am să duc de azi înainte o viață lipsită de griji.

Ca și cum ar fi venit, într-adevăr, pentru a-l întâlni pe omul cel sărman, regele a oprit caleașca în dreptul lui. Cerșetorul, care ingenunchease cu fruntea în țărână, s-a ridicat și l-a privit, incredințat că norocul n-avea să-l mai ocolească. Deodată, regele a întins o mână spre cerșetor și i-a spus:

– Ce-mi dai?

Săracul, uimit și încurcat, n-a știut ce să-i răspundă. Regele vrea oare să glumească sau să-și bată joc de mine? se întreba el. Ori mă așteaptă alte necazuri?

Apoi, văzând surâsul regelui, chipul luminos și mâna întinsă, a scotocit în traistă și a găsit câțiva pumni de orez. A luat un bob de orez și i l-a dat regelui, care i-a mulțumit și a plecat mai departe în caleașca trasă de caii nemaipomenit de iuți.

Seara, cerșetorul și-a golit traista și a găsit un bob de aur.

A început să plângă amar...

– De ce oare nu i-am dat tot orezul?

TEMA, IDEEA, MESAUL TEXTULUI LITERAR

21. Amintindu-ți cele studiate în clasele anterioare, completează definițiile.

Dicționar literar

... operei este aspectul general al realității, transformat de autor în respectiva creație literară (iubirea, moartea, războiul, patria, natura etc.).

... unei opere literare se referă, de obicei, la atitudinea scriitorului față de tema abordată.

... operei este lecția sau învățătura pe care o luăm pentru viață, pe care autorul textului ne-o transmite prin intermediul textului.

22. Întocmește o listă de texte literare cunoscute, a căror temă este: a) natura; b) prietenia; c) istoria; d) patria; e) dragostea față de mamă.

23. Lucru în perechi. Discutați și completați tabelul:

Texte studiate în clasa a V-a		
Textul	Tema textului	Ideea
...	...	...

24. Ce teme sunt reflectate în textele parabolilor citite în această unitate?

25. Cum ai formula ideile principale ale textelor *Adevărata floare*, *O mână de ajutor răsadurilor*, *Stând lângă butuc* și *Cerșetorul și regele*? Ce tangențe au acestea cu tâlcul parabolilor? Care este mesajul fiecărui text?

Dicționarul de sinonime. Dicționarul de antonime

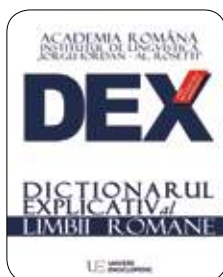
AMINTEȘTE-ȚI!

1. În ce situații recurgi la un dicționar explicativ? Dar la unul de sinonime? De antonime?
2. Documentează-te și notează toate tipurile de dicționare care pot fi găsite în biblioteca școlii. Ce dicționare lipsesc ori sunt într-un număr insuficient?

OBSERVĂ!

3. Examinează cele trei articole de dicționar de mai jos. Prin ce se deosebesc? Prin ce se aseamănă?

ADEVĂRÁT, -Ă, *adevărați, -te*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Conform cu adevărul. ♦ De care nu se poate îndoi nimeni; netăgăduit, incontestabil, real. ♦ Loc. adv. *Cu adevărat* = într-adevăr. **2.** (În opoziție cu *fals*) Veritabil, autentic. **3.** (Adesea adverbial; în opoziție cu *greșit*) Drept, just, corect. **4.** Sincer, neprefăcut. – V. **adevăra**. (**DEX**)

ADEVĂRÁT adj., adv. **1.** adj. aievea, autentic, cert, incontestabil, neîndoielnic, neîndoios, nescornit, netăgăduit, pozitiv, real, sigur, veridic, veritabil. (*Un lucru ~.*) **2.** adv. (interrogativ) cert, serios, sigur. (*– Așa s-au întâmplat lucrurile! – ~ ?*) **3.** adj. corect, drept, exact, just. (*Concluzii ~.*) **4.** adv. drept, just. (*A vorbit ~.*) **5.** adj. autentic, curat, neaoș, veritabil, (pop. și fam.) sadea, get-beget. (*Moldovean, țăran ~.*) **6.** adj. v. efectiv. **7.** adj. v. sincer. **8.** adj. autentic, curat, nefalsificat, original, veritabil. (*Artă ~; bea o cafea ~.*) (**Dicționar de sinonime**)

Adevărat ≠ eronat, fals, falsificat, închipuit, născocit, neadevărat. (**Dicționar de antonime**)

4. Ce informație, în afară de sensul cuvântului, mai poate fi găsită: a) într-un dicționar explicativ general; b) într-un dicționar de sinonime? Ce semnifică abrevierile din articole?
5. Examinează articolul ce urmează, care este dintr-un dicționar de antonime sinonimizat. Observă structura articolului.

sărác *adj., s.m., f.*

1. *adj.* mic, modest, puțin (*o recoltă ~*) 2. *adj.* neproductiv, neroditor, slab, sterp (*un teren ~*) 3. *adj., s.m., f.* calic, nevoiaș, sărman (*un om ~; a-l ajuta pe un ~*) 4. *adj.* sărăcăcios (*o țară ~*) 5. *adj.* frugal (*o masă ~; o mâncare ~*) 6. *adj.* modest, simplu (*o sărbătoare ~*) 7. *adj.* redus (*o experiență ~; un vocabular ~*) 8. *adj.* modest, sărăcăcios, umil (*niște lucruri ~; o îmbrăcăminte ~*)

bogát *adj., s.m., f.*

1. *adj.* îmbelșugat, mare (*o recoltă ~*) 2. *adj.* fertil, gras, mănós, productiv, roditor, rodnic (*un teren ~*) 3. *adj., s.m., f.* avut, înstărit, pricopsit (*un om ~; a-l ajuta pe un ~*) 4. *adj.* prosper (*o țară ~*) 5. *adj.* abundent, copios, (fig.) princiar (*o masă ~; o mâncare ~*) 6. *adj.* fastuos, luxos, mare, pompos (*o sărbătoare ~*) 7. *adj.* mare, vast (*o experiență ~; un vocabular ~*) 8. *adj.* luxos, prețios, scump (*niște lucruri ~; o îmbrăcăminte ~*)

6. Alcătuieste trei enunțuri, folosind în fiecare dintre ele diferite sinonime ale cuvântului *sărác* și antonimele acestora (vezi partea a doua a articolului).

Model: Un pământ **neroditor** va putea deveni **fertil** numai dacă va fi îngrijit bine.

APLICĂ!

7. Citește. Câte sinonime are cuvântul *neobișnuit*? Numește antonimele acestui cuvânt. Ce ai observat?

NEOBIȘNUIȚ *adj.* 1. *v. anormal.* 2. excepțional, (rar) rarism. (*Un caz ~.*) 3. (inv. și pop.) osebit. (*O carte ~.*) 4. *v. aparte.* 5. bizar, ciudat, curios, excentric, extravagant, fantasmagoric, fantezist, inexplicabil, insolit, năstrușnic, original, paradoxal, singular, straniu, (livr.) abracadabrant, (rar) străin, (pop.) pidosnic, pocit, poznaș, (Mold.) deșănțat, (Transilv., Ban. și Olt.) șod, (inv.) ciudos, (grecism inv.) paraxin, (fam.) sanchiu, (fam. fig.) fistichiu, întors, sucit, trăsnit. (*Ce chestie ~!*) (*Dicționar de sinonime*)

8. Alcătuieste enunțuri cu trei dintre sinonimele cuvântului *neobișnuit*, curente în limba literară modernă.
9. Alcătuieste enunțuri cu un sinonim: a) învechit; b) livresc; c) familiar, figurat al cuvântului *neobișnuit*.

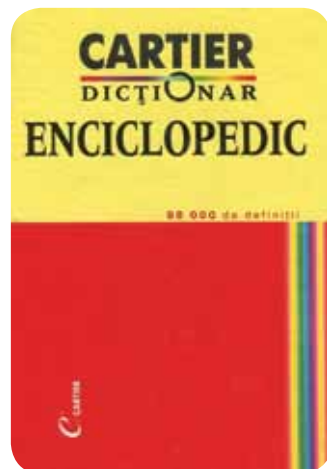
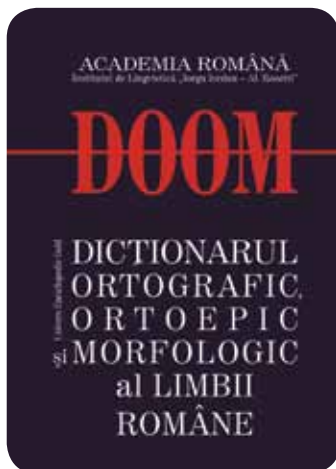
CREEAZĂ!

- 10.** Pornind de la cuvintele: *Nu m-am gândit niciodată...*, redactează un text scurt, din 5-7 enunțuri, utilizând adecvat cât mai multe sinonime ale cuvântului *greu*. În ultimul enunț însă utilizează unul dintre antonimele lui. Poți consulta articolele de dicționar care urmează, dacă e nevoie.

GREU adj., s., adv. **1.** adj. (înv. și reg.) povarnic. (*Un obiect foarte ~.*) **2.** s. v. *povară*. **3.** adv. mult. (*Pachetul atârână, cântărește ~.*) **4.** adj. v. *încărcat*. **5.** adj. v. *împovărat*. **6.** adj. adânc, compact, dens, des, gros. (*Ceață ~.*) **7.** adj. v. *indigest*. **8.** adj. v. *neplăcut*. **9.** adj. v. *irespirabil*. **10.** adj. v. *profund*. **11.** adj. v. *dificil*. **12.** s. dificultate, greutate. (*A dus tot ~ul acțiunii.*) **13.** adj. v. *dificil*. **14.** s. v. *încercare*. **15.** adj. v. *dificil*. **16.** adv. v. *dificil*. **17.** adj. anevoios, mizerabil, necăjit, prost, rău, (înv. și pop.) necăjos. (*A dus un trai ~.*) **18.** adj. apăsător, chinuit, rău. (*O viață ~.*) **19.** adj. v. *apăsător*. **20.** adj. v. *aspru*. **21.** adj. v. *critic*. **22.** adj. v. *grav*. **23.** adv. v. *grav*. **24.** adv. v. *critic*. **25.** adj. complicat, dificil. (*O problemă ~ la matematică.*) **26.** adj. v. anevoios. **27.** adv. v. *abia*. **28.** adv. anevoie, (prin Transilv.) sichiș. (*I-a restituit ~ împrumutul.*) **29.** adj. aspru, brutal, tare, violent, (fig.) dur. (*Vorbe ~ele.*) **30.** adv. v. *încet*. (*Dicționar de sinonime*)

Greu ≠ ușor, lesne. (*Dicționar de antonime*)

- 11.** Propune un titlu pentru textul redactat.
- 12.** Transcrie textul pe o foaie separată, pentru a-l include într-o *galerie* de texte comună.
- 13.** Împreună cu colegii/colegele, faceți o listă comună a lucrurilor menționate în texte la care nu v-ați gândit niciodată. Comentați rezultatul.

OBSERVĂ!

1. Discută cu colegul/colega. Ce tipuri de rețete sunt utilizate adesea în viața cotidiană?
2. Citește. Care este structura unei rețete culinare?

Rețetă: Tort din biscuiți

Un tort excepțional și foarte ușor de făcut, în comparație cu torturile cu blat, însă la fel de bun.

Ingrediente:

În loc de blat:

600 g biscuiți (de formă pătrată).

O ceașcă de cafea.

Crema:

200 g de zahăr;

300 g de unt;

100 g de brânză de vaci;

un praf de vanilie.

Mod de preparare:

Se ia untul și se freacă spumă. Se adaugă pe rând zahărul, brânza. Între timp, biscuiții se înmoaie puțin în cafea neagră, îndulcită după gust. Pe un platou se așază un strat de biscuiți. Peste acesta se întinde crema. Urmează iarăși un strat de biscuiți. Se continuă în felul acesta până când se termină biscuiții. Tortul se îmbracă cu cremă și se dă la frigider câteva ore. Se servește cu frișcă.

3. Ce conține o rețetă medicală?

APLICĂ!

4. Află care este rețeta culinară preferată a uneia dintre cunoștințele tale adulte. Notează-o, respectând structura.
5. Citește textul. Ce ai mai adăuga acestei rețete?

Rețetă pentru a fi un prieten adevărat

Dacă vrei să fii un prieten adevărat, fii mereu alături de prietenul tău, în momentele cele mai bune, dar mai ales în momentele cele mai grele ale vieții. Nu-l judeca. Ajută-l să zâmbească atunci când este trist. Învață-te să-l ierți, dar și să-i ceri iertare. Dă-i mâna să se ridice atunci când cade. Dar dacă e cazul, lasă-l să se ridice singur. ...

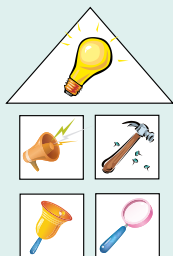

CREEAZĂ!

6. Lucru în perechi. Discutați ce fel de recomandări ar putea conține:

- a) o rețetă pentru un profesor obosit/o profesoară obosită;
- b) o rețetă pentru a rămâne mereu copil;
- c) o rețetă pentru succes în viață.

Elaborați conținutul uneia dintre aceste rețete (după modelul unei rețete culinare ori după cel din ex. 5 de la rubrica *Aplică!*) și prezentați-l colegilor.

Revista mea. Pagina utilitară

- Examinează paginile utilitare ale unor ziare, reviste. Ce tipuri de texte conțin acestea?
- Selectează câteva anunțuri de publicitate. Examinează structura lor și vocabularul/expresiile folosite.
- Găsește informații despre felul cum își promovează editurile cărțile pe care le publică (pagini de internet ale revistelor, panouri publicitare stradale, anunțuri de reclamă în ziare, lansări de carte etc.).
- Folosind drept model anunțurile găsite, elaborează pentru pagina utilitară a revistei tale:
 - a) un anunț publicitar pentru promovarea unor dicționare ori serii de dicționare, importante pentru elevi;
 - b) un anunț pentru lansarea unei cărți interesante pentru copii.
- Acordă atenție unor sloganuri care să atragă cititorii!

Noaptea cărților deschise

VINERI, 3 MARTIE 2017

de la 9.00 până la 23.30

AUTORII RECOMANDĂ, CITITORII ALEGI

Decernarea Premiului Librărilor Cartier Om de Cuvânt la 18.15, la Librăria din Centru

Nominalizați pentru Premiul Om de Cuvânt 2017:

Andrei ȚURCANU
Eugen LUNGU
Nina CORCINSCHI
Ion HADĂRCĂ
Dorian FURTUNĂ

Top 10+

CĂRȚI PENTRU TOATE BUZUNARELE

Mecanica, Boris, Scrieri, Măști, Amor de, Război, Luce, Dorință, Măști, Mecanica

va urma...

POLIROM
www.polirom.ro

CAPODOPERE ALE LITERATURII DE PRETUTINDENI ÎNTR-O COLECȚIE A CELOR MAI ÎNDRĂGITE BESTSELLERURI

Povestiri din alte vremuri

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Propune asociații pentru cuvântul *legendă*, organizându-le astfel încât să obții lanțuri asociative.
2. Definește cuvântul *legendă*, folosind 3-5 asociații. Confruntă definiția ta cu cea din DEX.
3. Ce legende ai citit? La ce persoane/fapte/fenomene se referă ele?
4. Citește textul. Exprimă-ți starea postlectoră într-un enunț.

STÂNCA CORBULUI

de Alecu RUSSO

Legendă culeasă de la Bicz

Alecu Russo (1819–1859) – scriitor român născut în Basarabia, participant la revoluția din 1848. Este autorul unor opere cu tematică amplă, precum *Critica criticii* (1846), *Soveja* (1846), *Cântarea României* (1850).

Vizitând valea Bicazului, care dă în valea Bistriței, caii noștri se înșirau pe cărări înguste și pietroase, conduși fiind de un călăuz muntean. Acesta era tipul românului din Carpați, tânăr, vesel, sprinten, dibaci, lipsit de învățătură, însă înzestrat cu bunul-simț al strămoșilor noștri. El își purta calul în joc și ne povestea în graiul său poetic viața lui de copil al munților, vânătorile sale la urși și chiar îndrăgi-rile inimii lui, spunându-ne totodată numele piscurilor și admirând ca noi mărețele așezături stâncoase, care ne înconjurau ca un amfiteatru uriaș.

Strâmtoarea în care curge pârâul Bicazului este una din cele mai frumoase din Carpați; natura pare că a voit a aduna la un loc tot ce a putut crea mai grațios, mai pitoresc și mai grozav.

Tablou magic și demn de penelul lui Salvator Rosa. Soarele asfințind într-un ocean de lumină înfocată; câțiva plăieși trecând printre copaci; câțiva vulturi zburând roată împrejurul vârfului Ceahlăului, și jos, lângă o naltă stâncă, caii noștri adăpându-se în apa limpede a Bicazului! [...]

Stâncă Corbului în apropiere de Bicz

Viața cuvintelor

În Evul Mediu, în Europa Occidentală, cuvântul latin *legenda* (care înseamnă „ceea ce trebuie citit”) desemna povestirile și pildele din viețile sfinților, care trebuiau citite în biserică în zilele consacrate celebrării acestora. Cu timpul, sensul cuvântului a evoluat în direcția miraculosului și, în prezent, termenul **legendă** semnifică orice creație populară ori literară cu elemente de fantastic ori de ficțiune poetică, care pretinde totuși un anumit grad de verosimilitate.

Unul din noi însă, mai mult admirator de podoabele naturii decât de faptele oamenilor, întrebă pre călăuzul nostru cum se numea stânca dreaptă, ca un zid, lângă care ne aflam.

— Piatra Corbului, răspunse el.

— Are vreo legendă?

— Ce să aibă, domnule?

— Are vreo istorie, vreo basnă, vreo...

— A! înțeleg; are, ca toate stâncile câte le vedeți.

— O știi?

— Cum nu?... Ce nu știu eu?

— Spune-o... spune-o..., ziserăm cu toții, apropiind caii noștri de ai lui. Românul își clătină pletele, ținti ochii săi vulturești pe vârful stâncii și poveste:

— Stânca asta încununată cu plop și mesteacăn, precum o vedeți, a fost martor unei întâmplări foarte jalnice, de care se pomenește la noi din neam în neam.

Cică, pe timpul strămoșilor, un străin, pribegind de la dealul Corbului dinspre Borsec, a venit să se așeze la Bicaz. El își dură o căsuță mai deoparte, pentru că pe aceea, pe la noi, fiecare cotun e locuit de un singur neam, și străinii nu sunt primiți în sânul lui.

Pribeagul avea o fată, căreia bistrițenii îi dăseră numele de Corbița, întru aducerea-aminte a dealului unde ea se născuse. ...Ce fată! ce bujor de copilă!... Cică era sprintenă ca o căprioară! Cică gurița ei era un fagur de miere; cică ochii ei străluceau ca focurile ce le aprind ciobanii noaptea în întunericul codrilor.

Mulți flăcăi umblau să-i vâneze dragostea; mulți cântau doine în childa ei, dar din toți numai unul, un plăieș cu pletele lungi și cu chipul de făt-frumos, avu norocul să cadă drag Corbiței. Părinții lor se primiră a se încuscri și îi logodiră după obicei.

Pe atuncea, spun bătrânii că se făceau adese năvăliri de tătari în țară și că în urma lor rămânea numai cenușă și sânge. Păgânii dracului!... cică mâncau carne de cal și beau lapte de iapă.

Într-o zi, o ceată de tătari, pătrunzând în munți, ajunseră până în valea Bicazului, prădând, arzând, ucigând tot ce era în calea lor. Tatăl Corbiței și logodnicul ei căzură morți lângă copila pe care ei voiau să o apere, căci tătarii auziseră de frumusețea ei și aveau de gând să o ducă poclon hanului de la Bugeac.

Salvator Rosa. *Peisaj de seară*

Varia

Salvator Rosa (1615–1673) – pictor italian, faimos pentru modul poetic în care a zugrăvit peisaje reprezentând colțuri de natură sălbatică și aspră.

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc **corb** își are originea în termenul latin *corvus*, moștenit și de alte limbi înrudite cu româna: italiană *corvo*, franceză *corbeau*, spaniolă *cuervo*, catalană *corb*, provenșală *corp*. Pe teren românesc, substantivul *corb* a dat naștere mai multor cuvinte: adjectivele *corbos*, *corbiu*, *corban*, care înseamnă „negru”, substantivul *corbească* „varietate de struguri”.

Corbița însă scăpă ca apa printre degetele lor și o apucă la fugă spre munte, urmărită de tătari, ca o ciută hăituită de lupi. Biata fată alerga pe după copaci, pe după stânci și, din când în când, se oprea puțin, ca să se mai răsuflă, dar n-avea vreme să înghită măcar o dușcă de aer, căci tătarii îi călcau pe urme.

Corbița, înspăimântată, nebună de groază și de durere, se îndreptă spre stânca asta și ajunsese curând pe marginea ei. Aicea ea se opri o clipă și câtă în urmă. Tătarii se apropiu cu fuga.

Atunci ea căzu în genunchi și se rugă lui Dumnezeu să-i vie-n ajutor... Zadarnică rugămintele!... Mâna unui tătar se întinse să o apuce, însă ea, ridicându-se drept în picioare, cu părul despletit de vânt, cu ochii aprinși, cu fața albă, ca un crin, zise: „Atunci s-ajungeți voi când îți pune mâna pe Corbița!” – și deodată ea se aruncă în prăpastie. Trupul ei se cufundă în apa Bicazului, zdrobindu-se

de bolovani, iar tătarii rămaseră încremeniți și fură uciși chiar pe muchea stâncii de o ceată de plăieși, care alergaseră în ajutorul Corbiței.

De atunci, locul acesta se numește: *Stânca Corbului*! În zilele de sărbători, pe când fragii sunt copti, fetele de prin cotunele învecinate se adună pe piscul stâncii și cântă doina Corbiței; iar în nopțile luminoase ale primăverii, păstorii zăresc adese o umbră albă clătinându-se pe vârful stâncii și apoi lunecând de-a lungul ei până-n apa Bicazului.

Varia

Cheile Bicazului reprezintă o zonă geografică deosebit de pitorească din România, cu o lungime de 8 km de la Lacul Roșu până la satul Bicazul Ardelean, și fac parte din Parcul Național Cheile Bicazului-Hășmaș, care are și alte arii protejate: Lacul Roșu, Hășmașul Mare, Hășmașul Negru. Cheile au fost săpate de apele repezi ale râului Bicăz și fac legătura între Transilvania și Moldova.

Călăuzul tăcu, lăsându-ne sub o impresie adâncă; și nu știu cum se întâmplă, căci în noaptea aceea somnul nostru, legănat de vuietul valurilor Bistriței, fu totodată și frământat de visuri neplăcute. Pare că o stâncă mare ne apăsa pieptul, în vreme ce o ceată de tătari ne amenința scrâșnind din dinți, și o copilă gingașă întindea mâinile spre noi.

Cheile Bicazului

OBSERVĂ!

5. Explică sensul cuvintelor: *cotun, pribeag, (în) childa (ei), poclon, han, călăuz, plăieș, ceată*. Care dintre ele sunt arhaisme, regionalisme?
6. Găsește în dicționar, la articolul lexicografic *cheie*, semnificația acestui cuvânt în expresia *Cheile Bicăzului*.
7. Observă structura textului. Din câte părți distincte consideri că este compus? De ce?
8. Ce rol îndeplinește prima parte? Ce conține cea de-a doua parte?
9. Numește personajele, în ordinea apariției lor în narațiune.
10. Găsește pasajele în care este descrisă Corbița. Ce figuri de stil sunt utilizate la crearea portretului ei?

APLICĂ!

11. Delimitează etapele narațiunii (sau momentele subiectului) pentru partea a doua a textului, marcând fragmentele de text respective.

Momentele subiectului	Fragmentul de text corespunzător
Situația inițială	Cică pe timpul strămoșilor ...
...	...

12. Povestește succint legenda propriu-zisă, respectând ordinea etapelor narațiunii.

13. Selectează și transcrie fragmente din text care conțin:

O descriere a unui colț de natură	Un portret al unui personaj
...	...

EXPIMĂ-ȚI OPINIA!

14. Transcrie din text exemple de diverse moduri de expunere. Cum se împletesc acestea? Ce evidențiază?
15. Argumentează, pe baza textului, faptul că:
 - a) grupul de călători era încântat de frumusețea locurilor prin care trecea;
 - b) călătorii au fost foarte impresionați de legenda auzită.
16. De ce invocă autorul în text numele lui Salvator Rosa?

CREEAZĂ!

17. Documentează-te și prezintă o informație despre perioada istorică menționată în legenda produsă de Alecu Russo.
18. Înregistrează o legendă a unei localități/a unui loc/fenomen/lucru, rugând pe cineva dintre adulți să ți-o relateze. (De exemplu, legenda satului/orașului natal, legenda unui izvor sau a unui loc din împrejurimile localității etc.)

LEGENDA CULTĂ

19. Ce legende ai citit până acum?
20. Care dintre ele sunt populare și care au fost scrise de autori cunoscuți?
21. Ce elemente denotă că textul *Stânca Corbului* este o legendă?
22. Ce momente indică faptul că acest text este o legendă cultă?

Dicționar literar

Legenda populară este o specie în proză, care are drept subiect evenimente sau ființe imaginare, ca și cele din basme, ori fapte reale deformate, înfrumusețate. Legende explică originea numelor unor locuri, un fenomen extraordinar ori un eveniment memorabil și sunt transmise prin tradiție orală din generație în generație.

Legenda cultă aparține unui autor cunoscut, care prelucrează un text cules sau un motiv din legende populare.

23. Documentează-te și fă o listă de legende ale următorilor autori: D. Bolintineanu, V. Alecsandri, I. Agârbiceanu, M. Sadoveanu, D. Almaș ș.a.
24. Citește una dintre legende, la alegere, și relatează succint conținutul ei.

RELAȚII ÎNTRE CUVINTE DUPĂ FORMĂ. OMONIMIA. PARONIMIA

Omonimia

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Alcătuieste propoziții în care să utilizezi cuvintele ce denumesc obiectele din imagini.
2. Dă exemple de alte cuvinte de același tip.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Cuvintele care au aceeași formă, dar înțelesuri diferite se numesc **omonime**.
Omonimele aparțin fie aceleiași clase morfologice: *râs/răs* (subst.), fie unor clase morfologice diferite: *sare* (subst.)/*sare* (verb).
În dicționarele explicative, omonimele formează articole diferite.

3. Identifică omonimele în textul următor:

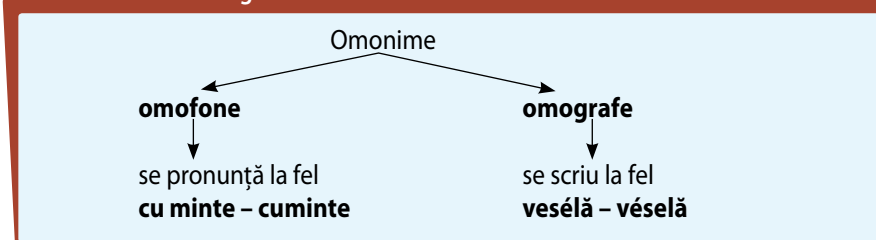
*Am obosit de-atâta așteptare
Cu ochii sus pe cer,
Și steaua vieții tot nu mai răsare.
De astăzi însă n-o mai cer.*

(Vasile Voiculescu)

4. Selectează din exemplele de mai jos cuvintele care pot avea omonime. Demonstrează acest lucru în enunțuri proprii.

- a) *Piramidele-nvechite*
Urcă-n cer vârful lor mare.
 (Mihai Eminescu)
- b) *Căci eu sunt vie, tu ești mort.*
 (Mihai Eminescu)
- c) *Merse ce merse și zări părul.*
 (Barbu Ștefănescu Delavrancea)

Îndrumar de gramatică

APLICĂ!

- 5. Demonstrează, în enunțuri, că următoarele cuvinte au cel puțin un omonim: sol, franc, masă, milă.**
- 6. Scrie 3 perechi de cuvinte omonime. Demonstrează oral că acestea sunt, într-adevăr, omonime.**
- 7. Consultă un dicționar explicativ și găsește cât mai multe grupuri de cuvinte omonime.**
- 8. Completează următoarele enunțuri cu omonimele potrivite:**
- a) *Bunicul s-a urcat în să coboare un sac de grâu.*
Priveam de pe cum curge râul involburat.
- b) *Mama nu pune multă în bucate.*
Sora mea coarda cu multă plăcere.
- c) *Oricine vrea poate să ajutor.*
Am vizitat expoziția figurilor de

CREEAZĂ!

- 9. Alcătuieste un careu de cuvinte în care să obții, pe verticală, cuvântul poartă.**
- 10. Propune-i colegului/colegei de bancă să rezolve careul și să demonstreze omonimia cuvântului-cheie.**

Paronimia

OBSERVĂ!

- Vreau să-mi cumpăr o bluză de *atlas*.
- Hm?! S-o îmbraci la geografie?

11. Identifică, în dialogul de mai sus, greșeala comisă de una dintre fete. Corectează-o.

Îndrumar de gramatică

Cuvintele care diferă ca formă, de obicei printr-un singur sunet, și au sensuri diferite se numesc **paronime**.

12. Completează spațiile libere cu paronimul cerut de context: *aliniat/alineat, pronume/prenume, familial/familiar*.

- a) Îmi plac sărbătorile
Între prieteni, acceptăm un ton
- b) Detașamentul de ostași s-a în fața cazărării.
Am început propoziția din
- c) Mi-am înscris numele și în fișa de evidență.
..... este o parte de vorbire flexibilă.

APLICĂ!

13. Alcătuieste enunțuri, utilizând corect paronimele: *solitar/solidar, aluzie/iluzie, batist/batistă, oral/orar*.

14. Identifică greșelile din enunțurile următoare:

- a. Stânca Corbului este o operă literală interesantă.
- b. Atributul este o parte secundară de prepoziție.
- c. Copiii s-au adoptat repede noilor condiții.
- d. Tatăl meu lucrează la o campanie de asigurări.
- e. Vioristul a deschis livretul și a început a cânta.

15. Transcrie tabelul în caiet. Examinează perechile de paronime și scrie literele corespunzătoare în spațiile din fața definițiilor cuvintelor paronime:

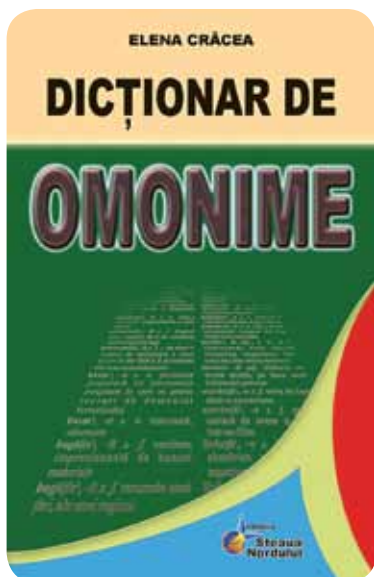
1. a) <i>a investi</i> b) <i>a învesti</i>	– a face o investiție financiară – a acorda unei persoane un drept, o funcție, o demnitate
2. a) <i>a emigra</i> b) <i>a imigra</i>	– a intra într-o țară străină – a pleca din țara natală
3. a) <i>dependență</i> b) <i>dependință</i>	– faptul de a fi dependent de ceva – încăpere auxiliară: baie, bucătărie, cămară
4. a) <i>original</i> b) <i>originar</i>	– privitor la origine, obârșie – neobișnuit, propriu unei persoane

CREEAZĂ!

16. Alcătuiește enunțuri cu paronimele: *eminent/iminent*, *temporal/temporar*, *menaj/manej*.

17. Alcătuiește scurte istorioare care să ilustreze confuzia creată de utilizarea incorectă a paronimelor *geantă/jantă*, *trombă/trompă*, *accident/occident*.
În caz de necesitate, consultă un dicționar de paronime.

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Recitește legenda Stâncii Corbului (partea a doua a textului).
2. Elaborează planul simplu de idei, respectând elementele/momentele subiectului.

Momentele subiectului	Ideile principale
Situația inițială	...
Cauza care declanșează acțiunea	...
Desfășurarea acțiunii	...
Situația dificilă	...
Depășirea situației dificile	...
Situația finală	...

APLICĂ!

3. Utilizând planul simplu de idei, rezumă textul legendei, ținând seama de următoarele recomandări:
 - Folosește numai formele limbii literare.
 - Evită citatele directe din text.
 - Evită descrierile, figurile de stil.
 - Nu comenta acțiunile personajelor.
 - Respectă ordinea evenimentelor.
 - Folosește cuvinte și expresii de legătură: *la început, apoi, după aceea, deoarece* etc.
4. Urmând același algoritm de lucru, rezumă textul legendei de mai jos.

Steagul cu cap de lup al dacilor

Steagul cu cap de lup

DE DUMITRU ALMAȘ

Cel mai viteaz și mai înțelept rege al dacilor, strămoșii noștri, a fost Decebal. Încă de pe când era băiețuș, era curajos, drept, cinstit, milos cu cei în suferință.

Și vreau să vă spun că nu numai cu oamenii, ci și cu animalele se purta cu grijă și milă.

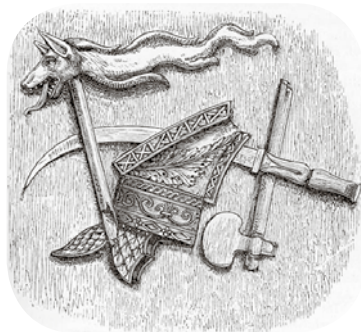
Columna lui Traian. Detaliu

Într-o zi, umblând cu prietenul său Duran prin pădurile din preajma Sarmizegetusei, a găsit un pui de lup căzut într-o prăpastie. Era mic, abia făcea ochi și, în cădere, își rupsese un picior. Tremura, scheuna, părea gata să moară. Decebal l-a dus în cetate, i-a legat piciorul rupt între lopățele și l-a adăpostit într-o șură. Când s-a vindecat, a crescut mai mare și mai voinic decât un câine ciobănesc. Era domesticit, blând cu cei buni și aprig cu cei răi. Avea părul sur, aspru,

gât gros, picioare puternice și colții ascuțiți. Când se înfuria, scotea un scheunat subțire, ca un șuier, de care toți câinii și chiar oamenii se înspăimântau. Poate de aceea, Decebal l-a numit Șuier și l-a învățat să adune vânatul săgetat de el în pădure.

Odată, pe vreme de iarnă cu nămeți mari, Decebal s-a răzlețit de ceata vânătorilor. Și iacă, într-o poiană, s-a năpustit asupra lui o ceată de lupi flămânzi. În primele clipe, Șuier și-a sticlit ochii, parcă bucuros că-și vede frații.

Decebal, lângă tulpina unui fag, și-a tras sabia cu vârful curbat, să se apere de fiare. L-a chemat pe Șuier să-i fie de ajutor. Lupul îmblânzit i-a venit la picioare. Dar haita de lupi a înconjurat copacul.

Primul lup care a atacat a fost prins în curbura sabiei de tânărul prinț și crestă în ceafă. Ceilalți lupi se pregăteau să sară... Deodată, Șuier s-a repezit între lupi, începând o luptă aprigă cu ei, scurmând și spulberând zăpada. Dar lupii erau numeroși și au prins să-l sfășie cu colții. Decebal, urcat în fag, îi străpungea cu săgețile și haita s-a retras în pădure, urlând a pagubă.

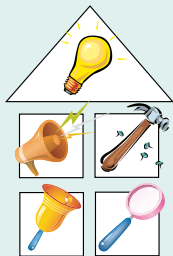
Scorilo, tatăl lui Decebal, s-a minunat de curajul fiului său.

– Tată, Șuier m-a salvat!...

Atunci toți l-au văzut pe Șuier zăcând între cei patru lupi săgetați care înroșiseră zăpada.

Șuier n-a mai trăit. A murit privindu-și stăpânul pe care l-a apărut cu credință. Tânărul i-a cerut unui meșter fierar să-i făurească din aramă un cap de lup, cu gura căscată, un cap ca al lui Șuier. Un cojocar a cusut din pielicele de ied un fel de pungă lungă de trei coți, care, prinsă de capul de lup de aramă pus într-o prăjină de fier, suiera în bătaia vântului.

Așa s-a făcut steagul de luptă al dacilor.

Revista mea. Recomandări pentru lectură

A. Recomandări pentru o lectură eficientă

- Înainte de a elabora textul pentru această parte a paginii, discută cu colegii, sub îndrumarea profesorului/profesoarei, pentru a elucida următoarele chestiuni:
 - ▷ Cât timp acorzi lecturii, în general?
 - ▷ Cât timp îți ia lectura în vederea pregătirii pentru lecții?
 - ▷ Cât timp acorzi lecturii de plăcere (informație, cărți din domenii care te interesează, literatură artistică)?
 - ▷ Ce înseamnă cuvântul *eficient*?
 - ▷ Ce înseamnă *lectură eficientă*?
- Amintindu-ți modul de structurare a unor instrucțiuni, elaborează un text în care să inserezi cele mai importante recomandări pentru ca procesul de lectură să fie eficient. În aceste recomandări, abordează următoarele aspecte:
 - ▷ locul și timpul rezervat lecturilor;
 - ▷ lucrul cu vocabularul necunoscut;
 - ▷ importanța ținerii unui jurnal de lectură;
 - ▷ importanța fișelor de lectură pentru selectarea și notarea aspectelor importante de conținut, a ideilor memorabile.
- Exprimă-te clar și concis. Folosește verbele la modul imperativ, adresându-te eventualilor cititori.

B. Recomandări pentru lectură colegilor mai mici

- Alcătuiește o listă de texte pe care trebuie să le cunoască un elev la finele clasei a patra, explicând de ce tocmai aceste texte sunt importante.

Fă binele și aruncă-l în mare

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Cum înțelegi expresiile:

- a ajunge de poveste;
- a trăi ca-n poveste;
- a sta de povești.

2. Descrie o lume de basm/ireală, în concepția ta.

3. Citește textul. Câte ființe și obiecte cu puteri supranaturale ai descoperit?

Ion Creangă (1837-1889) – scriitor român, autor al unor basme și povestiri de o măiestrie și un farmec inconfundabil: *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani*, *Dănilă Prepeleac*, *Soacra cu trei nurori*, *Moș Nichifor Coțcariul*, precum și al unor *Amintiri din copilărie* – un adevărat omagiu adus copilăriei.

Fata babei și fata moșneagului

de Ion CREANGĂ

Erau odată un moșneag și-o babă; și moșneagul avea o fată, și baba iar o fată. Fata babei era slută, leneșă, tăfnoasă și rea la inimă; dar, pentru că era fata mamei, se alinta cum s-alintă cioara-n laț, lăsând tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune și frumoase. Dar această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță, și de mama cea vitregă; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace și răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei.

Fata moșneagului la deal, fata moșneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuietul în spate la moară, ea, în sfârșit, în toate părțile după treabă. Cât era ziulica de mare, nu-și mai strângea picioarele; dintr-o parte venea și-n alta se ducea. Ș-apoi baba și cu odorul de fiică-sa tot cârtitoare și nemulțumitoare erau. Pentru babă, fata moșneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei – busuioc de pus la icoane.

Când se duceau amândouă fetele în sat la șezătoare seara, fata moșneagului nu se încurca, ci torcea câte-un ciur plin de fuse; iar fata babei îndruga și ea cu mare ce câte-un fus; ș-apoi, când veneau amândouă fetele acasă noaptea târziu, fata babei sărea iute peste pârlaz și zicea fetei moșneagului să-i dea ciurul cu fusele, ca să-l ție până va sări și ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul și fuga în casă la babă și la moșneag, spunând că ea a tors acele fuse. În zadar fata moșneagului spunea în

Sfânta Duminică este un personaj binevoitor din mitologia românească, imaginat ca o bătrână care locuiește într-o casă modestă, în cer ori dincolo de Apa Sâmbetei, și care are adesea rolul de ajutor și inițiator al eroiului principal în basmele românești. Ea deține puterea asupra animalelor și dispune de diverse obiecte magice/miraculoase, pe care le dăruiește, la nevoie, eroilor.

urmă că acela este lucrul mâinilor sale; căci îndată o apucau de obraz baba și cu fiică-sa și trebuia numaidecât să rămâie pe-a lor. Când veneau duminica și sărbătorile, fata babei era împopoțată și netezită pe cap, de parc-o linseseră vițeeii. Nu era joc, nu era clacă în sat la care să nu se ducă fata babei, iar fata moșneagului era oprită cu asprime de la toate aceste. Și-apoi, când venea moșneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița; că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soi rău... că-i laie, că-i bălaie; și că s-o alunge de la casă; s-o trimită la slujbă unde știe, că nu-i de chip s-o mai ție; pentru că poate să innărasească și pe fata ei.

Moșneagul, fiind un gură-cască, sau cum îți vrea să-i ziceți, se uita în coarnele ei și ce-i spunea ea sfânt era. Din inimă, bietul moșneag poate c-ar fi mai zis câte ceva; dar acum apucase a cânta găina la casa lui, și cucoșul nu mai avea nicio trecere; și-apoi, ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu dedeochiul; căci baba și cu fiică-sa îl umplea de bogdaproste.

Într-una din zile, moșneagul, fiind foarte amărât de câte-i spunea baba, chemă fata și-i zise:

— Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o ascuți, că ești rea de gură și innăravită și că nu este de chip să mai stai la casa mea; de-aceea du-te și tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atâta gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ți sunt, că, orișunde te-i duce, să fii supusă, blajină și harnică; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o: c-a mai fost și mila părintească la mijloc!... dar prin străini, Dumnezeu știe peste ce soi de sămânță de oameni îi da; și nu ți-or putea răbda câte ți-am răbdad noi.

Atunci biata fată, văzând că baba și cu fiică-sa voiesc cu orice chip s-o alunge, sărută mâna tată-său și, cu lacrimi în ochi, pornește în toată lumea, depărtându-se de casa părintească fără nicio nădejde de întoarcere!

Și merse ea cât merse pe-un drum până ce, din întâmplare, îi ieși înainte o cățelușă, bolnavă ca vai de capul ei și slabă de-i numărai coastele; și cum văzu pe fată, îi zise:

— Fată frumoasă și harnică, fie-ți milă de mine și mă grijește, că ți-oi prinde și eu bine vrodată!

Atunci fetei i se făcu milă și, luând cățelușă, o spălă și-o griji foarte bine. Apoi o lăsă acolo și-și căută de drum, mulțumită fiind în suflet că a putut săvârși o faptă bună.

Nu merse ea tocmai mult, și numai iaca ce vede un păr frumos și înflorit, dar plin de omizi în toate părțile. Părul, cum vede pe fată, zice:

— Fată frumoasă și harnică, grijește-mă și curăță-mă de omizi, că ți-oi prinde și eu bine vrodată!

Viața cuvintelor

Arhaismul **a la** – „a spăla”, păstrat ca regionalism doar în câteva zone ale spațiului românesc, își trage obârșia din latinescul *lavare*, moștenit și în alte limbi romanice: italiană *lavare*, franceză *laver*, spaniolă, portugheză, provensală *lavar*. În română a câștigat teren verbul *a spăla*, care provine de la un compus al lui *lavare*: **expellavare*. Noi folosim totuși cuvinte direct împrumutate cu *a la*; acestea sunt împrumuturi din franceză: *lavoar*, *lavabou*, *lavabil*.

Scenă din spectacolul *Fata babei*
și *fata moșneagului*.
Teatrul Municipal „Bacovia” din Bacău

Fata, harnică cum era, curăță părul de uscături și de omizi cu mare îngrijire și apoi se tot duce înainte să-și caute stăpân. Și, mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mălită și părăsită. Fântâna atunci zice:

— Fată frumoasă și harnică, îngrijește-mă, că ți-oi prinde și eu bine vrodată!

Fata rânește fântâna și-o grijește foarte bine; apoi o lasă și-și caută de drum. Și, tot mergând ea mai departe, numai iaca ce dă de-un cuptor nelipit și mai-mai să se risipească. Cuptorul, cum vede pe fată, zice:

— Fată frumoasă și harnică, lipește-mă și grijește-mă, că poate ți-oi prinde și eu bine vrodată!

Fata, care știa că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, își suflecă mânecile, călcă lut și lipi cuptorul, îl humui și-l griji, de-ți era mai mare dragul să-l privești! Apoi își spală frumușel mâinile de lut și porni iarăși la drum.

Și mergând ea acum și zi și noapte, nu știu ce făcu, că se rătăci; cu toate acestea, nu-și pierdu nădejdea în Dumnezeu, ci merse tot înainte până ce, într-una din zile, des-diminează, trecând printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, și în poiană vede o casuță umbrită de niște lozii pletoase; și când s-apropie de acea casă, numai iaca o babă întâmpină pe fată cu blândețe și-i zice:

— Da' ce cauți prin aceste locuri, copilă, și cine ești?

— Cine să fiu, mătușă? Ia, o fată săracă, fără mamă și fără tată, pot zice; numai Cel-de-Sus știe câte-am tras de când mama care m-a făcut a pus mâinile pe piept! Stăpân caut și, necunoscând pe nime și umblând din loc în loc, m-am rătăcit. Dumnezeu însă m-a povățuit de-am nimerit la casa d-tale și te rog să-mi dai sălășluire.

— Sărmană fată! zise bătrâna. Cu adevărat numai Dumnezeu te-a îndreptat la mine și te-a scăpat de primejdii. Eu sunt Sfânta Duminică. Slujește la mine astăzi și fii încredințată că mâine n-ai să ieși cu mâinile goale de la casa mea.

— Bine, măicuță, dar nu știu ce trebi am să fac.

— Ia, să-mi lai copilașii, care dorm acum, și să-i hrănești; apoi să-mi faci bucate; și, când m-oi întoarce eu de la biserică, să le găsesc nici reci, nici fierbinți, ci cum îs mai bune de mâncat.

Și, cum zice, bătrâna pornește la biserică, iară fata suflecă mânecile și s-apucă de treabă. Întâi și-ntâi face lăutoare, apoi iese afară și începe a striga:

— Copii, copii, copii! Veniți la mama să vă leie!

Și când se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse și pădurea fojgăia de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mici și mari! Însă, tare în credință și cu nădejdea la Dumnezeu, fata nu se sperie; ci le ia pe câte una și le lă și le îngrijește cât nu se poate

mai bine. Apoi s-apucă de făcut bucate, și când a venit Sfânta Duminică de la biserică și a văzut copiii lăuți frumos și toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie; și, după ce-a șezut la masă, a zis fetei să se suie în pod și să-și aleagă de-acolo o ladă, care-a vrea ea, și să și-o ia ca simbrie; dar să n-o deschidă pân-acasă, la tată-său. Fata se suie în pod și vede acolo o mulțime de lăzi: unele mai vechi și mai urâte, altele mai noi și mai frumoase. Ea însă, nefiind lacomă, ș-alege pe cea mai veche și mai urâtă dintre toate. Și când se dă cu dânsa jos, Sfânta Duminică cam încrețește din sprâncene, dar n-are încotro. Ci binecuvântează pe fată, care își ia lada în spate și se întoarnă spre casa părintească cu bucurie, tot pe drumul pe unde venise.

Când, pe drum, iaca cuptorul grijit de dânsa era plin de plăcinte crescute și rumenite... Și mănâncă fata la plăcinte, și mănâncă, hăt bine; apoi își mai ia câteva la drum și pornește.

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce și rece cum îi gheața. Și pe colacul fântânii erau două pahare de argint, cu care a băut la apă până s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine și a pornit înainte.

Și mergând mai departe, iaca părul grijit de dânsa era încărcat de pere, galbene ca ceara, de coapte ce erau, și dulci ca mierea. Părul, văzând pe fată, și-a plecat cren-gile-n jos; și ea a mâncat la pere și și-a luat la drum câte i-au trebuit.

De-acolo mergând mai departe, iaca se întâlnește și cu cățelușa, care acum era voinică și frumoasă, iară la gât purta o salbă de galbeni, pe care a dat-o fetei, ca mulțumită pentru că a căutat-o la boală. Și de aici, fata, tot mergând înainte, a ajuns acasă la tată-său. Moșneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi și inima de bucurie. Fata atunci scoate salba și paharele cele de argint și le dă tătâne-său; apoi, deschizând lada împreună, nenumărate herghelii de cai, cirezi de vite și turme de oi ies din ea, încât moșneagul pe loc a întinerit văzând atâtea bogății! Iară baba a rămas opărită și nu știa ce să facă de ciudă. Fata babei atunci și-a luat inima-n dinți și a zis:

— Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogății; mă duc să-ți aduc eu și mai multe.

Și cum zice, pornește cu ciudă, trăsând și plesnind. Merge și ea cât merge, tot pe acest drum, pe unde fusese fata moșneagului; se întâlnește și ea cu cățelușa cea slabă și bolnavă; dă și ea de părul cel tic-sit de omide, de fântâna cea mălită și seacă și părăsită, de cuptorul cel nelipit și aproape să se risipească; dar când o roagă și cățelușa, și părul, și fântâna, și cuptorul ca să îngrijească de dânsese, ea le răspundea cu ciudă și în bătaie de joc:

Scenă din spectacolul *Fata babei și fata moșneagului*.
Teatrul de Păpuși „Cărbuș” din Brăila

— Da' cum nu!? că nu mi-oi feșteli eu mânuțele tătucuței și a mămuțeii! Multe slugi ați avut ca mine?

Atunci, cu toatele, știind că mai ușor ar putea căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decât să te îndatorească o fată alintată și leneșă, au lăsat-o să-și urmeze drumul în pace și n-au mai cerut de la dânsa niciun ajutor. Și mergând ea tot înainte, a ajuns apoi și ea la Sfânta Duminică; dar și aici s-a purtat tot hursuz, cu obrăznicie și prostește. În loc să facă bucatele bune și potrivite și să leie copiii Sfintei Duminici cum i-a lăut fata moșneagului de bine, ea i-a opărit pe toți, de țițau și fugeau nebuni de usturime și de durere. Apoi bucatele le-a făcut afumate, arse și sleite, de nu mai era chip să le poată lua cineva în gură... și când a venit Sfânta Duminică de la bise-rică, și-a pus mâinile-n cap de ceea ce-a găsit acasă. Dar Sfânta Duminică, blândă și îngăduitoare, n-a vrut să-și puie mintea c-o sturlubatică și c-o leneșă de fată ca aceasta; ci i-a spus să se suie în pod, să-și aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, și să se ducă în plata lui Dumnezeu. Fata atunci s-a suit și și-a ales lada cea mai nouă și mai frumoasă; căci îi plăcea să ia cât de mult și ce-i mai bun și mai frumos, dar să facă slujbă bună nu-i plăcea. Apoi, cum se dă jos din pod cu lada, nu se mai duce să-și ia ziua bună și binecuvântare de la Sfânta Duminică, ci pornește ca de la o casă pustie și se tot duce înainte; și mergea de-i pârâiau călcâiele, de frică să nu se răzgândească Sfânta Duminică să pornească după dânsa, s-o ajungă și să-i ia lada.

Și când ajunge la cuptor, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ia dintr-însele și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. La fântână, așijderea: păhăruțele de argint, nu-i vorbă, erau, și fântâna plină cu apă până-n gură; dar, când a vrut fata să puie mâna pe pahar și să ia apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fântână într-o clipă a secăt, și fata de sete s-a uscat!... Când prin dreptul părului, nu-i vorbă, că parcă era bătut cu lopata de pere multe ce avea, dar credeți c-a avut fata parte să guste vrouna? Nu, căci părul s-a făcut de-o mie de ori mai înalt de cum era, de-i ajunsese crengile în nour! Și-atunci... scobește-te, fata babei, în dinți! Mergând mai înainte, cu cățelușă încă s-a întâlnit; salbă de galbeni avea și acum

Scenă din spectacolul *Fata babei și fata moșneagului*.
Teatrul pentru Copii și Tineret „Vasilache”
din Botoșani

la gât; dar, când a vrut fata să i-o ia, cățelușă a mușcat-o de i-a rupt degetele și n-a lăsat-o să puie mâna pe dânsa. Își mușca fata acum degetelele mămuțeii și ale tătucuței de ciudă și de rușine, dar n-avea ce face. În sfârșit, cu mare ce a ajuns și ea acasă, la mă-sa, dar și aici nu le-a ticnit bogăția. Căci, deschizând lada, o mulțime de balauri au ieșit dintr-înșă și pe loc au mâncat pe babă, cu fată cu tot, de parcă n-au mai fost pe lumea asta, și apoi s-au făcut balaurii nevăzuți cu ladă cu tot.

Iar moșneagul a rămas liniștit din partea babei și avea nenumărate bogății: el a măritat pe fiică-sa după un om bun și harnic. Cucoșii cântau acum pe stâlpii porților, în prag și în toate părțile; iar găinile nu mai cântau cucoșește la casa moșneagului, să mai facă a rău; c-apoi atunci nici zile multe nu mai aveau. Numai atâta, că moșneagul a rămas pleșuv și spetit de mult ce-l netezise baba pe cap și de cercat în spatele lui cu cociorva, dacă-i copt mălaiul.

OBSERVĂ!

4. Explică sensul următoarelor cuvinte: *horopsit, gătej, ciur, a îndruga, pârlaz, a înă-răvi, lozie, sălășluire, a la, a fojgăi, simbrie, salbă, a feșteli, hursuz, așijderea, cociorvă*. Care dintre ele sunt arhaisme, regionalisme?
5. Cum crezi, expresia *gura babei umbla cum umblă melița* înseamnă că ea vorbea: rar, repede ori neîncetat? De ce?
6. Ținând seama de contextul poveștii, explică sensul expresiilor: *a se alinta cum s-alintă cioara-n laț; a fi piatră de moară în casă; a fi busuioc de pus la icoane; a fi vai ș-amar de pielea cuiva?*
7. Construiește enunțuri proprii cu aceste expresii.
8. Ce tradiții sau obiceiuri de la țară sunt pomenite în text?
9. Examinează imaginile alăturate textului. La care dintre momentele poveștii se referă acestea?

APLICĂ!

10. Identifică indicii de timp și spațiu ai poveștii. Ce concluzie tragi în raport cu cronotopul textului?
11. Elaborează planul simplu de idei, conform elementelor subiectului, completând tabelul:

Elemente ale subiectului	Ideile principale
1. ...	1. ...

12. Rezumă desfășurarea acțiunii.
13. Ce importanță are în text intriga/cauza care declanșează acțiunea?
14. Enumeră toate personajele poveștii în ordinea apariției lor în text. Ce personaj simpatizezi? Ce te-a făcut să-l îndrăgești?
15. Comportamentul cărui personaj îl condamni? De ce?

- 16.** Urmărește cum se conturează chipul celor două personaje titulare, completând pentru fiecare tabelul:

Secvența din text	Modalitatea de caracterizare	Trăsătura relevantă
...	...	...

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

- 17.** Ce episod din poveste ți-a plăcut cel mai mult? De ce?

- 18.** Construiește un tabel în care să pui în paralel întâlnirile de care au avut parte pe drumul parcurs atât fata moșneagului, cât și fata babei. Ce consecințe a avut fiecare dintre acțiunile acestor două personaje?

Fata moșneagului			Fata babei		
Întâlnirea	Acțiunile fetei	Consecințele acțiunilor	Întâlnirea	Acțiunile fetei	Consecințele acțiunilor
...	...	...	...	...	...

- 19.** Amintește-ți alte povești în care personajul central parcurge un drum. Povestește succint cum decurge acest drum.

- 20.** Examinează ilustrațiile la povestea lui Ion Creangă. Care ți se pare mai reușită?

- 21.** Ce valori promovează autorul prin personajele pozitive ale poveștii? Găsește în text fragmentele semnificative care ilustrează acest lucru. În ce alte povești se regăsesc aceleași valori?

CREEAZĂ!

- 22.** Recitește fragmentul „...Atunci biata fată, văzând [...] și porni iarăși la drum...”. Imaginează-ți că ești personajul „fata moșneagului” și repovestește întâmplările descrise din punctul ei de vedere, narând de la persoana I.

- 23.** Ilustrează un fragment din poveste, la dorință.
- 24.** Organizați o expoziție a desenelor, aranjându-le în ordinea desfășurării evenimentelor/ momentelor ilustrate.
- 25.** Documentează-te (din surse informaționale de referință sau discutând cu cineva) și descrie succint: a) Ce este o *șezătoare*? b) Ce este un *joc în sat*? c) Ce este o *clacă*?
- 26.** Lucru în echipă. O întreprindere de confecționare a păpușilor-marionete propune spre vânzare păpuși pentru spectacolul *Fata babei și fata moșneagului*. Deocamdată, au fost create numai patru păpuși (vezi imaginea). Întocmiți o listă a celorlalte păpuși necesare. Creați desene-schițe: cum ar arăta aceste păpuși? Dacă doriți, puteți încerca să confecționați una dintre păpuși.

BASMUL CULT

Dicționar literar

Basmul este o specie a epicii populare în proză, cunoscut în mediile folclorice sub numele general de **poveste**.

Basmul poate fi **popular**, aparținând creației folclorice, ori **cult**, fiind scris de un autor consacrat (Petre Ispirescu, Ion Creangă, Mihai Eminescu). De obicei, basmul are un final fericit.

Viața cuvintelor

Cuvântul **bas**m, care provine din slavă, *basnŭ*, cu sensul original de „fabulă”, „minciună, născocire”, a intrat în textele scrise românești sub formele *basnă* și *basnu* încă din secolul al XVII-lea și a fost adoptat, mai târziu, de către culegătorii de creații folclorice, precum Petre Ispirescu, pentru a desemna o narațiune orală de mari dimensiuni.

- 27.** Argumentează că textul citit este o *poveste cultă*. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește de povestea populară?
- 28.** Amintește-ți conținutul altor povești scrise de Ion Creangă. Transcrie lista de titluri, apoi notează în dreptul fiecărui titlu trăsăturile umane ori problemele vizate de povestea respectivă, în ordinea corectă.

Povești de Ion Creangă	Trăsături umane ori probleme
1. <i>Fata babei și fata moșneagului</i>	Neînțelegeri familiale
2. <i>Capra cu trei iezi</i>	
3.	
4.	
5.	

29. Completează lista de formule:

- Era odată...; ...; ...;*
- Și-am încălecat pe-o șa, ...; ...;*

Caracterizarea personajului literar

Dicționar literar

Modul în care un scriitor prezintă trăsăturile fizice și morale ale unui personaj, integrându-l într-un anumit timp, într-un anumit mediu social și într-o anumită categorie umană, reprezintă **caracterizarea personajului**.

30. Amintește-ți și clasifică personajele poveștii:

- după locul ocupat în structura operei: principale, secundare, episodice;
- după semnificația morală: pozitive, negative.

31. Identifică în text secvențele care descriu portretul fizic și moral al fiecăreia dintre cele două fete. Compară-le. Cum se manifestă simpatia ori antipatia autorului față de personaje?

32. Realizează caracterizarea unuia dintre personaje, conform indicațiilor profesorului/profesoarei și urmărind schema:

I. INTRODUCERE:

- Cine este personajul?
- Ce fel de personaj este, după locul ocupat în operă?
- Ce fel de personaj este, după semnificația morală?
- În ce fel de împrejurări este înfățișat?

II. CUPRINS:

- Care sunt trăsăturile fizice și morale ale personajului, așa cum pot fi deduse acestea:
 - din prezentarea directă:
 - de către autor;
 - de către alte personaje;
 - de către personajul însuși (autocaracterizare, dacă este prezentă).
 - din prezentarea indirectă:
 - faptele personajului;
 - comportarea, gândurile și frământările lui sufletești;
 - felul de a vorbi;
 - relația cu celelalte personaje;
 - aspectul fizic și vestimentar al personajului;
 - punerea personajului în situații-limită.

III. ÎNCHEIERE:

- Care este atitudinea scriitorului față de personaj?
- Care este atitudinea ta față de acest personaj?

SUBSTANTIVUL

Locuțiunea substantivală. Flexiunea și ortografia substantivului

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Identifică substantivele din exemplele ce urmează și arată, în tabel, ce denumesc ele.

- a) „Pe frunza unui nufăr, o broscuță se bucură și ea de răcoarea nopții.”
(Emil Gârleanu)
- b) „Un tunet răzleț... răscoli clocotitor nemărginirile rotunde și un ropot... nedeslușit vestea de pretutindeni apropierea prăpăstioasă a artileriei cerești.”
(Calistrat Hogaș)
- c) „Împărăteasa a plâns de bucurie și de durere.”
(Legenda Mureșului și a Oltului)

Substantivul	Ce denumește
frunza	lucru
nufăr	
.....	

2. Completează informațiile despre substantiv:

Substantivul este partea de..... flexibilă care denumește ființe,,,, sentimente, etc. Toate acestea sunt numite în gramatică, în sens larg,

Substantivele pot fi de două feluri: și

Substantivul are trei genuri:,, și două numere: și

Substantivul poate sta în cazurile,,,, și poate îndeplini în propoziție următoarele funcții sintactice:,, și

OBSERVĂ!

3. Rescrie, din șirul prezentat, doar substantivele: *lumină, a lumina, luminiță, luminos, luminare, iluminare.*

Include substantivele alese în enunțuri proprii.

4. Recunoaște substantivele comune din textul de mai jos și precizează numărul, genul și cazul acestora:

*Codrul se cutremura,
Ulmi și brazi
Se clătina,
Fagi și paltini
Se pleca,*

*Fruntea
De i-o răcorea,
Mâna
De i-o săruta,
Și cu freamăt îl plângea.*

(Toma Alimoș)

APLICĂ!

5. Propune exemple de propoziții care să conțină substantive proprii și precizează ce denumește fiecare substantiv.

6. Analizează, conform algoritmului propus, substantivele din exemplele ce urmează:

- partea de vorbire;
- forma inițială;
- comun ori propriu;
- simplu ori compus;
- genul;
- numărul;
- cazul;
- articulat/nearticulat;
- funcția sintactică.

a) *Și doina o cântă alunii din crâng
Și-o tremură-n murmur izvorul,
Și doina trezește și turma din deal
Și turma trezește păstorul.*

(Octavian Goga)

b) *O! frate, zice unul, un vânt în miez de noapte
Adusu-mi-a din vale lung vaiet, triste șoapte.
E sabie în țară! au năvălit tătarii!...*

(Vasile Alecsandri)

7. Grupează substantivele din exercițiul anterior în trei coloane:

- a) substantive articulate cu articol hotărât;
- b) substantive articulate cu articol nehotărât;
- c) substantive nearticulate.

Îndrumar de gramatică

Unele substantive au forme numai pentru numărul singular, adică sunt **defective de plural**. De exemplu: *lon, Chișinău, creștinism, foame, aur, grâu, fotbal* etc.

Alte substantive au forme numai pentru plural, adică sunt **defective de singular**. De exemplu: *icre, zori, ochelari, Carpați* etc.

Există substantive care au mai multe forme de plural, fiecare formă având alt înțeles: *corn* –

- *corni* (arbori);
- *coarne* (la animale);
- *cornuri* (produse de patiserie).

8. Clasifică substantivele de mai jos în trei grupe:

- a. substantive defectives de plural;
- b. substantive defectives de singular;
- c. substantive obișnuite.

Miere, tăiței, copil, jumări, bostan, mazăre, Maria, ghilimele, rușine, aplauze, document, geometrie, curaj, găină, Alpi, șale, brâu, baschet, culoare, cereale, orez, epocă.

9. Consultă un dicționar și include în enunțuri diferite forme de plural ale substantivelor *cap, cot, bucată*.

10. Citește enunțul. Explică sensul substantivului evidențiat.

Un **stol** de cocori a zburat deasupra satului.

Îndrumar de gramatică

Substantivele care denumesc o totalitate de obiecte de același fel se numesc **substantive colective**.

După modul în care s-au format, aceste substantive sunt:

- **primare**: *roi, cârd, neam, popor* etc.;
- **derivate** cu sufixe colective: *mulțime, țărănime, brădet, pietriș* etc.

11. Identifică substantivele colective și precizează genul și numărul lor:

- a. „Rândunelele s-au adunat pe șoseaua mare, din toate streșinile împrejurimii... Nu știu dacă sunt câteva mii, câteva zeci de mii, câteva sute de mii, câteva milioane, căci ochiul deprinde să numere pâlcurile, stolurile, roiurile și frunzele.”

(Tudor Arghezi)

- b. „Se adunase lume în jurul lor... , mai ales că femeile ieșiseră pe la porți ca să deschidă vacilor, căci se întorcea cireada satului de la pășune.”

(Camil Petrescu)

12. Construiește enunțuri, utilizând următoarele substantive colective: *stol, românmime, boierime, trib, stejăriș, herghelie*.

13. Declină în enunțuri substantivele *copil, țară, tablou*.

14. Alcătuiește propoziții în care substantivele *copac, carte, dor* **să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de:**

a. subiect;	c. atribut;
b. nume predicativ;	d. complement.

Îndrumar de gramatică

Numele unui obiect poate fi exprimat și printr-un grup de două sau mai multe cuvinte care, împreună, au înțelesul unui substantiv.

Grupurile de cuvinte care au înțelesul unui substantiv se numesc **locuțiuni substantivale**.

De exemplu:

amintire – aducere-aminte;

atenție – băgare de seamă;

regret – părere de rău.

15. Găsește echivalentele locuțiunilor substantivale:

- ținere de minte;
- aruncătură de ochi;
- băgare de seamă;
- legea fundamentală;
- ziua numelui;
- creație populară;
- abatere de la regulă;
- poftă de mâncare;
- masă de seară.

16. Alcătuiește enunțuri cu trei dintre locuțiunile substantivale din exercițiul precedent.

17. Elaborează, pe o pagină de caiet, un clustering/o schemă în care să incluzi toate cunoștințele tale despre substantiv. Susține informațiile cu exemple proprii.

CREEAZĂ!

18. Subliniază substantivele utilizate cu sens figurat și numește figurile de stil ce le constituie.

- a. „Un fulger cât un balaur se zvârcoli în norii groși.”

(Barbu Ștefănescu Delavrancea)

- b. „Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine.”

(Mihai Eminescu)

- c. „...calul odată zboară... până la nouri și apoi se lasă în jos ca o săgeată.”

(Ion Creangă)

- d. „Sus pe deal răsare luna,
Melancolicul străjer.”

(Ștefan Octavian Iosif)

19. Redactează un eseu, pornind de la versul lui Grigore Vieru: „Când sunt eu lângă mama”, în care să utilizezi substantivul **mama** la toate cazurile.

ARTICOLUL

Articolul posesiv

AMINTEȘTE-ȚI!

20. Pornind de la definiția: **Articolul este partea de vorbire care însoțește un substantiv și-l ajută să se decline**, subliniază articolele și precizează tipul lor (hotărât/nehotărât): *un stilou, casei, stilourilor, niște case, stiloul, casa, (al) unui stilou, o casă, stiloului, unei case, stilourile, caselor.*

21. Examinează imaginile de mai sus și spune cui aparțin obiectele, construind enunțuri după modelul: *Cartea este a elevului. Ce părți de vorbire ai utilizat în structura propozițiilor?*

OBSERVĂ!

22. Numește articolele posesive, precizând genul și numărul fiecăruia:

„Studiase acolo unde au studiat oamenii de felul lui: la școala inimii și a spiritului, sub direcțiunea dorinței și a plăcerii de a ști și de a admira...”

Dotat cu un talent mare, el și-a iubit țara... și a lăsat în memoria noastră operele spiritului și ale inimii sale.”

(Ion Ghica)

Îndrumar de gramatică

Articolul posesiv sau **genitiv** însoțește un substantiv ori pronume la genitiv. El are următoarele forme:

	Singular	Plural
Masculin	al	ai
Feminin	a	ale
Neutru	al	ale

Articolul posesiv care precedă un substantiv ori un pronume se acordă în gen și număr cu substantivul determinat, și nu cu substantivul sau pronumele la genitiv.

23. Completează spațiile cu articolele posesive cerute:

fiu ... mamei;
poezie ... scriitorului;
copaci ... pădurii;

case ... sinistraților;
tablouri ... galeriei;
dorință ... oamenilor.

APLICĂ!

24. Construiește enunțuri în care să utilizezi articolele posesive *al, a, ai, ale*.

25. Argumentează, oral, corectitudinea următoarelor ortograme: *a-l învăța, al tatălui, a-i corecta, ai clasei, a le interoga, ale pădurii*.

26. Alcătuieste enunțuri în care cuvântul *a* să fie, pe rând: articol posesiv, verb auxiliar, prepoziție, interjecție.

CREEAZĂ!

27. Povestește despre relațiile din familia voastră, utilizând cât mai multe articole posesive.

Articolul adjectival

OBSERVĂ!

28. Ce structuri folosești pentru a descrie perechile de obiecte din imagine, făcând diferența între ele?

29. Alcătuieste enunțuri, comparând obiectele între ele.

30. Identifică articolele adjectivale din exemplele de mai jos și spune ce părți de vorbire leagă ele:

- „Turturică-rică, dragă pășărică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie și cea moartă, și tu du-te înapoi de-ți ie altele.”

(Ion Creangă)

- b. „– Și frate-meu cel mare... fuga la ușă să deschidă.”
(Ion Creangă)
- c. „Timpul veni, merele începură a se pârgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi și el; dară păți ca și frate-său cel mare.”
(Petre Ispirescu)

Îndrumar de gramatică

Articolul adjectival (demonstrativ) leagă un substantiv articulat de un adjectiv: cartea **cea** mare, cartea **cea** mică.

Articolul adjectival are următoarele forme:

	Singular	Plural
Masculin	cel	cei
Feminin	cea	cele
Neutru	cel	cele

Articolul adjectival mai poate însoți un numeral care precedă un substantiv: **cei** doi călători.

APLICĂ!

31. Selectează articolele adjectivale, precizând genul și numărul fiecăruia:

- a. „O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus,
Toată floarea cea vestită a întregului Apus.”
(Mihai Eminescu)
- b. „Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă.”
(Mihai Eminescu)

32. Completează spațiile cu articolele adjectivale cerute:

fata mică;
elevul harnic;
poveștile interesante;
copacii înfloritori;
..... șapte pitici;
..... douăsprezece luni ale anului.

33. Construiește enunțuri în care să utilizezi articolele adjectivale *cel, cea, cei, cele*.

34. Utilizează în enunțuri proprii ortogramele: *cel/ce-l, cea/ce-a, cei/ce-i, cele/ce le*. Motivează ortografia lor.

CREEAZĂ!

35. Redactează un eseu cu tema: *Cea mai mare dorință a mea*, în care să utilizezi cât mai multe articole adjectivale.
36. Împărtășește cele scrise unui coleg/unei colege și faceți un schimb de opinii cu privire la măsura în care dorințele voastre sunt realizabile.

Situația de comunicare dialogată

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Lucru în perechi. Alcătuiți și scrieți un dialog, pornind de la una dintre situațiile descrise mai jos:

	Participanții la dialog	Informația comunicată	Structura dialogului
a)	Doi cinefili. Unul dintre ei încă nu a vizionat un film văzut recent de celălalt.	– conținutul filmului; – actorii din rolurile principale; – impresia generală despre film.	– formule de salut; – întrebare; – răspuns; – precizare; – răspuns; – mulțumiri.
b)	Doi colegi/două colege. Unul/Una face sport. Celălalt/cealaltă ar vrea să afle mai multe despre acest sport.	– sportul practicat; – prin ce este interesant; – ce abilități dezvoltă; – unde și când se poate merge pentru a-l practica.	– formule de salut; – întrebare; – răspuns; – precizare; – răspuns; – mulțumiri.
c)	Un turist străin care s-a rătăcit și un localnic care îl ajută să găsească direcția spre un anumit loc.	– explicarea situației; – clarificarea locului/obiectivului turistic căutat; – ghidarea în direcția necesară.	– formule de salut; – întrebare; – răspuns; – precizare; – răspuns; – mulțumiri.

2. Interpretați dialogurile pe roluri, folosind gesturile și mimica potrivite.

OBSERVĂ!

3. Cum au interpretat dialogurile colegii? Ce poți spune despre gesturile și mimica folosite? Despre intonație? Dar despre formulele de adresare?

4. În ce cazuri persoanele care dialoghează trebuie să folosească pronume de politețe?

Nota bene!

Dialogul este forma cea mai generală de comunicare orală și reprezintă o conversație între două sau mai multe persoane.

Intervenția unei persoane în dialog este o **replică**. Dialogul este alcătuit dintr-o înlănțuire de replici, fiecare replică având legătură cu cea anterioară.

APLICĂ!

5. Examinează regulile de mai jos. Transcrie-le, marcând pentru fiecare dintre ele situația care te caracterizează.

Reguli ale dialogului		Cum le respect?		
		Întotdeauna	Adeseori	Niciodată
1.	Ascultă-ți partenerul/partenerii de dialog cu atenție!			
2.	Nu-l întrerupe pe cel care vorbește!			
3.	Nu vorbi în timp ce alți vorbitori emit mesaje!			
4.	Vorbește clar, în enunțuri nu prea lungi!			
5.	Dacă nu înțelegi în totalitate mesajul transmis, nu ezita să pui întrebări lămuritoare!			
6.	Într-o conversație în grup nu acapara discuția!			
7.	Nu interveni într-o conversație între adulți decât dacă ești întrebat sau ți se cere părerea.			

6. În funcție de rezultatul obținut, ce crezi că ar fi bine să faci pentru a-ți îmbunătăți abilitățile de comunicare dialogată?
7. Lucru în perechi. Alegeți una dintre formulele de inițiere a dialogului și alcătuiți un dialog potrivit, din 8-10 replici, pe o temă aleasă de comun acord.

Formule de inițiere a dialogului:

- Salut! Ce mai faci?...
- Nu vă supărați. M-ar interesa...
- Fiți amabil, aș vrea să știu...
- Vă rog, îmi puteți da o informație?
- Spuneți-mi, vă rog...
- Te rog, ajută-mă să...
- Ați putea, vă rog, să-mi arătați...
- Aș vrea să știu...
- Caut strada... Mă puteți îndruma?
- Îmi dați voie, vă rog, să...

Viața cuvintelor

Cuvântul **dialog** este de origine greacă și este format din prefixul *dia-* „prin” și substantivul *logos* „cuvânt, vorbire, discurs”; astfel, termenul *dialogos* „conversație, discuție”, dar și „raționament”, ar putea fi tradus, literal, ca „gândire exprimată prin cuvânt”. El are o bogată familie lexicală, preluată, ca și *dialog*, de multe limbi moderne: *dialoga*, *dialect*, *dialectic* etc.

EXPRIĂ-ȚI OPINIA!

8. Care dintre formulele de încheiere a dialogului sunt potrivite:

- pentru o comunicare între doi prieteni;
- pentru o comunicare între două persoane care nu se cunosc.
 - Mulțumesc!
 - Vorbim altă dată!
 - Cu multă plăcere!
 - La revedere!
 - Pa-pa!
 - Salut!
 - Pe mâine!
 - Vă rămân îndatorat!
 - Mai vorbim!

9. Recitește dialogul dintre fata moșneagului și Sfânta Duminică. Ce poți spune, pe baza lui:

- despre relația dintre aceste două personaje;
- despre caracterul fetei?

CREEAZĂ!

10. Lucru în perechi. Improvizați un dialog din 6-8 replici:

- între fata moșneagului și tatăl ei, după întoarcerea fetei;
- între Sfânta Duminică și moșneag (dacă aceștia s-ar fi întâlnit la sfârșitul basmului, de exemplu, la nunta fetei).

11. Lucru în grup. Alcătuiești un dialog:

- între personajele fantastice (cățelușa, fântâna, părul, cuptorul) care discută despre cele două fete;
- între 3-4 „copii ai Sfintei Duminici”, care, la rândul lor, discută despre experiența întâlnirii cu cele două fete;
- între „sfătosul bunic din Humulești” și copii/cititorii poveștilor scrise de Ion Creangă.

A fost odată nu se termină niciodată...

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Ce jucării îți plăceau când erai de vârstă preșcolară?
2. Examinează jucăriile din imagini. Ce personaje de poveste reprezintă acestea?

3. Care dintre aceste jucării îți place/plac cel mai mult? De ce?

SOLDATUL DE PLUMB

de Hans Christian ANDERSEN

Hans Christian Andersen (1805-1875) – scriitor danez, celebru pentru poveștile sale, apreciate în întreaga lume și traduse în peste o sută de limbi. Printre cele mai cunoscute povești ale sale se numără *Crăiasa zăpezilor*, *Mica sirenă*, *Degețica* și *Rățușca cea urâtă*.

Erau odată douăzeci și cinci de soldați de plumb și toți erau frați, fiindcă fuseseră făcuți dintr-o lingură veche. Țineau pușca în mână și fruntea sus. Aveau o uniformă foarte frumoasă, roșie și albastră. Cel dintâi lucru pe care l-au auzit pe lumea asta, când s-a ridicat capacul de pe cutia în care ședeau, au fost cuvintele: „Soldați de plumb!”. Cuvintele acestea le-a rostit un băiețuș care bătea din palme de bucurie. Tocmai îi primise cadou de ziua lui. I-a scos și i-a înșirat pe masă. Toți semănau leit între ei, unul singur era puțin mai altfel: avea numai un picior, pentru că fusese făcut cel din urmă și nu mai ajunsese plumbul; dar, deși avea numai un picior, stătea tot așa de drept ca și ceilalți

Soldatul de plumb

Dansatoarea de hârtie

cu două picioare și tocmai el avea să facă cele mai mari isprăvi, așa cum aveți să vedeți îndată.

Pe masa pe care stăteau ei înșirați mai erau o mulțime de jucării; era mai cu seamă un castel de hârtie de toată frumusețea. Pe ferestre puteai să te uiți înăuntru și să vezi toate încăperile. În fața castelului era un pâlă de copaci și în mijlocul lor era o oglinjoară care închipuia un lac. Pe ea pluteau și se oglindeau lebede de ceară. Toate jucăriile erau drăgălașe, dar cea mai drăgălașă era o fetiță care stătea în ușa castelului; era făcută și ea din hârtie, însă avea haine frumoase și pe umeri o panglică subțire și albastră, chiar ca o broboadă. Pe broboadă, drept la mijloc, era o stea strălucitoare, cât fața ei de mare. Fetița stătea cu brațele ridicate, fiindcă era dansatoare, și își ridicase și un picior, dar așa de sus încât, de departe, soldatul de plumb nu vedea unde-i și credea că fata are, ca și el, numai un picior.

„Ar fi o nevastă tocmai potrivită pentru mine – se gândi el; atâta numai că e cam boieroaică, stă într-un castel și eu stau într-o cutie în care suntem douăzeci și cinci de inși; nu-s tocmai potrivit pentru ea; da' eu tot am să încerc să intru în vorbă cu dânsa.”

Și s-a întins cât era de lung după tabachera de pe masă. De aici, putea să se uite în voie la dansatoarea cea mititică și subțire, care stătea mereu într-un picior, fără să cadă.

Seara, soldații de plumb au intrat în cutie și toți cei din casă s-au dus la culcare. Și atunci, cutia cu muzicuță a început să cânte tot felul de cântece vesele. Soldații de plumb au început să zăngănească în cutia lor, fiindcă voiau și ei să iasă și să vadă ce-i, dar nu puteau să ridice capacul. Spărgătorul de nuci se dădea de-a tumba și creta se zbenguia pe tăbliță. De atâta larmă, canarul s-a trezit și a început și el să vorbească în versuri. Numai soldatul de plumb și cu dansatoarea nu se mișcau din loc. Ea stătea mereu într-un picior, în vârful degetelor și cu brațele întinse, el stătea tot așa de neclintit pe singurul lui picior și nu-și lua nicio clipă ochii de la dânsa. Deodată, ceasul a bătut douăsprezece și poc!, capacul tabacherei s-a deschis, dar în tabacheră nu era tutun, era numai un drăcușor mititel și negru. O șmecherie strașnică!

– Ascultă, soldat de plumb – a spus drăcușorul – mută-ți ochii în altă parte!

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc *viteză*, cu care erau numiți în Evul Mediu ostașii de elită și care în prezent este folosit cu sensurile de „erou” și „curajos”, este de origine slavă: *vitezī* (în limbile slave moderne: bulgară și sârbă *vitez*, poloneză *witez*, rusă *vitjazī*).

Dar soldatul parcă nici n-ar fi auzit.

— Bine, ai să vezi tu mâine-dimineață – a spus drăcușorul.

Când s-a făcut ziuă și copiii s-au sculat, au luat soldatul de plumb și l-au pus pe marginea ferestrei și, deodată, c-o fi fost drăcușorul, c-o fi fost vântul, fereastra s-a deschis și soldatul de plumb a căzut de la etajul al treilea. A fost un drum cumplit. A căzut cu piciorul în sus și s-a înfipt cu chivăra și cu vârful baionetei între două pietre ale caldarâmului.

Fata din casă și băiețașul s-au dus repede jos ca să-l caute; dar, cu toate că erau cât pe ce să calce pe el, nu l-au zărit. Dacă soldatul de plumb ar fi strigat: „Aici sunt!”, desigur că l-ar fi găsit, dar el n-a strigat, fiindcă era în uniformă și nu se cuvenea să strige așa, în gura mare.

Începuse să plouă. Picăturile cădeau tot mai dese și de la o vreme turna cu găleata. După ce-a trecut ploaia, au venit doi băieți.

— Ia uite – zise unul dintre ei – un soldat de plumb! Ia să-l luăm și să-i dăm drumul pe apă!

Au făcut o luntre dintr-un ziar, au pus pe soldat în luntre și i-au dat drumul pe apa care curgea prin șanțul de pe marginea străzii; cei doi băieți alergau pe lângă el și băteau din palme. Ce umflată era apa și ce valuri făcea! Fusesse ploaie, nu șagă!

Luntrea de hârtie se legăna încoace și încolo și câteodată se învârtea așa de repede, încât soldatul tremura. Dar tot neclintit rămânea, fața îi era nemișcată și el se uita drept înainte și nu scăpa pușca din mână. Deodată, luntrea a intrat pe sub un podeț. Era întuneric chiar ca în cutie.

— Oare unde mă duc? – se gândea el. Asta-i numai din vina drăcușorului! Ah, dacă fetița aceea ar fi aici cu mine, în luntre, nu mi-ar păsa chiar dacă ar fi de două ori mai întuneric decât este!

Deodată, a venit un șobolan care își avea casa acolo, sub podeț.

— Ai pașaport? – a întrebat șobolanul. Arată-mi pașaportul.

Soldatul de plumb n-a răspuns nimic și și-a strâns și mai tare arma la umăr. Luntrea a plecat mai departe și șobolanul după ea! Brr!, cum își mai rânjea dinții și striga la așchiile și la paiele care pluteau duse de apă:

— Opriți-l! Opriți-l! N-a plătit vama și nu a arătat pașaportul!

Apa curgea tot mai repede. Soldatul de plumb a mai putut să vadă o clipă lumina zilei când a ieșit pe sub podeț, dar deodată a auzit un vuiet care ar fi speriat și pe un om, cât de viteaz. Aici, la capătul podețului, pâraiașul de ploaie se vărsa într-un canal mare; pentru soldatul de plumb asta era tot așa de primejdios cum ar fi pentru noi dacă ne-am rostogoli într-o cascadă. Acuma era greu de tot. Luntrea a ieșit de sub podeț; soldatul se ținea cât putea mai drept, nimeni n-ar fi putut să spună

că a clipit măcar! Luntrea s-a învârtit de vreo trei-patru ori, s-a umplut de apă și a început să se scufunde. Soldatul de plumb era acum în apă până la gât; luntrea se scufunda tot mai tare și hârtia tot mai tare se desfăcea; apa-i ajunsese soldatului până peste cap. El se gândea la dansatoarea cea mititică și drăgălașă, pe care nu avea s-o mai vadă niciodată, și-n urechile lui răsună un cântec:

Du-te la război, oștene,

Și de moarte nu te teme!

Hârtia s-a rupt și soldatul de plumb s-a prăbușit în apă, dar n-a ajuns la fund, fiindcă, chiar în clipa aceea, un pește mare l-a înghițit. Ce întuneric era înăuntru! Era mai rău decât sub podeț și era așa de strâmt locul! Soldatul de plumb însă era neclintit și zăcea întins, cu arma la umăr.

Peștele umbla încoace și încolo prin apă și se zbuciuma cumplit. Apoi s-a oprit deodată și nu s-a mai mișcat; pe urmă, o fâșie de lumină l-a străbătut ca un fulger. Lumina s-a făcut tot mai mare și s-a auzit un glas strigând: „Uite soldatul de plumb!”. Ce se-ntâmplase? Peștele fusese prins, dus la piață, vândut și acuma ajunsese în bucătărie pe masă și bucătăreasa îl spintecase cu satârul. Bucătăreasa l-a luat de mijloc cu două degete și l-a dus în casă; toți cei din casă s-au îngrămădit să vadă pe năzdrăvanul care călătorise pe apă până-n pânțelele unui pește; dar soldatul de plumb nu se prea fălea cu asta. L-au pus pe masă și... să mai spui că lumea nu-i plină de întâmplări minunate! Soldatul de plumb era acuma în odaia în care stătuse până în clipa când căzuse de pe fereastră. Erau tot copiii aceia; pe masă erau aceleași jucării și castelul cel frumos cu dansatoarea cea mititică și drăgălașă. Stătea și acum tot într-un picior și cu celălalt ridicat în sus, dar fără să se clinească. Soldatul de plumb s-a înduioșat așa de tare, încât mai că ar fi început să plângă cu lacrimi de plumb, dar s-a gândit că un oștean nu trebuie să plângă, așa că s-a uitat numai țintă la dânsa și n-a spus nimic.

Deodată, un băiețș a luat soldatul și l-a azvârlit drept în sobă – de ce l-o fi azvârlit, că doar nu făcuse nimic rău? Dar aici desigur că tot drăcușorul din tabacheră și-a vârât coada. Soldatul de plumb stătea acum pe jeratic și se simțea năpădit de-o căldură nemaipomenită; căldura asta o fi fost de la foc sau o fi fost de la dragoste, nu știa nici el. Culorile i se șterseseră; că i s-or fi șters de zbuciumul călătoriei ori de atâtea neazuri care dăduseră peste el, cine mai știe? Se uita la fetița într-un picior, fetița se uita și ea la dânsul, și soldatul simțea că se topește, dar tot neclintit stătea, cu arma la umăr. Deodată, s-a deschis ușa, s-a făcut curent și dansatoarea, luată pe sus de vânt, a zburat drept în sobă, lângă soldatul de plumb, a luat foc și s-a făcut scrum. Soldatul s-a topit de n-a mai rămas nimic din el decât un cocoloș de plumb și, când a doua zi dimineața servitoarea a scos cenușa din sobă, n-a mai găsit din el decât o inimioară de plumb; din dansatoarea cea drăgălașă nu mai rămăsese decât steaua de pe broboadă, dar steaua era acum arsă și neagră ca tăciunele.

(Traducere de Alexandru Philippide)

OBSERVĂ!

4. Definește sensul cuvintelor: *plumb, ispravă, castel, tabacheră, satâr, baionetă, a se făli.*
5. Explică expresiile:
 - *a intra în vorbă;*
 - *a se uita în voie;*
 - *a nu-și lua ochii de la cineva;*
 - *a striga în gura mare;*
 - *a se uita țintă.*
6. Utilizează trei dintre expresii în enunțuri proprii.
7. Ce momente ale poveștii sunt reprezentate în ilustrațiile de mai jos?

APLICĂ!

8. Selectează din text cuvintele care fac parte din câmpurile lexicale: a) armată; b) jucării. Completează câmpurile cu alte cuvinte.
9. Unde se desfășoară acțiunea: în sat ori în oraș? Ce indicii ai găsit?
10. Clasifică personajele poveștii în:
 - a. principale și secundare;
 - b. pozitive și negative;
 - c. reale și fantastice.
11. Caracterizează un personaj, selectând exemple potrivite din text.
12. Rezumă călătoria efectuată de soldatul de plumb. În ce poveste ai mai întâlnit acest motiv literar? Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește de călătoria soldatului?

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

13. Ce te-a impresionat în această poveste?
14. Selectează pasajul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți alegerea.

15. Ai schimba ceva dacă ai avea această posibilitate? De ce?

16. Ce înveți de la personajele poveștii?

17. Ai mai citit povești de Hans Christian Andersen? Pe care ai recomanda-o colegilor? De ce?

CREEAZĂ!

18. Imaginează-ți că soldatul de plumb și dansatoarea ar fi putut vorbi. Despre ce ar fi putut discuta? Scrie dialogul care ar fi putut avea loc între ei.

19. Vizionează filmul de animație creat pe baza poveștii *Soldatul de plumb*. Ce elemente comune ai constatat?

PLANUL DEZVOLTAT DE IDEI AL TEXTULUI CITIT

AMINTEȘTE-ȚI!

20. Completează caseta, recurgând la cunoștințele acumulate în clasa a V-a.

Ideile secundare ... o dezvoltare a ideilor principale. Acestea ... detalii și ... explicații cu referire la:

- ... personajelor;
- ... și ... desfășurării acțiunilor;
- ... în care se petrec faptele.

(circumstanțe, a constitui, acțiuni, timp, a oferi, loc, a prezenta)

21. Alcătuiește planul dezvoltat de idei al poveștii *Soldatul de plumb*.

Momentele subiectului	Ideile principale și ideile secundare
Situația inițială	1. ... a) ... b) ...
Cauza care declanșează acțiunea	2. ... a) ... b) ...
Desfășurarea acțiunii	3. ... a) ... b) ...
Situația dificilă	4. ... a) ... b) ...
Depășirea situației dificile	5. ... a) ... b) ...
Situația finală	6. ... a) ... b) ...

NUMERALUL

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Recunoaște numerele din următoarele exemple:

- a) *Cei trei lucrători
Au muncit din noapte-n zori,
Și din zori în noapte
Alte zile șapte.*
(Tudor Arghezi)
- b) *Și merg..., trecând peste nouă mări, peste nouă țări și peste nouă ape mari.*
(Ion Creangă)
- c) *Jder, cu patru steaguri de câte cinci sute de răzeși, se afla în latura
Cetății Crăciuna, sub munte.*
(Mihail Sadoveanu)

2. Analizează numerele din enunțurile de mai jos după algoritmul:

- tipul numeralului;
 - simplu ori compus;
 - cu valoare substantivală ori adjectivală;
 - cazul;
 - funcția sintactică.
- a. *Una-i una și două-s mai multe.*
(Ion Creangă)
- b. *Și iată în fața mea iar se cască
Două ceruri.*
(Marin Sorescu)
- c. *Douăzeci de îngeri sferici
Au zidit ziua biserici.*
(I. Nicolescu)

3. Selectează din povestea *Soldatul de plumb* 5 numere cardinale și utilizează-le în enunțuri proprii.

4. Alcătuieste enunțuri în care cuvântul *un* să fie, pe rând, numeral și articol nehotărât.

Numeralul ordinal

OBSERVĂ!

5. Completează o agendă săptămânală, notând activitățile pe care le ai de obicei.

Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă	Duminică
...	...	...	...	...	...	...

6. Formulează întrebări și adresează-le unui coleg/unei colege pentru a afla ce face el/ea în fiecare zi a săptămânii, fără a numi însă zilele. Răspunde, la rândul tău, fără a menționa zilele. De exemplu: *În ziua a doua merg la antrenament.*

Îndrumar de gramatică

Numeralul ordinal exprimă ordinea numerică sau locul pe care îl ocupă obiectele ori acțiunile într-o înșiruire.

Numeralul ordinal se formează cu ajutorul articolului posesiv **al, a, ai, ale** + numeralul cardinal + sufixele **-lea** sau **-a**: *al treilea, a treia.*

APLICĂ!

7. Formează numerele ordinale de la numerele cardinale: *doi, patru, cinci, șapte, opt, nouă, zece, doisprezece, douăzeci, treizeci și patru, o sută*. Trece-le la forma de feminin. Ce observi?

Îndrumar de gramatică

Numerele ordinale au forme diferite pentru genul masculin și pentru cel feminin. Șirul numeralelor ordinale începe cu *întâiul, întâia, primul, prima*.

8. Identifică numerele ordinale în exemplele ce urmează și numește numerele cardinale de la care s-au format.

- a) „Iar marți des-dimineață puse tarnițele și desagii pe cai și, legându-i frumușel cu căpăstrul, pe cel de-al doilea de coada celui dintâi, pe cel de-al treilea de coada celui de-al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui al treilea, cum îi leagă muntenii, a zis:
– Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am.”
(Ion Creangă)
- b) „Deasupra ta, întâia explozie îți sparge urechile, a doua te acoperă de pământ.”
(Camil Petrescu)

Îndrumar de gramatică

Numeralul ordinal poate avea

a) valoare substantivală – se comportă ca un substantiv, îndeplinind orice funcție sintactică:

subiect – *Primul a plecat.*

nume predicativ – *Locul meu este al treilea.*

atribut – *Cartea celui de-al doilea e nouă.*

complement – *Îl luăm și pe al cincilea cu noi.*

b) valoare adjectivală – se comportă ca un adjectiv, îndeplinind funcția sintactică de atribut adjectival:

atribut adjectival – *Al zecelea vizitator a câștigat un premiu.*

A patra elevă a știut răspunsul corect.

9. Construiește enunțuri în care numerele ordinale *primul/prima, al șaptelea/a șaptea, al doisprezecelea/a douăsprezecea* să aibă, pe rând, valoare substantivală și valoare adjectivală.
10. Analizează morfologic numerele ordinale din secvențele de mai jos.
- „Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu mine.”
(Ion Creangă)
 - „Și scurtă vorbă, unde erau trei, eu eram al patrulea.”
(Ion Creangă)
 - „Cei doi nu prea voiau să primească, dar, după multă stăruință din partea celui al treilea, au primit.”
(Ion Creangă)
11. Construiește enunțuri în care numeralul ordinal *al doilea/a doua* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de *subiect, nume predicativ, atribut, complement*.
12. Prezintă colegilor ziarul tău preferat, povestindu-le ce pot găsi în fiecare dintre paginile lui.

Ortografia numeralului

Îndrumar de gramatică

Numeralul **întâia** este nearticulat când se află după substantivul determinat. De exemplu: *clasa întâi*.

Dacă numerele de la 20 în sus sunt însoțite de substantive, între acestea se utilizează prepoziția **de**: *douăzeci și cinci de manuale*.

Prepoziția **de** se folosește și în numerele compuse, când *zecile* sunt urmate de *mii, milioane, miliarde* etc.: *douăzeci de milioane*.

APLICĂ!

13. Formează îmbinări de cuvinte, utilizând câte un cuvânt din fiecare coloană. Observă unde e posibilă plasarea numeralului ordinal în fața substantivului. Include îmbinările formate în enunțuri proprii.
<i>întâi</i>	<i>clasă</i>
<i>întâia</i>	<i>parte</i>
<i>primul</i>	<i>curs</i>
<i>prima</i>	<i>carte</i>
14. Alege varianta corectă:
- douăzeci de pagini/douăzeci pagini;*
 - treisprezece kilograme/treisprezece de kilograme;*
 - trei sute cincizeci de grame/trei sute cincizeci grame;*
 - șaizeci de lei/șaizeci lei.*

Îndrumar de gramatică

Când se folosesc cifre romane, numerele ordinale se scriu:

- la **masculin** și la **neutru** precedate de articolul **al** și urmate de terminația **-lea**;
- la **feminin** – precedate de articolul **a** și urmate de terminația **-a**.

Excepție face primul numeral din serie. De exemplu: *Napoleon I, Napoleon al III-lea, clasa I, clasa a II-a*.

CREEAZĂ!

15. Construiește enunțuri în care să menționezi secolele în care au trăit Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu, Grigore Vieru.
16. Redactează o scrisoare către un prieten din altă țară în care să-i povestești despre clasa și școala în care înveți. Utilizează cât mai multe numere.

Numeralul fracționar

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Numeralul care exprimă ideea de parte ori fracțiune dintr-un întreg sau dintr-un grup unitar de obiecte se numește **fracționar**.

Numeralul fracționar se formează de la numeralul cardinal + sufixul **-ime**: *o treime*.

Tot fracționare sunt și numerele *sfert, jumătate, cinci la sută, zece la sută, 5%, 10%*.

Numeralul fracționar are doar valoare substantivală.

17. Alcătuieste propoziții utilizând cuvinte ce exprimă o parte sau o fracțiune dintr-un întreg.
18. Enumeră etapele până la finală ale unui concurs sportiv, denumite prin numere fracționare.

APLICĂ!

19. Formează numere fracționare de la numerele cardinale *doi, trei, patru, cinci, zece, doisprezece, o sută, o mie*.
20. Construiește enunțuri în care numeralul fracționar *o treime* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de *subiect, nume predicativ, atribut și complement*.

CREEAZĂ!

21. Alcătuieste un dialog între un vânzător și un cumpărător într-un magazin. Utilizează numere fracționare.
22. Documentează-te și află o informație despre un sondaj de opinie realizat recent. Prezintă detalii despre acesta (domeniul abordat, temele/problemele vizate, rezultatele sondajului), utilizând numere fracționare.

Comunicare

SCRIEREA IMAGINATIVĂ

Dialogul

OBSERVĂ!

1. Examinează imaginile. Alege una dintre ele. Creează o identitate pentru fiecare din cei doi interlocutori. Alege o temă de discuție. Scrie un dialog din 6 replici, respectând schema de punctuație propusă.

— ?
—
— ?!
— !!!
— !
— ?

2. Împărtășește rezultatul colegului/colegei de bancă. Analizează dialogul scris de el/ea. Cât de riguros este respectată schema de punctuație?

APLICĂ!

3. Lucru în perechi. Examinați ilustrațiile. Alegeți una dintre ele. Realizați un brainstorming: cine ar putea fi interlocutorii? Emiteți cât mai multe ipoteze. Alegeți varianta cea mai interesantă. Prin aceeași modalitate, alegeți tema despre care ar putea să discute personajele. Scrieți un dialog din 6-8 replici și prezentați-l colegilor.

4. Care dialog a fost:

cel mai amuzant?

cel mai interesant?

cel mai surprinzător?

De ce?

Interviul

- 5. Lucru în grup.** Faceți o listă cu nume de personalități celebre (scriitori, actori, politicieni, savanți, sportivi, personalități istorice etc.). Alegeți dintre ele una despre care doriți să aflați mai multe. Formulați, fiecare în parte, câte o întrebare pentru această personalitate și notați-le pe o singură foaie. Acestea vor fi întrebările pentru un eventual interviu cu personalitatea în cauză. Atenție la modul de structurare a întrebărilor!
- 6. Documentați-vă** pentru a afla răspunsurile la întrebările formulate. Pentru cele la care nu ați găsit informația necesară, inventați un răspuns plauzibil. Improvizați un joc de rol în perechi, în care cineva va juca rolul personalității celebre, iar altcineva va fi intervievatorul.
- 7. Pregătește-te** pentru a intervieva o persoană reală pe care o cunoști. Alege:
 - a) o persoană care a călătorit mult;
 - b) o persoană care are o vârstă respectabilă și o experiență de viață bogată.

Nota bene!

- Nu puneți întrebări generale de tipul: „Ce aveți de spus despre...?”, „Ce e nou în...?”, „Ce mai aveți de adăugat?”
- Nu puneți întrebări închise, răspunsurile la care să fie monosilabice: „da” sau „nu”.
- Întrebările trebuie să fie scurte, clare și puse în cunoștință de cauză.

Etapa I.

Etapa a II-a.

Etapa a III-a.

Etapa a IV-a.

Etapa a V-a.

Etapa a VI-a.

Etapa a VII-a.

Fă o fișă de interviu după modelul din pagina următoare, pe o coală de hârtie A4.

Completează secțiunea A a fișei de interviu. Notează lucrurile esențiale pe care le cunoști despre persoana respectivă.

Completează secțiunea B a fișei de interviu. Ai grijă cum structurezi întrebările.

Solicită persoanei alese să-ți acorde 10-15 minute pentru interviu, la o oră convenabilă.

Realizează interviul, notând răspunsurile în secțiunea C a fișei.

Prezintă rezultatele interviului colegilor. Redactează varianta finală a interviului.

Revista mea. Interviu

- Pregătește-te să intervieezi o persoană despre care știi că citește mult.
- Completează secțiunile A și B din fișa de interviu. Apoi realizează interviul, completând secțiunea C.

Fișă de interviu

A. Interviewator:

(Numele, prenumele)

Data

Interviewat:

Ce știi deja despre persoana respectivă? (Enumeră trei lucruri importante.)

B. Întrebările

C. Răspunsurile interviuatului

1. Care este cartea dumneavoastră de căpătâi?

1.

2.

2.

3.

3.

4.

4.

5.

5.

- Dacă dorești, poți intervieva mai multe persoane referitor la același subiect, punându-le aceleași întrebări.
- Redactează interviul și pregătește-l pentru pagina de revistă.

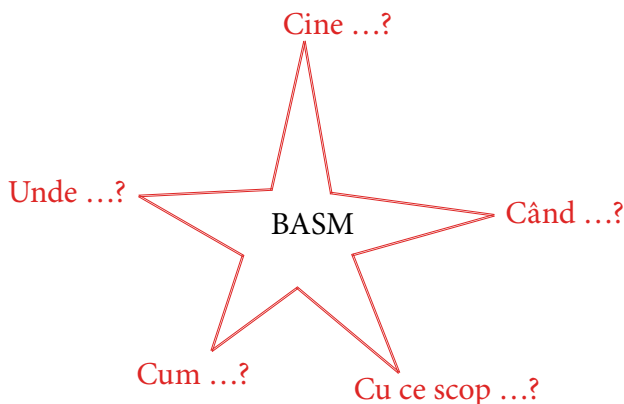
Un rai din basme

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Folosind cunoștințele acumulate despre basm, formulează minimum cinci întrebări privind acest subiect:

2. Ce basme citite până acum ți-au plăcut cel mai mult? De ce?

Mihai Eminescu (1850-1889) – poet, prozator și publicist român, cea mai importantă voce poetică din literatura română. Impunătoarea lui operă cuprinde poezii, poeme, nuvele, un roman, publicistică.

Fiind băiet, păduri cutreieram...

de Mihai EMINESCU

Fiind băiet, păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă izvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam,
S-aud cum apa sună-ncetișor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Și un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopți întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un val de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceță,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc **pădure** își are originea într-o formă modificată fonetic a substantivului latin *palus, paludis* „mlăștină”: *padulem*. Numai româna i-a schimbat sensul (probabil, datorită faptului că mlăștinile erau împădurite, iar pădurile – mlăștinoase). Limbile romanice care au moștenit acest cuvânt, cu modificare fonetică ori fără, i-au păstrat sensul din latină: italiană *palude*, dar dialectul emilian-romagnol al limbii italiene *padóll*, vechea franceză *palus*, vechea sardă *padule*, vechea spaniolă și vechea portugheză *paúl*, și chiar limba bască, neromanică, *padura* „mlăștină”.

În latină, *visum*, care provine de la verbul *videre* „a vedea”, înseamnă „image, priveliște”, dar și „vedenie, închipuire”. Tocmai acest ultim sens s-a păstrat în românescul **vis** – „șir de imagini în timpul somnului”, „iluzie”.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieși o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Și ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viața ta
Un înger blând cu fața radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar păru-i blond și moale ca mătasa
Grumazul alb și umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subțire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

OBSERVĂ!

- Explică sensul cuvintelor: *a cutreiera*, *a mânca*, *ceată*, *radios*, *maramă*, *a vâdi*, *grumaz*, *văpaie*, *val*.
- Demonstrează polisemia cuvintelor: *braț*, *cap*, *val*, *moale*, ilustrând prin enunțuri alte sensuri decât cele prezente în text.
- Demonstrează în sintagme existența unui omonim al cuvântului *tort*.
- Găsește în text forme neliterare ale unor cuvinte sau variante mai puțin utilizate în limba literară. Cum explici folosirea lor de către poet?
- Care este forma inițială a verbului din fragmentul *încet pe frunze pasă*? Explică sensul lui.
- Ce rol are interjecția *ah* în exprimarea stării eului liric?
- Selectează din poezie indicii de timp și de spațiu, completând tabelul:

Spațiu		Timp
terestru	celest	...
...	...	

10. Explică mecanismul formării comparațiilor din text:

Termenul I	Baza de comparație	Elementul de relație	Termenul II
Crăiasă	frumoasă	cum	un înger
...	...	...	...

OPERA LIRICĂ

Dicționar literar

Opera lirică este opera în care autorul prezintă în mod direct gândurile și sentimentele sale. Caracteristicile operei lirice includ:

- prezența unei confesiuni prin care eul liric își exprimă trăirile;
- utilizarea exprimării la persoana I, singular (pronume personale, verbe);
- prezența eului liric;
- perspectiva subiectivă;
- prezența figurilor de stil, a imaginilor artistice ca mijloace de exprimare a sentimentelor eului liric;
- prezența elementelor de versificație (rimă, ritm). (Notă: elementele de versificație sunt prezente în majoritatea operelor lirice, dar există și versuri fără rimă (versul alb) sau fără rimă și ritm (versul liber).

Eul liric este vocea care, în poezie, comunică sentimentele, emoțiile, impresiile, ideile poetului într-un limbaj direct, ce se adresează sensibilității cititorului prin intermediul procedeelor artistice și al figurilor de stil. Eul liric nu se confundă cu autorul.

APLICĂ!

11. Stabilește timpul și persoana verbelor din poezie. Motivează specificul discursului liric: *obiectiv/subiectiv*.
12. Identifică pronumele la persoana I și explică rolul lor în text.
13. Selectează versurile ce evidențiază contopirea eului liric cu spiritul pădurii.
14. Schițează tabloul naturii de paradis în relație cu starea copilului ce se lasă cuprins de magia pădurii.
15. Identifică figurile de stil ce creează imaginea *zânei pădurii*.
16. În urma lecturii pe strofe a textului (eventual, făcute de profesor/profesoară), notează în caiet imaginile vizuale din poezie, completând tabelul:

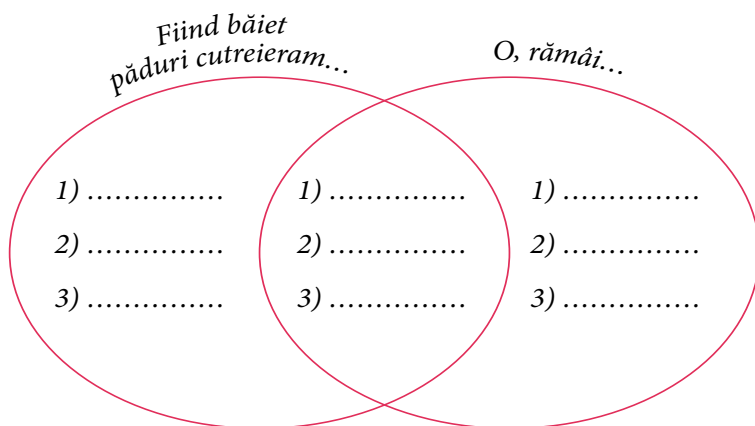
Peisajul	Poziția corpului copilului	Anotimpul	Partea zilei	Portretul fetei
...	...	...	...	...

17. Identifică imaginile auditive din poezie. Cum pot fi clasificate acestea?
18. Comentează rolul imaginilor vizuale și auditive în crearea unei lumi de vis/de basm, în care timpul real își pierde forța, făcând loc fantasticului.
19. Precizează tipul de strofă din poezie.
20. Conturează mesajul global al textului. Raportează spusele lui Ion Creangă: *Hai mai bine despre copilărie să vorbim...* la mesajul poeziei.
21. Memorează două strofe (la dorință).

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

22. De ce crezi că poezia *Fiind băiet, păduri cutreieram...* este o operă lirică?
23. Ce afinități identifiți între eul liric eminescian și cel din versul lui Nicolae Labiș: *Pădurea mi-i a doua mamă*?
24. Compară poezia *Fiind băiet, păduri cutreieram...* cu *O, rămâi...* de același autor, completând diagrama Venn.

CREEAZĂ!

25. Descrie, în minimum cinci enunțuri, una din ocupațiile preferate pe care le-ai avut la o vârstă mai mică: „*Fiind copil/copilă, ...*”.
26. Alege una dintre strofele poeziei, pe care să o ilustrezi printr-un desen în culori (în orice tehnică preferi: creioane, carioci, acuarele). Desenul poate fi atât fidel textului (adică poți reda toate elementele descrise în versuri), cât și schematic (poți reda numai unele elemente).
27. Propune, din colecția ta de muzică, un fundal sonor pentru recitarea poeziei. Argumentează alegerea.

PRONUMELE

AMINTEȘTE-ȚI!

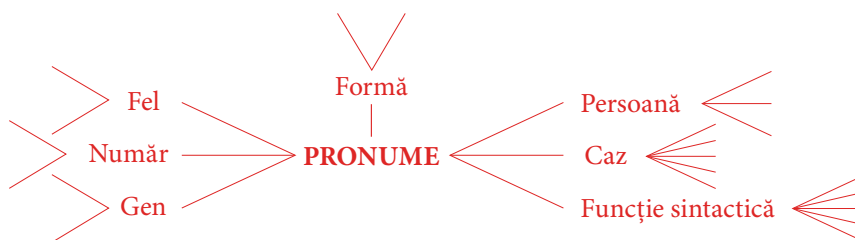
1. Identifică pronumele din versurile de mai jos:

„Mă gândeam eu că-s frumoasă!
Dar cum nu! Și mama-mi coasă
Șorț cu flori, minune mare –
Nu-s eu fată ca oricare:
Mama poate fi făloasă
Că mă are.”

(George Coșbuc)

2. Răspunde la întrebările:

- Ce raport există între pronume și substantiv?
 - Ce desemnează pronumele personal?
 - Ce fel de pronume sunt *dânsul* și *dânsa*?
 - Care este situația sintactică a pronumelui *tu* în cazul vocativ?
 - Care sunt formele și rolul pronumelor de politețe?
 - Care sunt funcțiile sintactice ale pronumelui personal?

3. Completează clusteringul cu noțiunile studiate în clasa a V-a.

4. Declină pronumele personale, observând flexiunea lor.

OBSERVĂ!

5. Analizează pronumele personale din textul de mai jos conform algoritmului:

• forma inițială	• cazul
• persoana (genul)	• forma
• numărul	• funcția sintactică

I-a mai strigat încă o dată, cuprinzând pe fiecare cu privirea, închizându-i parcă într-o cutiuță și spunându-le să răspundă prezent fiecare pentru el și să se ridice.

(Ionel Teodoreanu)

6. Explică, prin regulă, scrierea ortogramelor evidențiate din fragmentul propus.

APLICĂ!

7. Plasează în contexte adecvate ortogramele: *ea/i-a/ia; m-ai/mai, neam/ne-am, nea/ne-a, va/v-a.*

8. Completează spațiile cu pronumele potrivite, respectând cerințele din paranteze:

... (pron. pers., II, sg., N., acc.) – *o frunză*,

... (pron. pers., I, sg., N., acc.) – *o frunză*.

Două frunze

Împreună,

Când s-adună,

Știi ce fac?

– *Un copac.*

... (pron. pers., II, sg., D., acc.) ... (pron. pers., II, sg., D., neacc.) *-i drag*,

... (pron. pers., I, sg., D., acc.) ... (pron. pers., I, sg., D., neacc.) *-i drag*.

(Ion Vatamanu)

9. Construieste enunțuri în care pronumele personal *ea* să fie la cazurile indicate și să îndeplinească funcțiile sintactice menționate:

Ea	Nominativ — subiect
	Genitiv — atribut
	Dativ — complement
	Acuzativ — nume predicativ

10. Identifică pronumele de politețe din fragmentul de mai jos. Ce înțeles special exprimă acestea?

„Nu pot să mă înțeleg cu dumnealui. Eu vorbesc și dumnealui nu-i pasă. Poate că dumneavoastră puteți face ceva. Pe dumneavoastră trebuie să vă asculte, doar sunteți bunicul dumnealui.”

(R. Schenn)

11. Efectuează analiza morfosintactică a pronumelor de politețe din exercițiul precedent.

12. Transcrie și unește, prin săgeți, pronumele de politețe care corespund celor personale propriu-zise:

Tu	dumnealui
Voi	dumneata
El	dumneavoastră
Ea	dumnealor
Ei	dumneaei
Ele	

Nota bene!

Regional, se folosesc și următoarele forme ale pronumelor de politețe: *mata, matala, mătăluță, mătălică, tăluță, tălică*.

În scris, pronumele de politețe se pot prescurta: *d-ta, d-tale, d-voastră, dvs., dv.*

CREEAZĂ!

13. În perechi, alcătuiți scurte dialoguri imagine cu persoane mai în vârstă, folosind pronume de politețe. Puteți alege orice temă doriți.

14. Relatează în scris (1/2 pagină) despre jocurile preferate din copilărie, utilizând pronume personale la diverse forme de caz, număr și persoană.

Pronumele reflexiv

AMINTEȘTE-ȚI!

- 15.** Analizează formele neaccentuate ale pronumelor din exemplele de mai jos. Care dintre acestea indică altă persoană decât cea care îndeplinește acțiunea? Care dintre ele au aceeași persoană cu verbul din propoziție?

Dimineața și seara mă spăl pe dinți.

Mama mă piaptănă.

Ei se îndreaptă spre școală.

- 16.** Alcătuieste câteva exemple proprii cu pronume neaccentuate la aceeași persoană cu subiectul acțiunii.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Pronumele reflexiv exprimă identitatea dintre subiect și complement, reflectată în identitatea dintre persoana pronumelui și persoana verbului pe care îl însoțește pronumele. Pronumele reflexiv arată că acțiunea se răsfrânge asupra celui ce o face. Persoana pronumelui reflexiv coincide cu persoana verbului cu care se utilizează.

Pronumele reflexiv are forme proprii numai pentru persoana a III-a, nedeosebite după număr și gen.

D. accentuate: **sie, sieși**
neaccentuate: **și, și-, -și, -și-**

A. accentuate: **(pe) sine**
neaccentuate: **se, se-, -se, s-, -s-**

- 17.** Transcrie, din poezia *Fiind băiet, păduri cutreieram...* de Mihai Eminescu, versurile ce conțin pronume reflexive.

- 18.** Răspunde la întrebări, folosind îndrumarul de gramatică:

- Câte cazuri are pronumele reflexiv?
- Care sunt ele?
- Ce tipuri are pronumele reflexiv pentru fiecare caz?
- Ce reprezintă cratimele ce însoțesc pronumele?

19. Analizează morfosintactic pronumele reflexive din următoarele exemple:

- a) Era foarte sigur de sine, asta o înțelegeam toți.
- b) Își spusese sieși că nu avea rost să mai spere.
- c) Se cunoștea pe sine și știa ce poate face.
- d) Sie își rezervase cel mai bun loc.

Îndrumar de gramatică

Pentru persoana I și a II-a se folosesc formele neaccentuate de acuzativ și dativ ale pronumelor personale.

Eu	mă	pregătesc
Tu	te	pregătești
El (ea)	se	pregătește
Noi	ne	pregătim
Voi	vă	pregătiți
Ei (ele)	se	pregătesc

APLICĂ!

20. Include în enunțuri proprii formele pronumelui reflexiv.

21. Stabilește tipul pronumelui utilizat în enunțurile de mai jos. Explică deosebirea dintre pronumele reflexiv și cel personal.

- a) Eu mă duc.
- b) El mă conduce.
- c) Tu te apropii.
- d) El te așteaptă.
- e) Profesoara ne ascultă.
- f) Noi ne întrebăm.
- g) El vă roagă.
- h) Voi vă conformați.
- i) Eu mă relaxez.
- î) Ea mă urmărește.

22. Selectează pronumele din exemplele de mai jos, completând tabelul propus:

Pronume personale	Pronume reflexive	
	propriu-zise	provenite din pronume personale
...	...	...

- a) „– Văd că ești voinică, fata mea, și bine ai făcut de ți-ai luat calul acesta. Am bună nădejde să isprăvești cu bine slujba cu care te-ai însărcinat de bunăvoie. Numai să nu ieși din cuvântul calului ce ți-ai ales. Să ne vedem sănătoși!”

(Petre Ispirescu)

- b) „Eu atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte! Mă abat pe la tei, cu gând să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dânsa; nu numaidecât pentru pupat, ci pentru că mă scula mama în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei.”

(Ion Creangă)

- c) „Matei se uită la unchiul său; preocupat de gânduri, conu Dinu adăugă:
 – Ar fi bine să-ți iei o căciulă. Matei dete din cap, zâmbind.
 – Da, da, trebuie să te faci ca noi, om al nevoii. Să te îmbraci de ploaie, să te îmbraci de soare și să-ți oțelești sufletul în necazuri, ca să știi pune preț pe bunurile vieții. Sus inima! Că ești tânăr și te așteaptă norocul!”

(Duiliu Zamfirescu)

*** Cum înțelegi sintagma *om al nevoii*?**

Îndrumar de gramatică

Funcția sintactică a pronumelui reflexiv

Formele accentuate ale pronumelui reflexiv au totdeauna funcție sintactică. Formele neaccentuate ale pronumelui reflexiv au funcție sintactică numai când pot fi dublate printr-o formă accentuată corespunzătoare persoanei și cazului:

Mă îmbrac repede. (pe mine)

– complement direct.

Mă gândesc la tine.

– fără funcție sintactică, se subliniază întotdeauna împreună cu verbul.

23. Indică funcția sintactică a pronumelor reflexive:

a) Te aperi de neștiință citind.	c) Se întâlnește cu noi.
b) Își cumpără mereu cărți.	d) Mă tem de hoți.

24. Subliniază pronumele reflexive din expresiile frazeologice de mai jos. Explică sensul expresiilor.

- a(-și) deschide ochii bine;
- a i se deschide cuiva ochii;
- a-și deschide sufletul;
- a i se deschide cuiva pofta de mâncare;
- a-și face drum în viață;
- a-și căuta de drum;
- a-și ține gura.

CREEAZĂ!

25. Relatează activitățile tale dintr-o dimineață obișnuită. Precizează tipul pronumelor utilizate.

26. Alcătuieste un text narativ în care să încadrezi cât mai multe verbe din lista următoare: a se bosumfla, a se eschiva, a se mândri, a se căciuli, a se grăbi, a se concentra, a se odihni, a se duce, a se întoarce, a se uita, a se mișca, a se rostogoli, a se trezi, a se domoli. Găsește un titlu adecvat textului.

27. Redactează un eseu, pornind de la secvența: Ești tânăr și te așteaptă norocul!

28. Activitate în echipe. Discutați despre un film/spectacol văzut recent. Prezentați rezumatul discuției, utilizând cât mai multe pronume personale și reflexive.

Argumentarea simplă (II)

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Revenind la cele studiate în *Unitatea 1*, amintește-ți și notează etapele de structurare a unui text argumentativ.
2. Ce argumente ai putea prezenta pro/contra afirmației lui Tom Robbins: *Nu este niciodată prea târziu pentru a avea o copilărie fericită?*

OBSERVĂ!

3. Ce emisiuni televizate recente implică dezbateri ale unor subiecte de problemă?
4. Alege dintre acestea o emisiune pe care o poți viziona în zilele apropiate. Urmărește-o cu atenție, luând notițe cu privire la următoarele aspecte:

Denumirea emisiunii: ...

Data vizionării: ...

Problema discutată	Participanții la dezbateri	Modul de exprimare al participanților	Argumentele <i>pro</i>	Argumentele <i>contra</i>	Participantul care crezi că a fost cel mai bine pregătit
...	...	...	...	...	...

APLICĂ!

5. Lucru în perechi. Sunteți producători de televiziune. Trebuie să realizați o emisiune de tip talk-show cu tema: *Care sunt interesele copiilor de azi?* Discutați și decideți:
 - a) ce fel de moderator vă trebuie;
 - b) cine trebuie să fie invitați în studio;
 - c) pe cine puteți apela prin telefon din studio;
 - d) care sunt întrebările principale la care vreți să auziți răspunsuri;
 - e) ce conținut ar trebui să aibă un spot publicitar de anunțare/promovare a emisiunii, astfel încât telespectatorii să fie interesați s-o urmărească.
6. În echipe, respectând timpul indicat de profesor/profesoară, formulați cât mai multe argumente *pro* sau *contra* afirmației: *E greu să fii copil*. Va câștiga echipa care va invoca cele mai multe argumente.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

7. Comentează rolul moderatorului emisiunii urmărite recent (vezi ex. 4 de la rubrica *Observă!*). Ți-a plăcut prestația lui/ei? De ce?
8. Prin ce te-a impresionat participantul cel mai bine pregătit?

- 9.** Comentează pregătirea participantului respectiv în domeniul problemelor discutate, modul de exprimare, modul de comunicare cu ceilalți invitați.
- 10.** Cum crezi, ce caracteristici ar trebui să aibă o emisiune de tip dezbatere, la radio sau la televiziune, pentru a avea priză la public?
- 11.** Examinează imaginile. Ce momente sunt surprinse?

Argumentarea simplă pe baza unui citat

CREEAZĂ!

- 12.** Selectează un citat de mai jos și decide dacă ești de acord sau nu cu cele afirmate în el (adică, dacă vei prezenta argumente în favoarea sau împotriva celor afirmate în citat).

a) „Nu există zile din copilăria noastră pe care să le fi trăit mai din plin ca zilele pe care le petrecem citind o carte preferată.”

(Marcel Proust)

b) „Dacă păstrezi copilăria mereu cu tine, nu vei îmbătrâni niciodată.”

(Tom Stoppard)

c) „Nu credeți în basme! Au fost adevărate.”

(Stanislaw Jerzy Lec)

- 13.** Elaborează un text argumentativ pe ½ pagină. Respectă pașii de mai jos.

Algoritm pentru elaborarea unei argumentări simple pe baza unui citat	
1. Formulează punctul tău de vedere.	<i>Consider că... (sunt de părere că...)</i>
2. Prezintă argumentul principal pe care îl poți aduce în sprijinul punctului de vedere emis.	<i>Susțin acest lucru pentru că...</i>
3. Gândește-te și enumeră două-trei motive pentru care argumentul pe care l-ai prezentat poate fi considerat foarte important.	<i>Cred că am dreptate, deoarece a) ..., b) ..., c) ...</i>
4. Interpretează motivele, prezentând considerații proprii.	<i>Când afirm că a) ..., mă bazez pe faptul că...</i>
5. Încearcă să anticipezi ce ar putea spune un oponent, o persoană care nu este de acord cu tine și răspunde la aceste posibile obiecții.	<i>Cineva mi-ar putea reproșa că..., dar eu cred că...</i>
6. Formulează concluzia.	<i>În concluzie, pot spune că...</i>

Fii bine-venită, iarnă!

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Alcătuieste un acrostih: *larna*. Citește-l colegilor de echipă. Alegeți unul pentru lectură în fața clasei.
2. Întocmește o listă de texte despre iarnă de autori români și străini. Grupează-le după genurile cărora le aparțin.
3. Conturează imaginea iernii din secvențele propuse:

- a) „Va veni iarna, miroase a fulg, –
Țăranii pun lemne-n șoproane.”
(Adrian Păunescu)

- b) „Brazii înalți și copleșiți de nea
Par crini enormi acoperiți de floare.”
(A.E. Baconsky)

- c) „Ziua ninge, noaptea ninge,
dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă
mândra țară.”
(Vasile Alecsandri)

- d) „Totu-i alb în jur cât vezi,
Noi podoabe pomii-ncarcă
Și vibrează sub zăpezi
Satele-adormite parcă.”
(Nicolae Labiș)

- e) „Uraaa! Ninge ca-n poveste!
Timpul e de săniuș!
Hai, copii! Ca și altădată,
S-a făcut alunecuș.”
(Virgil Carianopol)

George Coșbuc (1866-1918) – poet și traducător român de seamă. Versurile din volumele lui *Balade și idile* (1893), *Fire de tort* (1896), *Cântece de vitejie* (1904) evocă natura, viața de zi cu zi, istoria românească.

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc **iarnă**, ca și lexemele care denumesc anotimpul rece în alte limbi romanice (în italiană *(in)verno*, în franceză *hiver*, în spaniolă *invierno*), își are originea în latinescul *hiberna*, de la care provine și verbul *a hiberna* „a petrece iarna în stare de somn”, folosit atunci când vorbim de animale precum ursul, arișul, bursucul etc.

IARNA PE ULIȚĂ

de George COȘBUC

A-nceput de ieri să cadă
Câte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

El e sol, precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat,
Vezi, de-aceea-i încruntat,
Și s-avântă, și se crede
Că-i bărbat!

Nu e soare, dar e bine,
Și pe râu e numai fum.
Vântu-i liniștit acum,
Dar năvalnic vuiet vine
De pe drum.

Cade-n brânci și să ridică,
Dând pe ceafă puțintel
Toată lâna unui miel:
O căciulă mai voinică
Decât el.

Sunt copii. Cu multe sănii,
De pe coastă vin țipând
Și se-mping și sar râzând;
Prin zăpadă fac mătăanii
Vrând-nevrând.

Și tot vine, tot înoată,
Dar, deodată, cu ochi vii,
Stă pe loc – să mi te ții!
Colo, zgomotoasă gloată
De copii!

Gură fac ca roata morii;
Și de-a valma se pornesc,
Cum prin gard se gâlcesc
Vrăbii gureșe când norii
Ploi vestesc.

El degrabă-n jur chitește
Vrun ocol, căci e pierdut,
Dar copiii l-au văzut!
Toată ceata năvălește
Pe-ntrecut.

Cei mai mari acum, din sfadă,
Stau pe-ncăierate puși;
Cei mai mici, de foame-aduși,
Se scâncesc și plâng grămadă
Pe la uși.

– „Uite-i, mă, căciula, frate,
Mare cât o zi de post –
Aoleu, ce urs mi-a fost!
Au sub dânsa șapte sate
Adăpost!”

Colo-n colț acum răsare
Un copil, al nu știu cui,
Largi de-un cot sunt pașii lui,
Iar el mic, căci pe cărare
Parcă nu-i.

Unii-l iau grăbit la vale,
Alții-n glumă parte-i țin –
Uite-i, fără pic de vin
S-au jurat să-mbete-n cale
Pe creștin!

Haina-i măturând pământul
Și-o târăște-abia, abia:
Cinci ca el încap în ea,
Să mai bată, soro, vântul
Dac-o vrea!

Vine-o babă-ncet pe stradă
În cojocul rupt al ei
Și încins cu sfori de tei.
Stă pe loc acum să vadă
Și ea ce-i.

S-oțerește rău bătrâna
Pentru micul Barbă-Cot.
– „Ați înnebunit de tot –
Puiul mamii, dă-mi tu mâna
Să te scot!”

Cică vrei să stingi cu paie
Focul când e-n clăi cu fân,
Și-apoi zici că ești român!
Biata bab-a-ntrat în laie
La stăpân.

Ca pe-o bufniț-o-nconjoară
Și-o petrec cu chiu, cu vai,
Și se țin de dânsa scai –
Plină-i strâmta ulicioară
De alai.

Nu e chip să-i faci cu buna
Să-și păzească drumul lor!
Râd și sar într-un picior,
Se-nvârtesc și țină-ntruna
Mai cu zor.

Baba și-a uitat învățul:
Bate,-njură, dă din mâini:
– „Dracilor, sunteți păgâni?”

Maica mea! Să stai cu bățul
Ca la câni!”

Și cu bățul se-nvârtește
Ca să-și facă-n jur ocol;
Dar abia e locul gol,
Și mulțimea năvălește
Iarăși stol.

Astfel tabăra se duce
Lălăind în chip avan:
Baba-n mijloc, căpitan,
Scuipă-n sân și face cruce
De Satan.

Ba se răscolesc și câinii
De prin curți și sar la ei.
Pe la garduri ies femeii,
Se urnesc mirați bătrânii
Din bordei.

– „Ce-i pe drum atâta gură?”
– „Nu-i nimic. Copii ștregari.”
– „Ei, auzi! Vedeai-aș mari,
Parcă trece-adunătură
De tătari!”

OBSERVĂ!

4. Explică sensul cuvintelor: *a (se) răzbuna, năvalnic, mătănnii, gâlcevesc, brânci, gureșe, gloată, ocol, alai, laie, lălăind, avan.*
5. Citește articolul lexicografic pentru cuvântul *român*. Determină care sens al cuvântului este actualizat în poezie.

ROMÂN, -Ă, *români*, -e, s.m. și f., adj. **I.** S.m. și f. **1.** Persoană care aparține populației de bază a României sau este originară din România. **2.** (Pop.) Țăran. • Bărbat, soț. • Om (în general), bărbat. **3.** (În forma rumân) Denumire dată, în Evul Mediu, în Țara Românească, țăranilor dependenți de stăpânii feudali; iobag, vecin. **II.** **1.** Adj. Care aparține României sau românilor (**I 1**), referitor la România sau la români; românesc. • (Substantivat, f.) Limba vorbită de români. *Româna comună (sau primitivă)* = stadiu în evoluția limbii române anterior diferențierii dialectale; *străromână*. [Var.: **rumân** s.m.] – Lat. **romanus**.

6. Scrie forma literară a lexemelor: *să ridică, vrun, s-oțerește, câne.*
7. Demonstrează în enunțuri polisemia cuvintelor: *a (se) răzbuna, ochi, pământ.*
8. Construieste 3 enunțuri în care cuvântul *sol* să aibă sensuri diferite.
9. Relevă sensul contextual al expresiilor: *vrând-nevrând; de-a valma; cu chiu, cu vai; mai cu zor; scuiă-n sân.*
10. Selectează din poezie formele populare și motivează utilizarea lor.
11. Formează familiile lexicale ale cuvintelor: *a (se) răzbuna, liniștit, copil, căciulă.*
12. Restabilește ordinea firească a cuvintelor în propoziții. Motivează necesitatea încălcării de către autor a topicii obișnuite.
 - a) *Colo-n colț acum răsare
Un copil, al nu știu cui;*
 - b) *Pe la garduri ies femeii;*
 - c) *Se urnesc mirați bătrânii
Din bordei.*

APLICĂ!

13. Precizează figurile de stil din secvențele următoare și comentează rolul lor în text:

- *Vântu-i liniștit acum;*
- *Dar năvalnic vuiet vine;*
- *Gură fac ca roata morii;*
- *Cei mai mari acum, din sfadă,
Stau pe-ncăierate puși;
Cei mai mici, de foame-aduși,
Se scâncesc și plâng grămadă
Pe la uși;*
- *Și-o târăște-abia, abia;*
- *Și s-avântă, și se crede
Că-i bărbat;*
- *Cade-n brânci și să ridică;*
- *O căciulă mai voinică
Decât el;*
- *Colo, zgomotoasă gloată.*

14. Selectează verbele care conferă dinamism acțiunii textului. Precizează modul și timpul lor.
15. Demonstrează că acțiunea din text are loc într-un spațiu rural.

EXPRIĂ-ȚI OPINIA!

16. În urma lecturii textului, completează tabelul:

Ce văd când citesc poezia?	Cuvintele din poezie care creează aceste imagini vizuale	Ce aud când citesc poezia?	Cuvintele din poezie care creează aceste imagini auditive

17. Identifică modurile de expunere prezente în text. Urmărește succesiunea lor. Ce rol are dialogul?

18. Comentează elementele ce contribuie la formarea caracterului narativ al textului:

- acțiune;
- personaje;
- moduri de expunere.

19. Motivează titlul poeziei identificând în text câmpurile lexicale ale cuvintelor-cheie.

20. Comentează ieșirea *în sat* a copilului, descrisă în versurile de mai jos, ca un act de descoperire/cunoaștere a lumii:

*El e sol, precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat,
Vezi, de-aceea-i încruntat,
Și s-avântă, și se crede
Că-i bărbat!*

21. De care personaj din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă îți amintește bătrâna din *Iarna pe uliță* de George Coșbuc? Argumentează.

CREEAZĂ!

22. Exprimă-ți, în tehnica 6 *De ce?*, opinia cu privire la afirmația lui P. Poantă: „Lumea lui Coșbuc e un spectacol...”. Citește și alte poezii de George Coșbuc (*La oglindă, Colindătorii, Pe lângă boi, Nunta Zamferei* ș.a.).

23. Relaționează personajul din *Iarna pe uliță* cu Guguță din scrierile lui Spiridon Vangheli.

24. Redactează un eseu cu tema: *Jocul – un mijloc important de cunoaștere a lumii*.

25. Povestește cum decurge o zi la săniuș, având ca puncte de reper întrebările: *Cine...? Cu cine...? Când...? Unde...? De ce...? Cum...?*

Hiperbola

26. Cum înțelegi sensul versurilor?

„– Uite-i, mă, căciula, frate,
Mare cât o zi de post –
Aoleu, ce urs mi-a fost!
Au sub dânsa șapte sate
Adăpost!”
(George Coșbuc)

Dicționar literar

Figura de stil care constă în exagerarea mărimii, importanței reale a lucrurilor se numește **hiperbolă** (din fr. *hyperbole*). Exemplu: *Au sub dânsa [sub căciulă] șapte sate adăpost!*

Hiperbola poate apărea singură sau, de cele mai multe ori, în cadrul altei figuri de stil – epitet, comparație ș.a.

27. Identifică în text alte hiperbole și comentează rolul lor.

28. Selectează secvențele în care este conturată imaginea:

- a) copilului;
- b) gloatei;
- c) bătrânei.

29. Citește informația alăturată și relevă asocierea copilului cu personajul Statu-Palmă-Barbă-Cot.

Varia

Statu-Palmă-Barbă-Cot este un personaj fabulos din basmele românești. După cum arată numele lui, el este un bătrân pitic cu statura mică de o palmă și barba lungă de un cot. Locuința lui este într-un vârf de plop; atunci când coboară din copac, el încalecă pe un iepure șchiop și cutreieră lumea. Statu-Palmă-Barbă-Cot are o fire răutăcioasă, dar se întâmplă să aibă și o atitudine binevoitoare și salvatoare, și atunci ajută personajele principale.

Pronumele posesiv. Adjectivul pronominal posesiv

AMINTEȘTE-ȚI!

1. la cunoștință de sensurile verbului *a posedea*. Ilustrează în enunțuri fiecare sens:

- *A avea ceva în proprietatea sau în stăpânirea sa, a dispune de ceva; a stăpâni.*
- *(despre oameni) A fi dominat de..., a fi stăpânit de...*
- *A avea anumite însușiri, caracteristici.*
- *A cunoaște bine un lucru; a ști bine o limbă, o disciplină științifică etc.*

2. Alcătuiește familia lexicală a cuvântului *a posedea*.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Pronumele care exprimă ideea de posesie, înlocuind atât numele posesorului, cât și pe cel al obiectului posedat, se numește **pronume posesiv**.

Pronumele posesiv are forme după genul și numărul obiectului posedat, după persoana și numărul posesorilor.

Pronumele posesiv nu are forme proprii la persoana a III-a plural, ci folosește formele de genitiv ale pronumelor personale de persoana a III-a plural (*al lor, a lor, ai lor, ale lor*).

Posesor Obiect posedat		Un singur posesor			Mai mulți posesori			
		I	II	III	I	II	III	
un singur obiect posedat	m n	al meu	al tău	al său	al nostru	al vostru	-	N=Ac
mai multe obiecte posedate	f	a mea	a ta	a sa	a noastră	a voastră	-	
	m	ai mei	ai tăi	ai săi	ai noștri	ai voștri	-	
	f n	ale mele	ale tale	ale sale	ale noastre	ale voastre	-	G=D
	m	alor mei	alor tăi	alor săi	alor noștri	alor voștri	-	

3. Indică pronumele posesive. Precizează, pentru fiecare dintre ele, numărul posesorilor și numărul, genul obiectelor posedate.

- a) „După ce m-am întors acasă, ai mei stăruiau să nu-mi mai urmez studiile...”
(Ioan Slavici)
- b) „El sta și se mira de îndrăzneala alor noștri...”
(Nicolae Bălcescu)
- c) „...cât îi vedea zarea, a ta să fie toată.”
(Vasile Alecsandri)
- d) „Noi suntem semințe și pământul e al nostru.”
(Nichita Stănescu)

*** Utilizează verbul *a stăru* în enunțuri proprii.**

4. Analizează morfosintactic pronumele posesive din exemplele de mai jos:

- a) „Un curcubeu a-ntins o punte
Din casa ta pân-la a mea.”
(Dumitru Anghel)
- b) „Mihai se întoarse la ai săi plin de trofee.”
(Nicolae Bălcescu)
- c) „Pământul este al nostru, că noi îl muncim.”
(Liviu Rebreanu)

5. Include în enunțuri proprii următoarele pronume posesive: *al său, ai mei, alor tăi, ale noastre, a voastră*.

6. Construiește enunțuri în care un pronume posesiv să îndeplinească, pe rând, funcțiile de subiect, atribut, nume predicativ, complement.

7. Completează tabelul de mai jos cu trei exemple proprii. Concluzionează.

Substantiv	Pronume posesiv	Adjectiv pronominal posesiv
Haina este nouă.	A mea este nouă.	Haina mea este nouă.
.....		

Îndrumar de gramatică

Atunci când determină un substantiv și înlocuiește doar numele posesorului (nu și pe cel al obiectului posedat), pronumele posesiv devine **adjectiv pronominal posesiv**.
Adjectivul pronominal posesiv se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat, îndeplinind funcția sintactică de **atribut adjectival**.

8. Identifică în textul *Iarna pe uliță* de George Coșbuc adjectivele pronominale posesive.

APLICĂ!

9. Analizează adjectivele pronominale posesive din exemplele ce urmează, completând tabelul:

Adjectivul pronominal posesiv	Genul	Numărul	Cazul	Funcția sintactică

- a) „Al meu nume o să-l poarte secolii din gură-n gură.”
(Mihai Eminescu)
- b) „Ochii tăi spre soare cată.”
(George Coșbuc)
- c) „Așa era mama în vremea copilăriei mele...”
(Ion Creangă)
- d) „De ce jarul meu sticlește
Dacă vatra lui mocnește?”
(Tudor Arghezi)

* Care este forma literară de plural a substantivului *secol*?

10. Construiește enunțuri în care substantivele *carte*, *căciulă*, *ochi*, *curaj*, *mamă* să fie însoțite de adjective pronominale posesive.

11. Declină în enunțuri proprii îmbinările: *prietenii mei*, *vacanța noastră*, *telefonul său*.

Pronumele demonstrativ Adjectivul pronominal demonstrativ

OBSERVĂ!

12. Citește enunțurile care însoțesc ilustrațiile. Observă ce părți de vorbire substituie cuvintele marcate. Ce rol au acestea în comunicare?

- Aceasta este opera pe care-o căutați.
- Volumul de poezii al lui Lucian Blaga este acela.
- Cartea lansată recent este cealaltă.
- Acestea sunt cărțile primite recent.

- Pe raftul *acesta* se află operele scriitorilor clasici.
- Pe raftul *celălalt* puteți vedea cărți cu opere ale scriitorilor moderni.
- *Același* roman a apărut recent și la altă editură.

Îndrumar de gramatică

Pronumele care arată apropierea, depărtarea (în spațiu sau în timp), identitatea obiectului cu sine însuși ori cu alt obiect se numește **pronume demonstrativ**.

Pronumele demonstrative sunt: **de apropiere, de depărtare, de identitate**.

cazul	genul numărul	Formele de apropiere		Formele de depărtare		Formele de identitate	
		masculin	feminin	masculin	feminin	masculin	feminin
NOMINATIV (cine?) ACUZATIV (pe cine? ce?)	singular	acesta *cestălalt	aceasta *ceastălaltă	acela *celălalt	aceea *cealaltă	aceiași	aceeași
GENITIV (al, a, ai, ale cui?) DATIV (cui?)	plural	aceștia *ceștilalți	acestea *cestealte	aceia *ceialți	acelea *celelalte	aceiași	aceleași
	singular	acestuia *cestuilalt	acesteia *cesteilalte	aceluia *celuilalt	aceleia *celeilalte	aceluiiași	aceleiași
	plural	acestora *cestorlalți	acestora *cestorlalte	acelora *celorlalți	acelora *celorlalte	acelorași	acelorași

* Forma pronumelui demonstrativ de diferențiere.

13. Indică forma corectă a pronumelor demonstrative din enunțurile de mai jos:

- Dau colegului **acesta/acestuia** un sfat.
- Cer colegei **aceasta/acesteia** ajutorul.
- Am spus copiilor **aceștia/acestora** să intre în sală.
- Rugămintea părinților **aceștia/acestora** era să schimbăm data excursiei.
- Vocea cântăreței **aceasta/acesteia** e impresionantă.

Îndrumar de gramatică

Atunci când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele demonstrativ devine **adjectiv pronominal demonstrativ**.

Adjectivul pronominal demonstrativ îndeplinește funcția sintactică de **atribut adjectival**.

APLICĂ!

14. Construiește 4-5 enunțuri, folosind diverse pronume demonstrative la diferite cazuri.

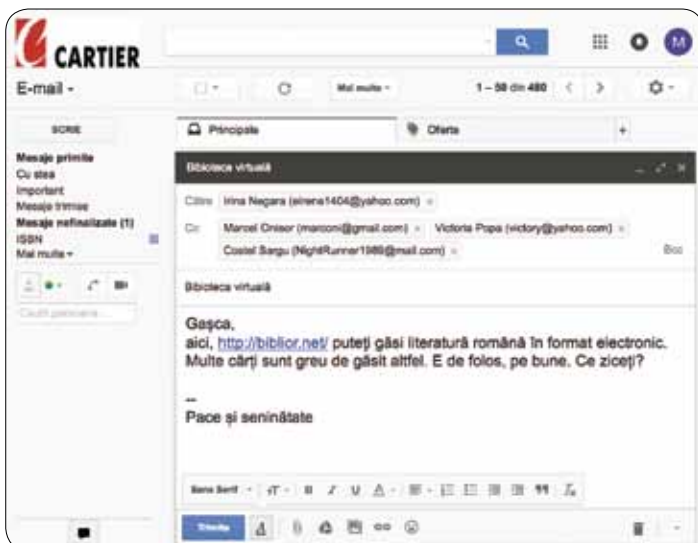
15. Joc de rol. Ești rugat să fii ghid pentru un vizitator al școlii. Oferă-i o excursie. În prezentare, folosește cât mai multe adjective pronominale demonstrative.

SCRISOAREA DE FELICITARE

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Amintește-ți și completează șirul cu elementele de structură ale scrisorii:
 - specificarea datei și a localității;
 - adresarea (formula de adresare);
 - ...
 - ...
 - ...
 - ...
 - P.S. – post-scriptum (eventual, în cazul necesității unor completări).
2. Când ai scris ultima dată o scrisoare? În ce formă? Scrisă de mână sau electronică?

OBSERVĂ!

3. Ai scris vreodată o scrisoare de felicitare? Cui și cu ce ocazie?
4. Când ai primit o scrisoare de felicitare? Redă conținutul ei.
5. Citește recomandările de mai jos cu atenție. Pe care dintre ele le urmezi?

Scrisorile de felicitare sunt texte prin care se transmit felicitări, laude, urări de bine adresate unor persoane, cu prilejul unor sărbători/evenimente. Aceste scrisori se redactează în termeni cât mai cordiali, fără exagerări de stil, iar formulele de adresare și de încheiere trebuie să fie adecvate. Textul unui astfel de mesaj se scrie de mână. Buna creștere impune ca, la primirea unei scrisori de felicitare, să se răspundă imediat printr-o scrisoare de mulțumire.

6. Cum crezi, de ce este important ca felicitările să fie scrise de mână?

APLICĂ!

7. Ce sărbători de iarnă îți oferă ocazia de a-i felicita pe cei dragi?
8. Scrie o listă a unor persoane pe care ai dori să le feliciți și ocaziile pe care le poți folosi pentru aceasta.
9. Companiile prestatoare de servicii își felicită adesea clienții cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Urmărește mass-media, eventualele panouri publicitare stradale, paginile web ale unor companii cunoscute și selectează câteva texte de felicitare care ți se par interesante. Prezintă-le, motivându-ți alegerea.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

10. Examinează scrisoarea. Ce recomandări cunoscute au fost/n-au fost respectate?

Chișinău, 15 iunie 20...

Mult stimată doamnă profesoară,

Cu ocazia încheierii remarcabilei dumneavoastră cariere didactice, vă rugăm să ne permiteți a vă felicita din toată inima pentru modul în care ați știut să vă împliniți menirea de îndrumătoare, pe care ați exercitat-o neobosit de-a lungul a patru decenii. Noi, cei care am avut privilegiul de a vă avea ca profesoară, nu vom uita niciodată minunatele ore de limba și literatura română, la care ne-ați învățat să prețuim frumosul și în care am trăit emoții deosebite. Calitățile dumneavoastră morale și sufletești constituie pentru noi un exemplu pe care îl vom urma mereu.

Vă dorim multă sănătate, energie și putere în continuare.

Vă rugăm să primiți expresia celui mai profund respect.

Colectivul clasei a VI-a „C”

11. Demonstrează că:

- a) termenii folosiți în această scrisoare exprimă cordialitate;
- b) în scrisoare nu sunt exagerări de stil;
- c) formulele de adresare și de încheiere sunt adecvate.

12. Care ar putea fi conținutul unei scrisori de răspuns din partea profesoarei?

CREEAZĂ!

13. Redactează o scrisoare de felicitare:

- a) cu ocazia sărbătorilor de iarnă;
- b) cu ocazia aniversării zilei de naștere a unui prieten;
- c) cu ocazia unui eveniment special în viața unei cunoștințe.

14. Lucru în perechi. Alcătuiești o listă de idei pentru niște ilustrate pe care ați scrie anumite felicitări, în funcție de situație, și pe care le-ați putea confecționa singuri. Adunați materialele necesare și confecționați câte o ilustrată, ajutându-vă reciproc. Fiți cât mai creativi!

Ea orice zi și-o-ncepe ca pe-o școală...

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Citește articolul alăturat, completând, pe baza lui, tabelul de mai jos:

„ALBINĂ: Această «goangă» aducătoare de miere e considerată la multe popoare «sfântă» și un fel de totem sau divinitate zoomorfă. Simbolizează hărnicia, truda, viața comunitară (roiul de albine), regalitatea, înțelepciunea, nemurirea sau renașterea, inteligența, elocința, poezia, justiția (are ac de împuns!). În foarte multe tradiții culturale, inclusiv la români, e încarnarea sufletului celor dreți: «Albine când visezi – sunt suflete, cer de pomană.»

(Ivan Evseev, *DICȚIONAR DE SIMBOLURI ȘI ARHETIPURI CULTURALE*)

v	+	?
Informații din text care îmi erau deja cunoscute	Informații noi pentru mine	Lucruri despre care aș vrea să aflu mai multe
...	...	...

2. Relaționează exponenți ai lumii animale cu următoarele însușiri: hărnicie, înțelepciune, șiretenie, regalitate etc.

Vasile Romanciuc (n. 1947) – poet român. Versurile sale, aparent simple, în care întâlnim motive precum neamul, plaiul natal, limba maternă, aduc întotdeauna o notă de prospețime, de insolit. Volume de versuri: *Genealogie* (1974), *Citirea proverbelor* (1979), *Un timp fără nume* (1996), *Purtătorul de cuvânt al tăcerii* (2011). Cărți de poezie pentru copii: *Dacă ai un prieten* (1983), *Doi iezi* (1990), *Poveștile lui Ion Creangă* (1996), *Ursul-dirijor* (1992).

Albina

de Vasile ROMANCIUC

Ce înțeleaptă-i harnica albină!
Ea orice zi și-o-ncepe ca pe-o școală:
Încet-încet, petală cu petală,
Citește toate florile-n grădină.

Cititul dulce, dulcea oboseală,
Când zboară, încărcată, spre stupină,
Îi dă un aer nobil de regină –
Pendant la truda ei proverbială.

Și-aicea, în grădina parfumată,
Ca-ntr-o bibliotecă fermecată,
Descoperi că albina-i sensul florii...

Precum tu însuși, omule mărite,
Ești sensul zilelor încărunțite
În minele de sare-ale sudorii...

OBSERVĂ!

3. Explică, apelând la DEX, sensul cuvintelor: *pandant, stupină*. Plasează-le în enunțuri proprii.
4. Propune sinonime pentru lexemele: *înțelept, fermecat, parfumat*.
5. Cum înțelegi asocierea grădinii cu o bibliotecă? Care-i rolul acestei comparații în text? Identifică alte comparații și descifrează mecanismul construirii lor.

APLICĂ!

6. Demonstrează prin enunțuri polisemia cuvintelor: *aer, sens, floare*.
7. Alcătuieste familiile lexicale ale cuvintelor: *zi, a citi*.
8. Observă structura poeziei. Analizează tipul rimei.
9. Plasează verbul *a citi* în enunțuri cu următoarele sensuri:
 - a) *a parcurge un text cu ochii;*
 - b) *a cerceta indicațiile înregistrate de un contor;*
 - c) *a descoperi ceva ascuns;*
 - d) *a prezice;*
 - e) *a descifra, a interpreta;*
 - f) *a învăța, a studia;*
 - g) *a comunica altora prin voce conținutul unei scrisori.*

Cu ce sens este actualizat în poezie acest verb, propriu ori figurat?

10. Identifică lexemele din câmpul semantic al cuvântului ce servește poeziei ca titlu.

EXPRIĂ-ȚI OPINIA!

11. Comentează titlul, cu referire la mesajul textului.
12. Cum înțelegi expresia: „Descoperi că albina-i sensul florii...”?
13. Comentează mesajul ultimelor trei versuri.
14. Identifică în poezie o situație de încălcare a topicii și explică necesitatea ei.
15. În ce constă lirismul textului?
16. Alcătuieste o listă de cărți și texte citite de tine, în care apare *albina*, în titlu ori în conținut. Ce semnificație are ea în fiecare text? De ce anume albina? Ce s-ar schimba dacă ar fi folosit numele altei insecte?

Varia

Albina este o întruchipare a nemuririi, a hărniciei și a purității sufletești. Adesea, albinele simbolizează stelele, fiind astfel însușește ale întregului univers și reprezentând sămânța înțelepciunii și materializarea spiritului. După poetul din Roma antică Vergiliu, albina e „suflul vieții”. În mitologia românească, ea este mesagerul investit cu puteri magice, care poartă cuvântul divin, fiind de aceea deseori asociată cunoașterii și inițierii: „Albina face miere, / Mierea se face ceară, / Ceara se face făclie, / Făclia se aprinde, / Raiul se deschide, / Maica Domnului în brațe / Pe toți ne cuprinde”, spune o veche vorbă din popor.

CREEAZĂ!

17. Alcătuieste comparații în care unul dintre cei doi termeni să fie substantivul *albină*.
18. Fă o listă de proverbe/expresii frazeologice care pot fi raportate la textul poeziei:
A fi harnic ca albina; Omul sfințește locul; ...
19. Alege una dintre expresii drept titlu pentru un scurt text argumentativ (5-7 enunțuri), în care să dezvolti mesajul acestei expresii.

Metafora

Dicționar literar

Metafora este o comparație subînțeleasă prin care un termen (ființă, obiect, acțiune etc.) este înlocuit cu un alt termen, aparținând altei sfere semantice, dar care se află cu primul într-o relație de asemănare sau chiar de echivalare.

Uneori apar ambii termeni ai comparației:

„Stăpâne **codru**, **crai bătrân** ...”

(OCTAVIAN GOGA)

Alteori este prezent doar al doilea:

„Ziua **ninge**, noaptea **ninge**,

Dimineața **ninge** iară.

Cu o **zale argintie**

Se îmbracă mândra țară.”

(VASILE ALECSANDRI)

20. Analizează metaforele din versurile de mai jos. În ce constă asemănarea dintre lucrurile comparate, adică dintre termenii de comparație?
 - a) „Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi voit
așa de mult să plângă și n-au putut.”
(Lucian Blaga)
 - b) „Fereastra sufletului zăvorâtă bine
Se deschisese-n vânt.”
(Tudor Arghezi)
 - c) „Pe vodă-l zărește călare trecând
Prin șiruri cu fulgeru-n mână.”
(George Coșbuc)

21. Transcrie metaforele din fragmentele propuse. Alcătuieste cu ele enunțuri proprii, păstrând valoarea lor metaforică.

- a) „Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă și înaltă...”

(Ana Blandiana)

- b) „În orașu-n care plouă
de trei ori pe săptămână
Un bătrân și o bătrână –
Două jucării stricate –
Merg ținându-se de mână.”

(Ion Minulescu)

- c) „Seceta a ucis orice boare de vânt...”

(Nicolae Labiș)

22. Selectează metaforele din poezia *Albina* de Vasile Romanciuc și comentează mecanismul de formare a acestora.

Tipuri de rimă

Dicționar literar

Rima este potrivirea sunetelor finale din două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.

Monorima este potrivirea sunetelor finale din trei sau mai multe versuri alăturate dintr-o poezie sau din toate versurile poeziei respective (**a a a a**).

„Mane-n lături tot fugea,
Iară Toma-l agiungea
Ș-așa bine mi-l chitea,
Că din fugă mi-l tăia...” (Toma Alimoș)

Rima împerecheată este acea rimă în care sunetele finale din versul întâi rimează cu cele din versul al doilea, iar versul al treilea rimează cu al patrulea (**a a b b**).

„Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-Vodă trece
Cu tovarăși zece.” (Mănăstirea Argeșului)

Rima încrucișată este acea rimă în care versul întâi rimează cu al treilea, iar al doilea – cu al patrulea (**a b a b**).

„Iar colo-n vecinătate, sus, în turn, ca un hurez,
Un bătrân, pândind cu ochiul, taina dulce o surprinde...
El desemnă-ncet tabloul pe hârtie de orez,
Și se pare că hârtia sub peniță-i se aprinde!”
(Vasile Alecsandri)

Rima îmbrățișată – versul întâi rimează cu al patrulea, iar al doilea cu al treilea (**a b b a**).

„Cu susure de mătăasă,
Înecată în dantele,
Pe la geamurile mele
Trece vântul ca o plasă.” (Tudor Arghezi)

23. Identifică tipul de rimă din poezia *Albina* de Vasile Romanciuc.

24. Selectează și transcrie din poeziile studiate ori lecturate în mod independent exemple pentru a ilustra fiecare tip de rimă:

a) monorimă;	c) rimă încrucișată;
b) rimă împerecheată;	d) rimă îmbrățișată.

ADJECTIVUL

Gradele de comparație ale adjectivului

AMINTEȘTE-ȚI!

- 1. Selectează adjectivele din versurile de mai jos. Indică substantivul cu care se acordă.**

„Din văzduh cumplită iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.”

(Vasile Alecsandri)

- 2. Propune alte determinative exprimate prin adjective pentru substantivele din versurile lui Vasile Alecsandri.**

- 3. Clasifică adjectivele ce urmează în:**

- a) adjective cu 4 terminații; c) adjective cu 2 terminații;
b) adjective cu 3 terminații; d) adjective invariabile.

Albastru, dulce, cald, cuminte, roșu, nou, lung, bej, mare, biruitor, drag, viu, roz, fricos, straniu, vinovat, larg, cinstit, vechi.

- 4. Scrie câte 3 adjective:**

- a) primare;
b) formate prin:
 ▶ derivare;
 ▶ schimbarea valorii gramaticale.

- 5. Selectează din poezia *Albina* de Vasile Romanciuc toate adjectivele, clasificându-le după modelul din exercițiul 3.**

- 6. Declină în propoziții proprii îmbinările: o jucărie frumoasă, dulcea amintire.**

- 7. Alcătuieste enunțuri în care adjectivul *norocos* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de atribut și nume predicativ.**

- 8. Numește și exemplifică o figură de stil din structura căreia face parte un adjectiv.**

OBSERVĂ!

9. Examinează imaginile și răspunde la întrebările:

- ▶ Cine e cel mai puternic?
- ▶ Cine e mai puțin puternic?
- ▶ Cine sunt la fel de puternici?
- ▶ Cine e cel mai mic?

Îndrumar de gramatică

Adjectivele feminine terminate la nominativ singular nearticulat în **-ie** în hiat (zglobie, cenușie etc.) au la genitiv și la dativ singular articulat formele **zglobiei, cenușiei**, ca și substantivele terminate în **-ie** în hiat (poeziei, câmpiei).

Toate celelalte adjective feminine se scriu la genitiv și la dativ singular articulat cu **-ei** sau **-ii** (curatei, marii), ca și substantivele feminine (casei, vulpii).

Pentru a nu greși, folosește ca **mijloc de control** forma de **nominativ plural nearticulat**, la care se adaugă articolul **-i**:

N. plural nearticulat

G.-D. singular articulat

Frumoase

frumoasei

Mici

micii

10. Plasează în enunțuri formele articulate ale următoarelor adjective în cazurile genitiv și dativ:

Roșie, veselă, lungă, plumburie, rotundă, aurie, bucuroasă.

Îndrumar de gramatică

Pentru a exprima unele realități, adjectivul dispune de o categorie specială, numită grad de comparație. **Gradul de comparație** exprimă intensitatea cu care se manifestă o însușire prin comparația a două obiecte cu aceeași însușire, prin comparația cu o altă însușire sau cu aceeași însușire manifestată în condiții diferite.

Există trei **grade de comparație** ale adjectivelor: **pozitiv, comparativ și superlativ**.

11. Consultă un dicționar explicativ și află sensul cuvintelor: *comparativ, superioritate, inferioritate, egalitate, superlativ, absolut, relativ*.

12. Identifică adjectivele din exemplele de mai jos și indică gradul lor de comparație.

Consultă tabelul de la pagina următoare:

- a) „Această casă este încongiurată cu o pădure deasă și înaltă,
unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume.” (Petre Ispirescu)
- b) „Cică era odată într-un sat un om grozav de leneș.” (Ion Creangă)
- c) „Grâu se făcuse puțin, dar, oricât de puțin, secerișul fusese
tot atât de greu ca și mai înainte.” (Camil Petrescu)

Gradul pozitiv exprimă însușirea unui obiect fără a fi comparat cu alt obiect în situații diferite. *Ostașul este curajos.*

Gradul comparativ al adjectivului arată o însușire a unui obiect în comparație cu alte obiecte care au aceeași însușire.

Gradul comparativ	Se formează din:	Exemple
de superioritate	adjectivul la gradul pozitiv însoțit de adverbul <i>mai</i>	<i>mai curajos</i>
de egalitate	adjectivul la gradul pozitiv însoțit de cuvintele <i>tot atât, tot așa, la fel de</i>	<i>la fel de curajos</i>
de inferioritate	adjectivul la gradul pozitiv însoțit de adverbele <i>mai și puțin</i>	<i>mai puțin curajos</i>

Gradul superlativ al adjectivului arată măsura cea mai înaltă a însușirii unui obiect.

Gradul superlativ	Se formează din:	Exemple
relativ	comparativul de superioritate însoțit de articolul demonstrativ	<i>cel mai curajos</i>
absolut	adjectivul la gradul pozitiv însoțit de adverbul <i>foarte</i> (ori <i>prea, nespus, extraordinar, grozav, nemaipomenit</i> etc.)	<i>foarte curajos</i>

APLICĂ!

- 13.** Formează gradele de comparație ale adjectivelor *frumos, liniștit, harnic*.
- 14.** Alcătuiște enunțuri în care să utilizezi adjectivele *bun, mândru, scurt* la toate gradele de comparație.

Îndrumar de gramatică

Gradul superlativ absolut se exprimă și prin alte mijloace, precum:

- ▶ repetarea adjectivului: *un drum lung, lung*;
- ▶ repetarea unei vocale: *un colac maaaaaare*;
- ▶ diferite expresii în care adjectivul este însoțit de un substantiv ce-i dă valoare de superlativ absolut: *frumoasă nevoie mare, o bunătate de om*.

- 15.** Alcătuiște enunțuri în care să exprimi ideea de superlativ absolut al adjectivelor *cuminte, rău, dulce* prin diverse mijloace de exprimare.

Îndrumar de gramatică

În limba română există și **adjective care nu au grade de comparație**:

- ▶ adjective care prin însuși sensul lor exprimă însușiri ce nu pot fi comparate: *viu, mort, întreg, egal, corect, etern, pătrăt, oval, general, strămoșesc, principal, secundar* etc.
- ▶ adjective moștenite sau împrumutate care exprimă ideea de comparativ ori superlativ: *maxim, minim, interior, exterior, major, minor, superior, inferior, excelent, splendid* etc.

16. Clasifică adjectivele în două grupe: care pot avea și care nu pot avea grade de comparație: văluros, pustiu, optim, vechi, complet, sărac, triumfiular, specific, aspru, perfect, plăcut, rotund, erbivor, lacom.

17. Corectează greșelile din enunțurile următoare:

- a) *Sportivii moldoveni au fost cei mai perfecți la concurs.*
- b) *Ion are un post mai superior decât vecinul său.*
- c) *Realizarea noastră e foarte minunată.*
- d) *Răspunsul tău e foarte corect.*

Locuțiunea adjectivală

Îndrumar de gramatică

Înșușirea unui obiect poate fi exprimată și printr-o **locuțiune adjectivală** – un grup de două sau mai multe cuvinte care au împreună valoarea unui adjectiv. De exemplu: om **cu stare** – înstărit, bogat; om **bun de gură** – guraliv.

18. Înlocuiește printr-un adjectiv locuțiunile adjectivale:

- *Om cu judecată* – om
- *Om cu cap* –
- *Om de frunte* –
- *Om cu dare de mână* –
- *Om de seamă* –
- *Om de treabă* –

19. Include în enunțuri proprii următoarele locuțiuni adjectivale: de nimic, de nădejde, fel de fel.

CREEAZĂ!

20. Scrie cât mai multe adjective pentru substantivele:

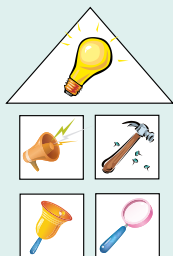
- *faptă*
- *dor*
- *povestire*
- *vorbă*

21. Plasează alături de substantivele din versuri câte un adjectiv adecvat. Compară textul obținut cu cel al colegului/colegei. Ce observați?

Vara
Copt e bobul grâului:
Poama vrăbiuțelor!
Dulce floarea teiului:
Grâul albinuțelor!

(Grigore Vieru)

22. Comentează semnificația dictonului latin: „Înveți învățând pe alții”. Utilizează adjective la toate gradele de comparație.

Revista mea. Tinere talente. Poezie

- Încearcă să scrii câteva versuri.

- Dacă te simți inspirat și îți vine o idee originală, poți scrie despre orice îți place și fără a apela la repere.

- Dacă ai nevoie de repere, poți alege:

▷ să scrii versuri cu rimă dată:

♦ a carte,
b știi.
a parte,
b mii.

♦ a scrie,
a o mie.
b citește,
b oprește.

♦ a mică,
b ofer.
b reper,
a furnică.

▷ să scrii versuri libere, fără rimă, după model, păstrând sau înlocuind cuvintele-cheie:

Nu poate exista o **Patrie** fără o **casă părintească**

1

2

Nu poate exista o **casă părintească** fără

2

3

Nu poate exista fără

3

4

Nu poate exista fără

4

5

etc.

- Redactează varianta finală a textului, ținând cont de regulile gramaticale și de punctuație.

Un om este suma actelor sale

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Amintește-ți prima zi de școală. Relatează despre aceasta, răspunzând la întrebările formulate de colegi: *Când...? Cu cine...? Unde...? Ce...?*
2. Cum a fost prima lecție? Descrie-o succint.
3. Cine ți-a fost primul coleg/prima colegă de bancă?

DOMNU TRANDAFIR

de Mihail SADOVEANU

(fragment)

II

Mihail Sadoveanu (1880-1961) – unul dintre cei mai importanți prozatori români din prima jumătate a secolului al XX-lea. Printre cele mai cunoscute opere ale sale se numără povestirea *Hanu Ancuței* (1928), romanele *Neamul Șoimăreștilor* (1915), *Baltagul* (1930), *Frații Jderi* (1935-1942).

Din ziua când m-am întors aici, în târgușorul nostru cel vechi, n-am stat o clipă. Am cutreierat în lung și în lat locurile cunoscute, în care au rămas vii pentru sufletul meu întâmplările copilăriei, – întâmplările luminoase ale copilăriei așa de îndepărtate.

Am văzut, la Siret, locul unde mă scăldam cu *dracii* de sama mea. Ne bălăceam în valuri, ieșeam la mal și ne ungeam cu nămol din cap până-n picioare; lăsam să ne pârlească soarele prieten, ne sculam, ne alungam în lungul malului cu chioțe și cu răcnete, apoi dintr-odată saream cu toții în apă, în bufneli asurzitoare și în curcubeie de stropi.

Am văzut iarăși întinsele zăvoaie de sălcii cenușii în care intram cu grozava frică de bursuci. Frica ținea până ce dădeam de desișurile cu mure, când ne puneam la ospăț și la taifas. Pe urmă, prin poieni, chioțe și goană, parcă venise pe acele meleaguri o oștire de sălbatici...

Ș-am mai văzut la marginea târgului șurile dărăpănate, pline de poloboace, unde ne jucam de-a ascunsul, noaptea. Cu cât fior căutam prin colțuri negre, și cotrobăiam prin poloboacele răsunătoare, și cercetam, prin podurile în care se

furişau dungi albe de lumină, pe tovarăşii ascunşi! Şi-mi aduc aminte că totdeauna trebuia să mormăiesc singur, să spun câte-o ghiduşie ca să izbucnească în râs cineva... Numai așa puteam să dau de o urmă în pustiul acela!

Şi câte şi câte lucruri care m-au înfiorat şi m-au bucurat! Pe toate le-am văzut. Totuşi, niciunul nu m-a mişcat așa de mult, frate dragă, ca locul – numai locul a rămas – unde odată era şcoala.

Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă şi cu bucurie în întâia dimineaţă, când m-a adus tata de mână; acolo era un păr care făcea pere așa de bune, din care Domnu ne dăruia de gustare câte două la începutul fiecărei vacanţe; acolo era curtea unde înălţam iarna uriaşi de zăpadă, la capul cărora ne suiam cu scara, să le punem pipe în gură şi cărbuni în locul ochilor; acolo multe lucruri s-au petrecut, prietene – şi, de acolo pornind, simt că iar mă cuprinde înduioşarea şi iar am să-ţi vorbesc, şi în această scrisoare, de domnu Trandafir.

Era un om bine făcut, puţin chel în vârful capului, cu ochii foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub mustaţa tunsă scurt nişte dinţi lungi, cu strungă mare la mijloc. Când ne învăţa cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare şi înălţa în sus braţul drept; când cântam în cor, lovea diapazonul de colţul catedrei, îl ducea repede la urechea dreaptă şi, încruntând puţin din sprâncene, dădea uşor tonul: laaa! – iar băieţii răspundeau într-un murmur subţire şi aşteptau cu ochii aţintiţi la mâna lui, care dintr-odată se înălţa. Atunci izbucneau glasurile tinere, într-o revărsare caldă. Când trebuia câteodată, sâmbăta după-amiază, să ne citească din poveştile lui Creangă, ne privea întâi blând, cu un zâmbet liniştit, ţinând cartea la piept, în dreptul inimii – şi în bănci se făcea o tăcere adâncă, ca într-o biserică.

Tu bagi de samă că nu-ţi vorbesc de gramatică şi de aritmetică. Şi nici nu-ţi voi vorbi. Acestea se făceau bine; băieţii învăţau după puterile lor; dar sunt nişte lucruri așa de neînsemnate când le pui faţă în faţă cu învăţătura cealaltă, sufletească, pe care ne-o da Domnu! Şi ne-o da această învăţătură nu pentru că trebuia şi pentru că i se plătea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el şi pentru că în acest suflet era ceva din credinţa şi din curăţenia unui apostol.

Acolo, în colţul acela de ţară, putea să fie cum voia învăţătorul. Nimeni dintre cei mari nu-l tulbura; nimeni nu se interesa cum mergea şcoala lui. Bine, rău, – el făcea ceea ce socotea că trebuie să facă şi atât.

De aceea domnu Trandafir al nostru a rămas foarte mirat când, într-un rând, în cei din urmă ani de dascălie, a primit vizita unuia din cei de sus.

Să vezi cum a fost.

Într-o bună zi, iată că intră pe poarta ogrăzii doi străini. Băieţii în clasă erau cu monitorii. Domnu, în grădină, priveghea la descărcatul unui car de fân. Era foarte gospodăros şi-i plăcea să se facă fiecare lucru cu rânduială.

Străinii se apropie.

— Bună ziua!

Clasa de calculatoare a unui liceu modern

— Mulțămim dumnilor voastră!

Domnu Trandafir se uită la străini; străinii se uită la domnu Trandafir.

— Mă rog, ce doriți dumneavoastră?

— Apoi, uite ce e... dacă ești bun...

Am vrea să vedem școala...

— Cum nu, numai să isprăvesc cu fă-nul ista. Marie! ia vezi de ceva răcoreală! dulceți, cafea! ia ședeți, vă rog, colea, la umbră, în cerdac, oleacă, de mai răsuflați...

— Nu, că suntem cam grăbiți...

— Uite, îndată, cât ai bate-n palme...

Și iată-l că se scutură de fân, trece înainte și poștește pe străini în clasă. Acolo întrebări: câți copii vin la școală, câți sunt înscriși! Și Domnu răspunde că vin câți sunt înscriși, și se cam miră de ce l-or fi întrebând orășenii de lucruri de-acestea. Revizori nu sunt; pe revizor îl cunoaște el bine și știe că vine de două ori pe an. Vine rar că știe cu cine are de-a face. În sfârșit, or fi fiind alți slujbași mai mari, mai știi?

Iar unul din ei:

— Mă rog, fii bun și fă o lecție... așa, de curiozitate...

Și Domnu face o lecție, uite așa, cum o făcea el totdeauna. Întreabă pe băieți, vorbește și el; spune lucruri care și pe el îl mișcă și-l ajung la inimă. Și iată că orășenii îl privesc cu ochii dintr-odată încălziți, întreabă și ei pe copii, ascultă o poezie, Domnu își lovește ușor diapazonul de colțul catedrei: laaa! Și clasa răspunde într-o adiere ușoară de glasuri tinere, și toți cântă, cântă așa, de-i place și lui domnu Trandafir și zice și el la urmă: „Brava, băieți!”

Iar străinii îl întreabă iar, dar cu glasurile cu totul schimbate și cu o altă lumină în ochi, de unde-i, și la ce școală a învățat, cum își petrece viața; și Domnu răspunde și nu prea, și începe a se întreba de ce l-or fi iscodind oare orășenii aceia.

Îi poștește la masă, ei îl roagă să-i ierte că nu pot, trebuie să plece; îi roagă să beie măcar un pahar de apă, ei îi mulțămesc iar. Unul scoate ceasul; altul, cu un ton de respect, spune ceva. Și cel care pare a fi mai mare pornește înainte. Iar domnu Trandafir întreabă tainic pe cestălalt, rămas mai în urmă:

— Mă rog, domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea?

— Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...

— Hm! Și domnu Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă!... Dar celălalt domn?...

— Celălalt e domnul ministru!

Asta e prea-prea; și Domnu începu a râde cu hohot.

— Ei, știi că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos!

— Cum, dumneata crezi că glumesc?

— Ei, asta-i! dar cum ai socoti dumneata că am să cred asemenea lucru? Ce are să caute ministrul aici, în sărăcia asta a noastră?

Și celălalt străin se întoarce, zâmbește, scutură mâna lui domnu Trandafir și-l felicitează. Și pleacă amândoi, – iar pe urmă mult s-a minunat dascălul nostru când a aflat de la primărie că în adevăr ministrul școalelor a fost străinul cel drept, slab, cu mustața neagră.

Nu, Domnu nostru nu ne-a învățat niciodată din pricină că se temea de cei mari. Îi era drag să ne învețe și parcă eram copiii lui – asta am simțit-o totdeauna, cât am fost sub privegherea lui.

Se supăra rar și nu spunea decât două vorbe. Asta-i era mânia cea mai mare: „Măi domnule!”

Nouă ne venea să intrăm în pământ când zicea: „Măi domnule!” și se uita urât la noi.

Îmi aduc aminte ce zarvă a fost când, într-un rând, s-a zvonit că pe Domnu nostru are să-l mute într-o altă comună, peste Siret. Ne-am strâns sara toți băieții, am vorbit, unii plângeau, și am luat o hotărâre mare, să ne ducem și noi cu Domnu peste Siret.

Dar Domnu nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo, pe pământul nostru; și în pământul nostru l-au și îngropat.

I-am văzut mormântul. O cruce de stejar, înnegrită de ploii; deasupra, un brad care fâșâie la cea mai ușoară suflare de vânt. Flori sălbatice pe pământul negru. Pe cruce, o tăbliță: „*Aici odihnește robul lui D-zeu Neculai Trandafir...*” și celelalte cuvinte nu se mai cunosc, le-au șters ninsorile și ploile.

Nici școala unde m-a învățat el nu mai este. Acuma băieții învață într-alt loc, într-o clădire nouă, naltă și frumoasă. Eu nu m-am dus însă s-o văd pe aceea; eu m-am dus să văd locul gol unde a fost o odaie scundă, în care ne era cald vara și frig iarna. În locul acela odată a trăit un *om*. Pentru amintirea lui îți trimit această scrisoare. Poate și tu te vei gândi o clipă la dascălul acesta necunoscut și vei dori odihnă lină „robului lui D-zeu”, al cărui nume ploile și ninsorile în curând îl vor șterge și de pe crucea mormântului. Cât despre oamenii care l-au rănit și l-au mâhnit, ei de mult l-au uitat!

...Și mă vei ierta că te-am făcut să pierzi jumătate de ceas cu aceste lucruri așa de vechi!

Elevi dintr-o școală rurală. Perioada interbelică

OBSERVĂ!

4. Explică sensul cuvintelor: *târg, taifas, strungă, diapazon, șură, a cotrobăi, revizor.*

5. Cum înțelegeți expresiile:

- acolo am intrat în freamătul de copii;*
- învățătura cealaltă, sufletească;*
- avea un prisos de bunătate;*
- în acest suflet era ceva din credința și din curățenia unui apostol;*
- îl privesc cu ochii dintr-odată încălziți.*

6. De la ce persoană se narează? Ce texte cu aceeași caracteristică ai mai citit?

7. Cine sunt *dracii* de seama naratorului?

8. De ce revizorul venea rar pe la școală?

APLICĂ!

9. Numește personajele implicate în acțiunea textului. Clasifică-le în: principale/secundare/epi-sodice/figuranți.

10. Selectează exemple ce-l caracterizează pe Domnu Trandafir și îi relevă:

- portretul fizic/moral;
- comportamentul;
- felul de exprimare.

11. Redactează o compunere de caracterizare a personajului titular, utilizând exemplele din exercițiul 10 (vezi schema de la pagina 88).

12. Revenind la îndrumările din *Unitatea 6*, rezumă textul *Domnu Trandafir*.

13. Realizează un sondaj, chestionând cel puțin 5 colegi.

Întrebări	C1	C2	C3	C4	C5
1. Care e numele primei învățătoare/primului învățător?					
2. Care e numele primului coleg/primei colege de bancă?					
3. Ce disciplină școlară îți place cel mai mult?					
4. De ce îți place anume această disciplină?					
5. Ce activitate extracurriculară îți place cel mai mult?					
6. De ce îți place anume această activitate?					

14. Fă același sondaj, chestionând de această dată cel puțin 3 persoane mai în vârstă (părinți, bunici, rude, profesori sau simple cunoștințe). Reformulează întrebările astfel încât să se refere la timpul trecut.

15. Compară rezultatele. Ce ai observat?

EXPRIĂ-ȚI OPINIA!

16. Care e atitudinea naratorului față de cele relatate? Exemplifică prin pasaje din text.
17. Cui se adresează naratorul prin *frate dragă*? Identifică și alte adresări similare.
18. Găsește fragmentul în care sunt redată emoțiile copilului adus pentru prima dată la școală. Compară-le cu ceea ce ai simțit tu în aceeași situație. Ce poți spune?
19. Lucru în perechi. Emiteți 4-5 ipoteze, răspunzând la întrebarea: *Ce îl face pe narator, la întoarcerea în sat, să cutreiere în lung și în lat locurile cunoscute, în care au rămas vii pentru sufletul lui întâmplările copilăriei?*
20. Expune-ți opinia:
 - a) De ce oare, într-un anumit moment, orășenii au început să-l privească pe profesor „cu ochii dintr-odată încălziți”?
 - b) De ce le venea elevilor să intre în pământ când li se zicea: „Măi domnule!”?
 - c) De ce a recurs autorul la evidențierea unui cuvânt în propoziția: „În locul acela odată a trăit un *om*”?

CREEAZĂ!

21. Ce valori promovează textul *Domnu Trandafir*? Completează un tabel, inserând pasaje din text.

Valori promovate	Pasaje care se referă la aceste valori
1. ...	...
2. ...	...

Amedeo Modigliani.
Portret de învățătoare

22. Povestește despre un profesor/o profesoară cu privire la care ai putea zice: *Nu, ... nu ne-a învățat niciodată din pricină că se temea de cei mari.*
23. Amintește-ți și relatează una dintre „întâmplările luminoase ale copilăriei”.
24. Ce rol crezi că are școala în formarea ta?
25. Lucru în echipă. Cum vedeți școala visurilor voastre? Structurați o descriere în care să prezentați situația ideală dorită:
 - a) clădirea școlii, mobilierul, dotarea tehnică;
 - b) disciplinele noi pe care le considerați necesare;
 - c) activitățile extracurriculare (cercuri de interese, activități sportive etc.);
 - d) relațiile dintre elevi și profesori;
 - e) modul în care decurg lecțiile;
 - f) altceva.

POVESTIREA

- 26.** Recitește povestirea *Domnu Trandafir*. Care sunt elementele ce confirmă caracterul subiectivizat al narațiunii?

Dicționar literar

Povestirea este o specie a genului epic în proză în care sunt prezentate, dintr-o perspectivă subiectivă, fapte axate pe un singur fir epic, din punctul de vedere al naratorului personaj ori martor al întâmplărilor descrise.

Trăsături caracteristice:

- narațiunea este subiectivizată;
- naratorul este personaj sau martor al întâmplărilor povestite;
- există un singur fir epic cu accentul pe fapte și întâmplări;
- faptele și întâmplările sunt proiectate în trecut și povestite prin evocare;
- e vizibilă oralitatea, care presupune un permanent dialog, o strânsă legătură între narator și cititorul-ascultător;
- există un anumit ceremonial al povestirii, realizarea unei atmosfere specifice, care creează suspansul și mențin interesul cititorului-ascultător.

- 27.** Prezintă fragmente care confirmă faptul că naratorul este personaj ori martor al întâmplărilor relatate.
- 28.** Lucru în perechi. Povestirea *Domnu Trandafir* are un singur fir epic?
Discutați și faceți o listă a întâmplărilor descrise, în ordinea în care sunt dispuse în text.
- 29.** Ce elemente contribuie la menținerea interesului cititorului? Argumentează.
- 30.** Ce povestiri ale unor autori români ori străini ai studiat/ai citit până acum? Scrie lista acestora. Compară lista cu a colegului/colegei. Elaborați o listă comună.
- 31.** Povestește succint conținutul uneia dintre aceste povestiri, enumerând întâmplările principale descrise.
- 32.** Continuă, în 15 rânduri, povestirea: „Era sfârșit de februarie. Într-o zi de vineri, mă întorceam de la școală. Mă gândeam la ale mele, fără să observ ce se întâmplă în jur. La un moment dat, ...”

VERBUL. MODURILE NEPERSONALE

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Formulează definiția verbului, alegând de mai jos informațiile corecte.

- I. a) Verbul este o parte de vorbire flexibilă.
b) Verbul este o parte de vorbire neflexibilă.
- II. a) Verbul denumește obiecte.
b) Verbul denumește însușiri.
c) Verbul denumește acțiunea, starea sau existența.
- III. a) Verbul se conjugă.
b) Verbul se declină.

2. Construiște enunțuri pe baza imaginilor de mai sus.

Identifică verbe și analizează-le după algoritmul următor:

- a) forma inițială;
- b) modul;
- c) timpul (aspectul);
- d) persoana;
- e) numărul;
- f) funcția sintactică.

3. Scrie verbele dintre paranteze la timpul, numărul și persoana cerute.

- a) „În vaduri ape repezi (*a curge – prez., pl., III*)
Și vuiet (*a duce – prez., pl., III*) în cale.” (George Coșbuc)
- b) „Când (*a se vedea – trecut, perfectul compus, sg., III*) scăpat,
(*a fugi – trecut, perfectul simplu, sg., III*) speriat la prepeliță să-i spuie ce-
(*a păși – trecut, perfectul compus, sg., III*).” (I.Al. Brătescu-Voinești)

* **Precizează sensul cuvântului *vad*. Include-l în enunțuri proprii.**

* **Motivează utilizarea formei *să-i spuie* în loc de *să-i spună*.**

4. Plasează în tabel verbele la aspectele timpului trecut al modului indicativ, persoana I, singular: *a crede, a vedea, a spune, a hotărî*.

Verbul	Imperfect	Perfectul compus	Perfectul simplu	Mai mult ca perfectul
A dansa	...	...	...	...
...	...	...	...	...

5. Construiește enunțuri cu verbe la timpul:

- a) prezent;
- b) trecut:
- imperfect;
 - perfectul compus;
 - perfectul simplu;
 - mai mult ca perfectul;
- c) viitor.

6. Selectează, din textul propus, verbele și completează tabelul ce urmează:**O copilărie frumoasă!**

O copilărie frumoasă
ține cât stelele, mărunțelele,
mișună cerește prin casă
cât în povestea vieții tale
există părinți și prieteni adevărați,
care nu pot îndura să o vadă
pe Cenușăreasa cu rochia ponosită,
ori pe Albă-ca-Zăpada
cu ochii înlăcrimați.

O copilărie frumoasă
ține, cu aproximație, cam o veșnicie,
însă numai dacă ai grijă să îi faci,
când mai pierde câte un dinte,
o bucurie.

Dar, cel mai mult, fetița mea,
ține atunci când nu trăiești
în suflet cu dorința ori doar cu teama
că o să crești.

(Elia David)

Verbul	Modul	Timpul (aspectul)	Persoana	Numărul
Ține	...	...	...	...
...	...	...	...	...

7. Alege cinci verbe din poezia *O copilărie frumoasă!*, pune-le la timpul viitor și include-le într-un text propriu.
8. Construiește enunțuri, folosind verbele *a merge, a trăi, a citi, a întreba* la modul imperativ.
9. Povestește o scenă dintr-un film preferat, utilizând verbe care exprimă o acțiune. Stabilește modul, timpul, persoana și numărul lor.

Îndrumar de gramatică

Modurile care nu-și schimbă forma după persoane și nu pot îndeplini funcția de predicat al unei propoziții se numesc **moduri nepersonale** (nepredicative). În limba română există patru moduri nepersonale: **infinitiv, gerunziu, participiu, supin**.

Infinitivul

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Modul care denumește acțiunea, starea sau existența, precizând numele verbului, se numește **infinitiv**. El este alcătuit din prepoziția **a** + forma verbală: *a cunoaște*.

10. Identifică, în exemplele ce urmează, verbele la modul infinitiv:

- a) „După aceea, Flămânzila a început a striga și a azvârli cu ciolane în oamenii împărătești.”
(Ion Creangă)
- b) „Un Iacov Despotul (străin) se încercă a întemeia o universitate la Cotnar, dar scurta lui domnie nu-l iertă a-și îndeplini laudatul scop.”
(Costache Negruzzi)
- c) „Începu să dea ocol salcâmului, căutând un anumit loc unde să înceapă a-l lovi.”
(Marin Preda)

Îndrumar de gramatică

Verbele la modul infinitiv pot fi clasificate în funcție de terminație. Grupurile astfel obținute se numesc **conjugări**.

În limba română există 4 conjugări:

Conjugarea I: -a	Conjugarea a III-a: -e
Conjugarea a II-a: -ea	Conjugarea a IV-a: -i, -î

11. Repartizează verbele de mai jos în patru coloane, în funcție de conjugarea căreia îi aparțin:
 a abandona, a accelera, a ademeni, a admite, a apărea, a avea, a birui, a calma, a cere,
 a cădea, a cina, a cinsti, a clădi, a da, a dori, a dovedi, a exagera, a extinde, a face, a fi,
 a frământa, a fulgui, a greși, a ieși, a lupta, a mări, a ninge, a părea, a spune.

12. Selectează verbele din textul următor și completează tabelul după modelul dat.

„El vine, se înalță, în cercuri line zboară
 Și, rapide ca gândul, la cuibu-i se coboară;
 Iar copilașii veseli, cu pieptul dezgolit,
 Aleargă, sar în cale-i și-i zic: «Bine-ai sosit!»”

(Vasile Alecsandri)

Verbul	Modul infinitiv	Conjugarea
Vine	a veni	a IV-a
...	...	...

* Care este forma literară a lexemului *rapide*? Include acest cuvânt în enunțuri proprii, în care să aibă, pe rând, valoare de adjectiv și de adverb.

Îndrumar de gramatică

Infinitivul are formă afirmativă și negativă: *a lua* – *a nu lua*.

Uneori între prepoziția *a* și forma verbală se intercalează și alte cuvinte: *a nu mai putea*.

13. Construiște formele negative ale următoarelor infinitive: *a accepta, a bea, a controla, a face, a supăra, a trece, a verifica, a zice*.

APLICĂ!

Îndrumar de gramatică

Verbele la modul infinitiv nu pot îndeplini funcția de predicat, dar pot avea alte funcții sintactice.

A citi e necesar.

Plăcerea noastră este de *a citi*.

Dorința de *a citi* e mare.

Înainte de *a citi*, îmi fac temele.

Subiect

Nume predicativ

Atribut

Complement

14. Identifică verbele la modul infinitiv. Ce funcție sintactică îndeplinesc acestea?

a) „Apoi turcii veniră la rând, sărind asupra trupului nostru amorțit sau istovit de luptă pentru a pune supt sabie și a aprinde în flăcări marginile ardeleni.”

(Nicolae Iorga)

b) „Grecii au avut pururi acel dar de a fura inima și de a cârmui pe nesimțite voința stăpânului lor.”

(A.I. Odobescu)

- c) „Se fac apărătorii poporului împotriva apăsării aristocraților și caută a le doborî privilegiurile...”
(Nicolae Bălcescu)

* Scrie variantele literare actuale ale cuvintelor *asupra*, *supt*, *privilegiurile*.
Motivează apariția lor în secvențele propuse.

15. Completează enunțurile cu verbe la infinitiv. Menționează funcția lor sintactică.

.....
.....
..... ➤ este necesar.

I-am spus fără ➤
.....
.....

Hotărârea de ➤ ➤ este importantă.
.....
.....

16. Alcătuieste enunțuri în care să utilizezi verbe la infinitiv având funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut și complement.

Îndrumar de gramatică

Acțiunile și stările pot fi exprimate și prin **locuțiuni verbale** – grupuri de cuvinte între care se află neapărat un verb și care îndeplinesc împreună rolul unui verb. Cele mai multe locuțiuni verbale se pot înlocui cu un verb:

a sta de veghe – a veghea;
a da în floare – a înflori.

17. Înlocuiește locuțiunile verbale de mai jos prin verbele corespunzătoare:

a-și aduce aminte –	a pune la cale –
a băga de seamă –	a-și lua zborul –
a da năvală –	a sta la masă –
a-i părea rău –	a-și face apariția –

* Include trei locuțiuni verbale în enunțuri proprii.

CREEAZĂ!

18. Comentează semnificația aserțiunilor de mai jos. Identifică verbele la modul infinitiv și stabilește funcția lor sintactică.

- a) „A-ți scrie amintirile este a mânu umbre...” (Dumitru Botez)
b) „...a cunoaște-nseamnă iarnă, a iubi e primăvară.” (Lucian Blaga)

19. Povestește despre proiectele tale pentru următorii 3-4 ani. Utilizează verbe la modul infinitiv.

Gerunziul

OBSERVĂ!

20. Compară enunțurile. Verbul subliniat exprimă o acțiune în curs de desfășurare.

Când a auzit soneria, a deschis ușa.

***Auzind** soneria, a deschis ușa.*

Îndrumar de gramatică

Modul în care verbul exprimă o acțiune în desfășurare ori împrejurarea în care se petrece o altă acțiune se numește **gerunziu**.

Gerunziul se formează cu ajutorul terminațiilor **-ind, -înd**: *citind, luptând*.

APLICĂ!

21. Copiază exemplele în caiet și subliniază cu o linie gerunziile.

- a) „Haina-i măturând pământul
Și-o târăște abia-abia.”

(George Coșbuc)

- b) „Plutesc în aer glasuri fermecate,
Vestindu-mi pretutindeni primăvara.”

(Șt. O. Iosif)

- c) „Și tot urcând în coastă, vream s-arăt
că nu mă dau poverile-ndărăt.”

(Tudor Arghezi)

* Explică oral utilizarea cratimei.

22. Pune verbele la moduri personale din exercițiul anterior la gerunziu și include-le în enunțuri proprii.

23. Completează spațiile cu verbe la gerunziu.

- a) Am intrat în școală
- b) pe ușa, l-am văzut pe Ionuț.
- c) la calculator, am auzit telefonul.
- d) bine, a luat o notă mare.
- e) Am alergat spre Cătălina

24. Scrie forma corectă a gerunziilor următoarelor verbe: a agreea, a copia, a crea, a fi, a scrie, a sta, a ști.

Îndrumar de gramatică

Gerunziul poate avea formă negativă, formată cu ajutorul prefixului **ne-**. Uneori, acest prefix poate fi urmat de adverbul *mai*.

Neauzind

nemaiauzind

Neîncercând

sau

nemaiîncercând

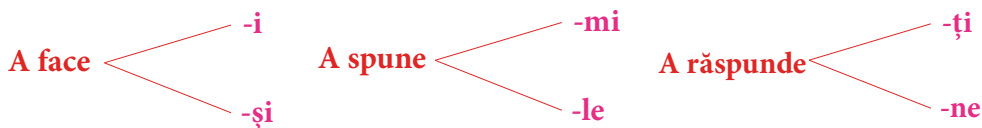
Nevorbind

nemaiivorbind

Nota bene!

Gerunziul se desparte prin crătimă de formele pronominale neaccentuate care-l pot însoți.

Între gerunziu și forma pronominală neaccentuată apare vocala de legătură **-u-**: *văzându-l*.

Îndrumar de gramatică

Gerunziul poate îndeplini funcțiile sintactice de **atribut** și de **complement**.
Ca atribut adjectival, gerunziul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat: *față râzândă*.

27. Determină funcția sintactică a verbelor la gerunziu din următoarele versuri:

- a) „Să taci, când trebuie, cu gura,
Dar nerăbdând minciuna.”

(Grigore Vieru, *CINSTIREA PROVERBELOR*)

- b) „Văzând, vei cunoaște,
Cunoscând, vei birui,
Biruind, vei fi iubit,
Iubind,
Vei găsi drumul spre casă.”

(Grigore Vieru, *SĂ MERGI FRUMOS*)

- c) „Iată și Gloria
Pe care o am dobândit:
Pâinea împodobind
Mâna copilului mic.”

(Grigore Vieru, *IATĂ ȘI GLORIA*)

CREEAZĂ!

28. Alcătuieste un text de 10 rânduri în care să utilizezi verbe la modul gerunziu, având următorul început: *Într-o duminică, ieșind cu prietenii la o plimbare...*

29. Scrie câte un verb la gerunziu cu fiecare dintre literele lexemului **GERUNZIU** drept inițială.

Participiul

30. Compară enunțurile:

- a) *Am citit cartea pe care am împrumutat-o de la bibliotecă.*
b) *Am citit cartea **împrumutată** de la bibliotecă.*

Cuvântul evidențiat este o formă verbală, dar se comportă ca un adjectiv.
El reprezintă un **participiu**.

Îndrumar de gramatică

Participiul exprimă o acțiune suferită de un obiect. Terminațiile caracteristice participiului sunt **-t** și **-s**: *făcut, adus*.

APLICĂ!

31. Formează participii de la verbele: *a aduce, a apărea, a ascunde, a alimenta, a descoperi, a cere, a colora, a erupe, a felicita, a merge, a spune*.

32. Subliniază verbele la modul participiu din textul ce urmează.

„Casele coborau de pe coline până la Bosfor, gata să-și înece temeliile în unda lui. Cele mai multe erau de scânduri, însă lucrute îngrijit, cu chioșcuri ascuțite la vârf, cu terase scăldate în soare, cu rame traforate la uși și ferestre, ca un filigran fin, și toate vopsite în culori vii, toate culorile ce se pot închipui, afară de verde, culoarea islamului, neîngăduită oricui...”

(Radu Tudoran)

Îndrumar de gramatică

Participiul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl însoțește: cartea *citită*, romanul *citit*, operele *citite*.

Modul participiu se folosește și la alcătuirea unor timpuri compuse: *am trecut, să fi trecut, aș fi trecut* etc.

33. Completează tabelul:

Substantiv	Verb la infinitiv	Substantiv + verb la participiu
geamuri	a spăla	geamuri spălate
drumuri	a umbla	
măr	a coace	
poezie	a recita	
tablouri	a picta	
cărți	a citi	
grădini	a prelucra	
acte	a păstra	
creangă	a rupe	

34. Identifică, în exemplele propuse, verbele la modul participiu și introdu-le în tabel, după modelul dat.

a) „– Primăvara!

Și ești ca un voievod atunci încoronat, în zalele primăverii. Te-a surprins, dar o așteptai de cu noapte. Strigătul cu buzele deschise în adâncul inimii pândea.”

(Ionel Teodoreanu)

b) „Când l-a găsit, când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că era pierdut; dar și-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiască pe el...”

(I.Al. Brătescu-Voinești)

Verbul la participiu	Substantivul determinat	Genul, numărul, cazul	Timpul compus
încoronat	voievod	masc., sg., Ac.	x
surprins	x	x	perfectul compus
...	...	...	...

35. Pune verbele dintre paranteze la modul participiu și fă acordul cu substantivul determinat.

a) *Peste dealuri* (a zgribuli),

Peste țarini (a zdrențui),

A venit așa, deodată,

Toamna cea (a întuneca).

(George Topârceanu)

b) *Ferestre* (a amorți) *se deschid*

Să intre-n casă soarele și vântul.

(George Topârceanu)

c) *Într-o clipă*, (a alarma),

Ies din șanțuri vrăbiile.

(George Topârceanu)

d) *Cad din cer mărgăritare*

Pe orașul (a adormi).

(George Topârceanu)

Îndrumar de gramatică

Participiul poate avea valoare adjectivală, îndeplinind funcțiile sintactice de **atribut adjectival** și de **nume predicativ**. *Chitară acordată. Chitara este acordată.*

Participiul poate fi utilizat cu valoare adverbială, îndeplinind funcția sintactică de **complement circumstanțial de mod**. *Copilul mergea obosit.*

36. Construiște enunțuri cu participii având următoarele funcții sintactice:

a) atribut adjectival;

b) nume predicativ;

c) complement circumstanțial de mod.

CREEAZĂ!

37. Schițează portretul unui coleg, utilizând cât mai multe verbe la modul participiu.
38. Selectează din povești participii care contribuie la zugrăvirea portretelor personajelor de basm Ileana Cosânzeana și Făt-Frumos.

OBSERVĂ!

Supinul

39. Citește enunțurile și comentează sensul cuvintelor evidențiate.

Mergem **la cules** struguri.

Bunica folosește praf **de copt**.

Creionul este **pentru colorat**.

Cuvintele evidențiate sunt la modul **supin**.

Îndrumar de gramatică

Supinul exprimă o acțiune ce urmează a fi realizată.

Verbele la modul supin pot exprima:

- numele acțiunii sau al stării – *E ușor de spus.*
- scopul unei alte acțiuni – *Am venit la cules.*
- destinația unui obiect – *Vasul de umplut e pe masă.*

Modul supin se formează cu ajutorul prepozițiilor *de, la, de la, după, pentru* ș.a. și al formei de participiu a verbului: *de + cusut – de cusut*.

APLICĂ!

40. Identifică, în exemplele ce urmează, formele de supin și arată ce exprimă fiecare dintre ele:

- a) „Am avut mult timp de umblat până l-am găsit.”

(I.L. Caragiale)

- b) „Aceasta era trebuincios de știut, fiindcă pe acest pod este astăzi o manifestație de stradă, urzită pentru a răsturna ocârmuirea.”

(I.Al. Brătescu-Voinești)

- c) „Deodată, Pisicuța se opri din păscut.”

(Calistrat Hogaș)

41. Completează tabelul. Utilizează diverse prepoziții pentru supin.

Verb la infinitiv	Verb la participiu	Verb la supin
A merge	mers	de mers
A spune		
A face		
A delega		
A contribui		
A spăla		
A reduce		

42. Construiește enunțuri în care să folosești supinul verbului *a culege*, format cu ajutorul prepozițiilor: *la, de, din, de la, pentru*.

43. Înscrie în locul punctelor câte un verb potrivit la modul supin.

- Mergeam cu o bună dispoziție.
- Aveam o masă festivă.
- Ne pregătim pentru mâine.
- Terminase când am intrat.
- Mașina funcționa fără încetare.
- Am cumpărat creioane

Îndrumar de gramatică

În propoziție, verbele la modul supin pot îndeplini următoarele **funcții sintactice**:

- subiect – *E ușor **de verificat***.
- nume predicativ – *Cuțitul este **pentru tăiat** legume.*
- atribut – *Bunicul a cumpărat o mașină **de tuns** iarba.*
- complement – *S-a plictisit **de uitat** la televizor.*

44. Transcrie exemplele în caiet, subliniază verbele la modul supin, indicând funcția sintactică a acestora.

- „Într-una din zile... scoase vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul.”
(Ion Creangă)
- „Mai pasă de dă ochii ... cu băieții și fetele din sat, mai ales duminica, la biserică, la horă, unde-i frumos de privit.”
(Ion Creangă)
- „Înspre crivăț, peste Ozana, vine Târgul Neamțului...; Țuțuienii, veniți din Ardeal, care sunt vestiți pentru teascurile de făcut oloi; și Condreenii cu morile de pe Nemțișor și piuăle de făcut sumani.”
(Ion Creangă)
- „Și mănâncă la un loc tustrei, până ce gătesc de mâncat toate cele cinci pâini.”
(Ion Creangă)

* Explică sensul cuvintelor: *vornic, clacă, teascurile, oloi, piuăle, gătesc*.

45. Construiește câte 2 enunțuri în care verbe la modul supin să îndeplinească, pe rând, funcția de subiect, nume predicativ, atribut, complement.

CREEAZĂ!

46. Scrie bunicilor tăi o scrisoare în care să le povestești despre o zi petrecută la școală. Utilizează verbe la modul supin.

47. Selectează din literatura artistică exemple cu verbe la supin. Utilizează verbele la modul supin în contexte proprii.

REALIZAREA UNEI DESCRIERI DE NATURĂ PEISAJUL

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Descrie, în 4-5 enunțuri, drumul tău de acasă până la școală. Pe unde treci? Ce poți vedea?
2. Amintește-ți și descrie succint un loc, undeva, într-un colț de natură, care te-a impresionat mult. Prin ce anume?
3. Prezintă colegilor o fotografie personală în sânul naturii, descriind locul în care a fost făcută.

OBSERVĂ!

4. Citește definițiile. Care elemente sunt comune pentru ele?

PEISAJ, *peisáje*, s.n. 1. Parte din natură care formează un ansamblu artistic și este prinsă dintr-o singură privire; priveliște; aspect propriu unui teritoriu oarecare, rezultând din combinarea factorilor naturali cu factorii creați de om. 2. Gen de pictură sau de grafică având ca obiect reprezentarea cu precădere a priveliștilor din natură; (concr.) tablou, fotografie care reprezintă un peisaj (1). 3. Descriere, reprezentare a naturii în opere literare; compoziție literară descriptivă. – Din fr. *paysage*, it. *paessagio*. (DEX)

5. Dă exemple (de locuri, de opere de artă, de fragmente de opere literare) pentru a ilustra fiecare dintre definițiile de mai sus.

APLICĂ!

6. Selectează din povestirea *Domnu Trandafir* un pasaj în care este schițat un peisaj. Continuă descrierea, imaginându-ți detaliile ce lipsesc în text.
7. Realizează o descriere a colțului de natură reprezentat în unul dintre tablourile reproduse aici.

Nicolae Grigorescu. *Luminis*

Ivan Aivazovski. *Golful Neapole*

8. Compară descrierile. Care dintre ele Ţi-a plăcut mai mult? De ce?

„De jur-împrejur, ca şi cum s-ar Ţinea de mână, stau munŢii cu piscuri înalte, peste care brădişul negru se întinde ca o imensă haină de doliu. Nicio pasăre nu-şi îndreaptă zborul său rătăcitor peste sălbătăcia şi tăcerea de mormânt a locurilor acestora, unde iarba stearpă e fără sămânŢă şi unde numai brusturul de munte, cu floarea galbenă şi lată cât podul palmei, mai are curajul să se uite, de pe creasta stâncilor înalte, în prăpăstiile negre şi fără fund ce se deschid, ca nişte guri de iad, sub picioarele lui.

Rareori numai, albastrul limpede al cerului adânc se pătează de câte un punct negru, dar trecător: e un vultur prădalnic care ocheşte poate din înălŢimile văzduhului vreo sprintenă veveriŢă; glasul vântului îŢi strânge inima... atât e de tânguios şi de întristător!”

(Calistrat Hogaş, *AMINTIRI DINTR-O CĂLĂTORIE*)

„Luna răsărise dintre munŢi şi se oglindea într-un lac mare şi limpede, ca seninul cerului. În fundul lui se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, încunjurat de un crâng de arbori verzi şi stufoşi, se ridica un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie şi albă – atât de lucie, încât în ziduri răsfrângea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă şi luncă, lac şi Ţărmuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; şi-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântece mândre şi senine. Făt-Frumos se sui-n luntre şi, vâslind, ajunsese până la scările de marmură ale palatului.”

(Mihai Eminescu, *FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ*)

9. Comentează rolul cromaticii în crearea atmosferei generale a fiecărui fragment.

10. Prin ce se aseamănă şi prin ce se deosebesc descrierile următoare?

a) „Cel mai înalt dintre munŢi este Ceahlăul, care, dacă ar fi intrat în basmele celor vechi, ar fi fost atât de vestit ca şi Olimpul, Pindul sau Pelias. Este aşezat în părŢile NeamŢului, nu departe de izvorul Tazlăului, iar în mijlocul lui e acoperit de zăpezi veşnice; pe vârful lui însă nu se găseşte pic de nea, fiindcă pare să fie deasupra norilor de zăpadă. Din vârful său, care se înalŢă ca un turn, se prăvale un pârâu foarte limpede, ce se năpusteşte cu mare larmă peste stânci abrupte şi se varsă în Tazlău. Drept în vârf se vede o statuie străveche, înaltă de cinci coŢi, înfăŢişând, de nu mă înşel, o bătrână cu douăzeci de mioare...”

(Dimitrie Cantemir, *DESCRIEREA MOLDOVEI*)

b) „Masivul Ceahlău este cel mai impunător din ansamblul muntos al CarpaŢilor Orientali. Înconjurat de valea Bistricioarei la nord, valea Bicazului la sud, valea BistriŢei la est şi văile Bistrei, Pinticului şi Jidanului la vest, masivul Ceahlău este constituit dintr-un sistem de culmi dispuse radial, având altitudini ce variază între 1000 şi 1300 m şi care converg către cele două puncte mai înalte: vârful Ocolaşul Mare (1907 m) şi vârful Toaca (1900 m). Zona cea mai înaltă a muntelui este reprezentată de un platou central, cu o lăŢime de 1 km şi o lungime

de 6 km, dispus pe direcția N-S. Trecerea de la platoul superior spre zona periferică se face brusc, printr-o centură de abrupturi cu înălțimi de 300-500 m.”

- c) „Priveam fără de țință-n sus –
Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departa-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare,
De pază țării noastre pus.
Și ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare!
Și tot văzduhul era plin
De cântece ciripitoare.”

(George Coșbuc, VARA)

CREEAZĂ!

11. Descrie un peisaj din memorie, eventual, după o excursie în sânul naturii, folosind timpul trecut. Utilizează cât mai multe epitete, comparații. Prezintă mai multe detalii despre:

- tipul peisajului (pădure, parc, deal, râu, lac, mare, munte etc.);
- localizarea lui;
- anotimpul/perioada în care l-ai vizitat;
- formele, culorile, luminile văzute, sunetele auzite, mirosurile sesizate;
- impresia generală pe care ți-a produs-o acest loc.

12. Lucru în grup. Faceți un colaj din imagini, intitulat *Moldova pitorească*.

Folosiți 4-5 fotografii ale unor locuri bine-cunoscute ce ar putea prezenta interes pentru turiști. Pentru fiecare dintre ele, elaborați o descriere succintă (4-5 enunțuri), ca să puneți în valoare aspectele remarcabile.

Orheiul Vechi

Saharna

Toți oamenii maturi au fost mai întâi copii

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Discută cu colegul/colega de bancă și completați împreună câmpul lexical al *relațiilor de rudenie*.
2. Ce profesii au avut/au membrii familiei tale: *bunicul, bunica, mătușa, unchiul?*
3. Ce pasiuni ai tu? Ce profesie ai vrea să ai?

Când bunicul era nepot...

de Aureliu BUSUIOC

(fragmente)

Într-o după-amiază de vară, cred că era prin iunie, pentru că cireșele erau pe terminate, iar caisele abia începeau să se îngălbenească, l-am zărit pe bunicul stând la măsuța de pe terasă, cu o ceșcuță de cafea în față, tot curățind la luleaua lui din rădăcină de vișin, pe care n-am văzut-o niciodată scoțând fum, dar de care bătrânul nu se putea despărți.

Aureliu Busuioc

(1928 – 2012) – scriitor român, înzestrat cu o rară inteligență, spirit de observație și umor. Proza sa, elegantă și ironică, vădește o vastă cultură literară și un pronunțat gust pentru joc: *Unchiul din Paris* (1973), *Pactizând cu diavolul* (1997), *Întâmplări cu Nătăflează* (2003).

Zic „l-am zărit”, și nu „l-am văzut”, pentru că am trecut ca fulgerul pe lângă terasă: mama, cu o nuielușă de liliac în mână (n-ai gustat niciodată așa ceva?), încerca să mă prindă ca să-mi explice a nu știu câta oară de ce nu-i frumos să arunc cu bolovani în curcanul acela înfioat și prost din curtea vecinului care mă îngână „gâl-îhî-gâl” ori de câte ori încerc să fluier.

Bunicul a fost marinar, căpitan de cursă lungă, vila aceea cu terasă și tot soiul de pomi și arbuști a cumpărat-o de cum a ieșit la pensie și, zice el, are să mi-o lase mie prin testament când o fi să plece la cele sfinte. Cine sunt „sfintele celea” nu știu, tot așa cum habar n-am ce înseamnă „testament”, dar aș vrea să văd care o să mai alerge după mine cu vârguța când am să fiu eu stăpân aici! O înțeleg pe mama, care strigă la bătrân „pușchea pe limbă” de fiecă dată când bunicul își face cunoscute planurile de viitor...

Dar toate acestea le spun printre altele, principalul în acele clipe a fost să mă ascund cumva de furia mamei. Și cel mai potrivit loc mi s-a părut a fi sub terasă, pentru că trebuie să vă

spun că „puntea” – așa-i zice bunicul – e ridicată pe stâlpi la vreo jumătate de metru de la pământ. Nu-i prima oară că mă salvează și, slavă Domnului, toți știu că acest minunat ascunziș îi aparține lui Riki.

Dunărea

Mama s-a oprit din fugă și, presupun, caută nedumerită în jur. Îi văd numai picioarele și capătul nuielușei, care s-ar fi potrivit foarte bine pe fundul meu.

— Unde-o fi, împielitatul, parcă a intrat în pământ, se plânge ea bunicului.

De-ar ști câtă dreptate are!

— Mai lasă-l și tu, face bunicul împăciuitor. Îl aud sorbind din cafeaua fierbinte. Copil, ce vrei! Parcă tu ai fost mai cu moț la vârsta lui?

Când m-am târât sub terasă, nici n-am luat seama la Riki, foxterierul meu, în schimb m-a luat el în seamă: a început să dea din parodia lui de coadă de mi-a umplut ochii cu praf. I-aș fi dat una peste urechi, dar scheunatul lui m-ar fi trădat. Am înghițit „salutul” lui scrâșnind din dinți, oricum era de preferat un pic de praf în ochi nuielușei de liliac...

Mama tace. După câteva minute, îi văd picioarele purtând-o spre scara casei.

— Nu-i nimic, pun eu mâna pe tine, haimana ce-mi ești!

Bunicul pufnește. Vesel bunic!

De-ar fi numai să nu plece prea repede la sfintele lui!...

[...]

Cina am luat-o în patru. Adică în cinci – cu Riki. Tatăl lui Mădălin plecase, avea în plan o călătorie de vreo două zile la ceilalți bunici ai lui văru-meu, maică-mea pregătise o budincă de zile mari. Nu știu cu ce-o vrăjise „micul grănicer”: la orice ocazie, mi-l băga în nas ca exemplu și, cu siguranță, lui îi era destinată budinca.

Bunicul mânca absent, părea să fi dat în „căldurile creației” și se gândea, probabil, din răspuțeri la locul ce trebuia să-l ocupe în noul lui roman *cookul* galben cu ochi oblici de pe „Lugoj”.

Nu v-am spus, dar bunicul avea publicate vreo două cărțuții, în care marea juca rolul principal. N-am mai pomenit la cineva atâta dragoste pentru apă sărată, sunt sigur că ar fi fost în stare, dacă l-ar fi lăsat neamurile, să sape în curte o băltoacă în care să toarne tot ingredientul sărat din prăvălia așezării...

Trebuie să recunosc sincer că și eu am ceva sentimente pentru mare, mai ales când o văd supărată, cu talazuri ce izbesc sălbatic în maluri, și mă văd, de pe uscat, la timona unui cliper sau a unui bric înfruntând furia neputincioasă a valurilor. Se înțelege, cu urmarea obligatorie a unei lupte cu pirații. Și a unei victorii răsunătoare. Dar să fie vorba de o dragoste uriașă și permanentă – nici pomeneală!

Delta Dunării

Varia

Dunărea – fluviu

în Europa, al doilea ca dimensiuni după Volga. Încă din Antichitate, Dunărea a avut mai multe denumiri: *Phisos, Istros, Danubius*. Poetul roman Publius Ovidius Naso a scris despre Dunăre: „... *Danubiu-i cel mai mare,/ Mai jos de Nil să fie/ El nu vrea nicidecum*”. Pentru Eminescu, Dunărea simbolizează forța de rezistență a poporului român în calea năvălitorilor străini.

Muntele – iată pasiunea mea: grote, peșteri tănuite, stânci și prăpăstii adânci. Probabil, moștenirea de la tata, geodezistul... Dar prea rar ne duce tata la munte, ce să-i faci, e sătul de tot felul de reliefuri și formațiuni geologice! Cât despre mama... Până să cumpere bunicul vila, ar fi fost în stare de orice, numai să nu părăsească bucătăria ei și revistele de mode, din care n-am prea văzut să-și aleagă vreodată ceva...

Și totuși am întors prima pagină a „Jurnalului de bord”, tremurând de curiozitate: știam pe de rost toate aventurile căpitanului de cursă lungă Timotheu Biju, dar nimic din drumul parcurs până să ajungă comandant de vas. Și mă interesa. La fel și pe Madi. Oricum, bunicul fusese și el nepot până să ajungă la bătrânețe!...

Am mascat veioza cu o bucată de carton ca să nu răzbată lumina pe sub ușa – mama ar fi putut fi curioasă! – și ne-am întins amândoi cu verișorul pe divan.

Riki adormise imediat pe salteluța din colțul camerei, sforăia și, din când în când, își permitea să mai strice și aerul, dar nimic nu ne putea distra de la lectura ce a urmat.

Scrisul de tinerețe al bunicului nu era cine știe ce frumos, dar destul de citeț.

Cu jumătate de glas, ca să nu fim cumva auziți, am pornit călătoria în marea aventură a bunicului, și trebuie să vă spun că aveam ce afla. Două-trei pagini eu, două-trei pagini Madi – nici n-am luat seama cum am ajuns la sfârșitul caietului, unde aceleași buchii un pic crăcănate ne informau că suntem la „Sfârșitul Jurnalului No. 1. Continuarea în Jurnalul No. 2...”.

Eram gata amândoi să facem nebunia de a ne urca în pod după „Jurnalul No. 2” și poate chiar am fi făcut-o, dar ceasul arăta orele cinci de dimineață și, în clipele acelea de liniște absolută, scârțâitul scării ar fi ridicat toată casa în picioare.

Ca să aveți o impresie serioasă despre cele citite în noaptea aceea, ar trebui să copiezi aici „Jurnalul” cuvânt cu cuvânt – fără discuție că ar merita! –, dar cele de față sunt povestea mea și ar fi necinstit să introduc într-însa elemente străine fără aprobarea autorului, și nu sunt sigur că bătrânul căpitan ar fi de acord cu așa ceva...

...Într-un cuvânt, după „îmi rămâne încă un an până”, urma: „...să ating vârsta lui Robert Grant și să demonstrez lumii întregi că și la paisprezece ani poți fi un căpitan de vas la fel de bun, ori, cine știe, poate chiar și mai grozav, când ai cunoștințele mele teoretice. Pe scurt, hotărârea a fost luată. Îmi pare rău că plecarea mea neașteptată va provoca multă supărare, poate chiar și lacrimi în familie, dar nu pot, nu-mi închipui că aș putea să mă fac croitor ca și tata. Mă mângâi doar la gândul că, în ziua când mă voi întoarce în uniformă de marinar, tăbăcit de furtuni și ploi, ars de soarele tropicelor și de gerurile polare, voi fi întâmpinat cu înțelegere și laude. Iată, vor spune toți, un tânăr care și-a croit singur soarta și a reușit!”

Recunoașteți, era un început extraordinar, erau cuvintele unui tânăr de aceeași vârstă cu mine și cu Mădălin, dar care nu se temea, spre deosebire de noi, să se rupă de fusta mamei! Ce-i drept, ne cam jena noutatea că eram strănepoții unui croitor, în schimb, eram nepoții unui căpitan de cursă lungă, și lucrul acesta îl cunoșteau toți!

Portul Brăila, 1907

Mai departe, tânărul Tim scria cum a pierdut vreo trei zile ca să adune ceva merinde, cum și-a garnisit rucsacul cu rufărie și haine bine alese pentru toate întâmplările prin care ar fi putut trece, cum a scris un bilețel pe care l-a lăsat nu prea la vedere, ca să nu fie descoperit imediat, în care bilețel își cerea iertare de la părinți „pentru durerea pricinuită” și îi asigura

că se vor întâlni curând, când va fi „un bărbat adevărat”.

Descrierea drumului făcut mai pe jos, mai cu marfarele până la Dunăre era cât se poate de amănunțită – nu scăpa niciun detaliu, făcea haz de obstacolele de tot felul întâlnite în asemenea călătorie, dădea de înțeles că e gata de orice jertfă în numele țelului ales.

Nu avea destui bani ca să treacă Dunărea cu bacul, dar exact atâția cât să cumpere un sfert de „secărică”, plata cerută de doi lipoveni pentru un loc în lotca lor.

Descrierea portului Brăilei era atât de viu așternută pe hârtie, încât Mădi ceru s-o citim de două ori.

Foame nu făcea, se aprovizionase bine cu pesmeți, cu uscături, ba și cu vreo două bucăți de carne afumată. Cât despre odihnă, în cele trei zile cât cercetă armata de ambarcațiuni fluviale, până să descopere și vreo trei veliere ce ar fi putut înfrunta marea (navele cu motor nu-l interesau!), se adăpostise prin antrepozitele goale, ba o dată și sub învelișul de protecție al unei șalupe de lux, de era cât pe ce să-l prindă proprietarul sculat mai de dimineață.

Căpitani a două veliere, de fapt niște pescadoare primitive cu un singur catarg, după calitatea și cantitatea tachelajului bune pentru o baltă și nu pentru mare, nu aveau nevoie de „băieți de punte”, ba chiar îl și goniseră. Rămânea un singur vas, un barcăz ceva mai răsărit, bun pentru cabotaj, dar cu portul de înregistrare Pireu.

Se numea „Dionisos VII” și era lucru de mirare că străbătuse marea ca să arunce ancora tocmai la Brăila. Cu vânt prielnic totuși ar fi putut depăși cinci-șase noduri pe oră, dar la orice semn de furtună ar fi trebuit să se pună la adăpost.

Să fi avut barcăzul vreo douăzeci și cinci-treizeci de tone și, socotind după numărul mare de butoaie și lăzi goale aruncate în dezordine pe punte, făcea cabotaj din Grecia cu măline murate și ulei, aprovizionând cu marfă ieftină micii dughenari de prin sate și periferiile Brăilei.

Cum nu avea ceva mai bun de făcut, bunicul scrie: „Priveam la șandramaua asta și cântăream în mine șansele fie de a mă angaja, fie de a lua următorul picior în fund, când dinlăuntrul crocodilului cu pânze apăru un vlăjgan cu *chipileaucă* de marinar, probabil stăpânul sau căpitanul. Mai ieșise el de vreo două ori, mă zărise, dar nu-mi dăduse nicio atenție. De data asta însă se rezemă de o stivă de lăzi și mă strigă: «Ei, băiatul! Plațe la tine cargobot al meu?». Sării în picioare și mă îndreptai din toate puterile, ca să vadă că nu sunt un puști. «Îmi place, îmi place!»

Avea grecul o mutră de pirat și cred că era și un pic amețit, pentru că mâna îi luneca mereu de pe lada de care se sprijinea, înjurând de fiecare dată în greaca lui.

«Stii ție pânzuri astea?» N-am așteptat să mă întrebe a doua oară și i-am înșirat ca pe ață denumirile învățate din cărțile mele preferate: bizan, staxel, bramsel, cliver, marsel, trisel și multe altele... «Oho! s-a minunat piratul, tu este matelot? Țe anii ai?» «Șaptesprezece!» am mințit eu fără să clipesc. «Si pe ție vas tu ai umblat?» Știam denumirile a zeci de bricuri și clipere, a zeci de fregate, dar în ultima clipă mi-am luat seama: puteam nimeri un vas pe care să-l știe și el. Așa că i-am răspuns scurt: «Pe o joncă». «Aha», făcu el și tăcu o vreme, se vede că se gândea ce-o fi însemnând cuvântul. «Nu vrei să merze la mine pe „Dionisos”? Bună plata!»

«Cât?», am întrebat eu, abia stăpânindu-mi «Da!»-ul ce striga în mine. Mi-a spus o sumă în drahme, habar n-aveam ce însemna, și, după un minut de gândire, am căzut de acord să mă angajez mai întâi în calitate de «iunga», iar mai apoi matroz plin.

Cala și dormitorul matrozilor erau una și aceeași încăpere, printre zecile de butoaie și lăzi goale atârnav vreo cinci hamacuri din pânză veche. Tăpile pantofilor se lipeau de podina murdară, aerul era greu de respirat, dar, oricum, eram pe un velier adevărat, eram pe arpile visului meu de totdeauna...”

Am citat cam mult din jurnalul bunicului, dar nu cred că altfel aș putea reda cele simțite de el.

[...]

Ne-a trezit bunicul, și destul de greu, cam pe la amiază. Tot el ne-a servit și dejunul, care era să ne rămână în gât, din cauza grabei cu care am înghițit omleta. Mai cu seamă când am aflat că mama e plecată la oraș și că va reveni după-amiază.

Am urcat în pod cu viteza luminii, asigurându-l pe bătrân că e vorba de un șoarece ce ne-a stricat somnul și cu care avem de gând să vorbim bărbătește.

În câteva clipe, conținutul valizei fu înșirat pe jos, fiecare hârtiuță cercetată

Portul Pireu. Fotografie de epocă

cu de-amănuntul, dar de „Jurnalul No. 2” nici pomeneală. Am mai controlat și alte valize și pachete, dar, în afară de boarfe vechi și ghetete scâlciate, n-am mai găsit zare de hârtie...

„Poate-l întrebăm pe moșneag?!”, dar ideea lui Madi fu respinsă chiar și de autorul ei – bătrânii sunt atât de sentimentali!...

Nu ne mai rămânea altceva decât să ne retragem la locul nostru de taină, unde ne căuta, aiurit, bietul de Riki.

— De fapt, zise Madi, știu la ce te gândești. La același lucru mă gândesc și eu. Dar nu uita un lucru: nu mai suntem pe vremile acelea când toate erau de capul lor. Cum a trecut bunicul granița? Simplu. Cum a părăsit portul? Simplu. Încearcă să faci și tu același lucru azi! Ce ai de zis? Au grănicerii o mamă de aparatură... Nu mai cu bani poți trece granița la mișto!

— Ei zău? Taică-tu face mulți bani cu asemenea lucruri?

— Tu pe tata să-l lași în pace! El e cinstit! se repezi Madi. Dar nu sunt toți ca el...

— Bine, convenii eu, s-o lăsăm moartă. Dar ar fi fost interesant să vedem cum suntem în stare de ceva extraordinar... Ne împuțim la soare, pe când alții...

Și aici, trebuie s-o recunosc, Mandolin s-a dovedit a fi cu un pas înaintea mea. S-a ridicat în picioare cu aerul unui mare conspirator și...

— Acuși mă întorc!...

Riki îl urmări cu o privire posomorâtă, apoi veni să se culce la picioarele mele: prostuțul de el se simțea bine numai când rămâneam în doi.

Soarele ardea binișor, dar la umbra tufei de liliac se putea trăi. Mai ales când dinspre pădure adia un zefir ușurel, cu miros de tei. Ca să vezi: ce poate fi mai greșos decât să bei un ceai fierbinte de tei, care, vorba mamei, „o să-ți ia răceala cu mâna”, și cât de plăcută este mireasma acestei floricele până nu o îneci în apă clocotită!

Mă opri din gândurile mele filosofice Mandolin:

— ...Iată-mă! și desfăcu pe iarbă bucata de hartă.

Într-adevăr, jurnalul bunicului și toată vânzoleala cu căutarea părții a doua ne făcuseră să uităm de ciudata descoperire a verișorului.

— Eu cred... începu verișorul.

— Ba nu crezi nimic! Ascultă ce-o să-ți spun eu! Am mai scris: reacțiile lui Mădălin sunt un pic cam întârziate, așa că am profitat de ocazie ca să-l las cu gura căscată.

De fapt, uneori, ne gândim la multe lucruri fără să știm că ne gândim la ele. Exact asta se întâmplase și în creierul meu: i-am oferit lui Mădălin ca pe tavă rezultatul unei asemenea gândiri, care rezultat, la drept vorbind, mă uluia și pe mine!

— Uite ce-i, Madi: dacă ai tu dreptate și harta aceasta ne poate duce la ascunzătoarea unui spion, apoi trebuie să uităm de laudele și medaliile care nici nu se știe dacă ni se vor da! Banii! Pentru că spionii nu lucrează de pomană, banii, zic, îi putem folosi pentru treburile noastre, iar dacă vor mai fi și ceva documente secrete, acestea le vom trimite unde trebuie... Ne vom face datoria de...

— Ei-ei! mă întrerupse Madi. Exact asta am vrut s-o spun și eu! Mi-ai luat gândul meu! Eu am fost primul!

Nu avea niciun rost să ne ciondănim și convenirăm că ne-am gândit amândoi la același lucru: călătoria pe mare, fără controlul celor mari, de unde ne-am fi putut întoarce ca doi eroi (așa cum o făcuse, desigur, și bunicul!), nu avea nicio perspectivă. Altele sunt condițiile pe pământ, altele mijloacele de deplasare în spațiu, pentru descoperirea Americii nu mai e nevoie de o Santa Maria și de un Columb, e de ajuns să cumperi un bilet pe un vapor, sau chiar mai bine unul de avion, și în câteva ore pui piciorul pe lumea nouă, în care n-ai unde să înfigi steagul de cuceritor, iar dacă l-ai înfige, s-ar uita lumea la tine ca la un aiurit, iar dacă ai încerca să dai aborigenilor oglinjoare și mărgel de sticlă, ai mai putea s-o iei și la bot... Altă mâncare de pește dacă ai încerca să traversezi Atlanticul sau Pacificul într-o bărcuță pneumatică, să tragi la rame de să-ți iasă sufletul și să te întorci triumfător, ca să auzi la tot pasul: „Ia te uită ce tânăr e! N-are nici cincisprezece ani!”.

— Adică facem așa, mă grăbii eu să pun lucrurile la punct. Ne ducem la spionul tău și acolo, după ce vedem cu ce ne-am ales, luăm hotărârea cea mare! Eu personal nu mai pot! Sunt sătul de grădinița asta de copii în care stăm închiși! Suntem la vârsta aventurilor, Madi!

— Iar mi-ai luat gândul meu, scânci Mandolin. Dar fie! Treacă de la mine! și sări în picioare ca un apucat, de era să leșine Riki. Am hotărât, ura, ura, ura!!!

OBSERVĂ!

4. Explică sensul cuvintelor: *budincă, timonă, cliper, bric, joncă, veioză, merinde, tăbăcit, jenă, a garnisi, nod, zefir.*
5. Identifică în text nume de locuri, de ape. Localizează-le pe o hartă. Ce concluzii tragi?
6. Selectează din povestire cuvintele care fac parte din câmpurile lexicale:
 - a) alimente;
 - b) transport maritim.
7. Definește sensul expresiilor: *a juca rolul principal; a tremura de curiozitate; cu jumătate de glas; a se mângâia cu gândul; a se rupe de fusta mamei; cuvânt cu cuvânt.*
8. Lucrează cu un dicționar explicativ. Citește articolul lexicografic al cuvântului *jurnal*. Care dintre sensuri este actualizat în text? Alcătuieste propoziții cu celelalte sensuri.
9. Tu ții un jurnal personal? Când apelezi la el?
10. Cine este Robert Grant?

APLICĂ!

11. Identifică personajele din textul citit. Definește, într-un clustering, tipul de relație stabilit între ele.
12. Relaționează secvențele de mai jos cu personajul la care se referă. Definește trăsătura dominantă: *avea publicate vreo două cărțuli; n-am mai pomenit la cineva atâta dragoste pentru apă sărată; muntele – iată pasiunea mea; ar fi fost în stare să nu părăsească bucătăria; tremurând de curiozitate; știam pe de rost toate aventurile; nu-mi închipui că aș putea să mă fac croitor ca și tata.*
13. Redactează schițe de portret ale personajelor descoperite. Completează-le cu alte secvențe din text.
14. De la ce persoană se relatează? Ce vârstă are naratorul? Ce rol mai are naratorul în text?
15. Analizează și comentează starea naratorului-personaj din fragmentul: *Recunoașteți, era un început bun... îl cunoșteau toți.* Cui se adresează naratorul cu primul verb? Transcrie și alte exemple de discuție cu cititorii.
16. Discută cu colegii despre filme de aventuri ce au la baza scenariului cărți, citite sau necitite de tine. Reprodu, în caiet, discuția.

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

17. Care este atitudinea naratorului față de cele povestite?
18. Cum apreciezi comportamentul bunicului-copil:
 - a) în momentul plecării de acasă;
 - b) în momentul angajării pe „Dionisos VII”?
19. Cum crezi, de ce și-a numit grecul vasul astfel?
20. Ce semnificație au punctele de suspensie din titlul cărții? Completează titlul, formulând un enunț plauzibil, în lumina celor aflate din text.
21. Emite câteva ipoteze privind conținutul de mai departe al povestirii.
22. Citește integral textul. Care dintre ipoteze s-a adeverit?
23. Rezumă fragmentul care ți-a plăcut cel mai mult. Ce ai învățat din această lectură?

CREEAZĂ!

24. Ce alte cărți de aventuri ai citit? Alcătuieste o listă pe care ai recomanda-o colegilor.
25. Documentează-te și prezintă o informație despre fluviul Dunărea: De unde izvorăște? Ce țări traversează? Unde se varsă? Ce lungime are? Care este numele acestui fluviu în diferite țări?
26. Pornind de la finalul cărții lui Aureliu Busuioc: „Păi, dacă-i vorba de extraterestre... Nemaipomenit! Mădi, sunt al tău! Ar fi ceva extraordinar! Când plecăm?”, redactează o variantă proprie de final, în același stil.

ADVERBUL

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Formulează definiția adverbului, optând pentru una dintre variantele propuse:

- Adverbul este o parte de vorbire *flexibilă/neflexibilă*.
- Adverbul exprimă caracteristica *unui obiect/a unei acțiuni*.
- Adverbul determină *un verb ori un adjectiv/un substantiv*.

2. Clasifică adverbele din exemplele de mai jos, completând tabelul.

Adverbe de loc	Adverbe de timp	Adverbe de mod
...	...	...

- „Mirosea tare a fân copt și soarele ardea viu. Erau de azi-noapte pe câmp...”
(Camil Petrescu)
- „Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât îmi aduc aminte, și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat.”
(Ion Creangă)
- „Priveliști fermecătoare... se deschid de pretutindeni – și fug, alunecă fantastic...”
(Alexandru Vlahuță)
- „Acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate.”
(Alexandru Odobescu)

3. Propune câte trei adverbe pentru următoarele verbe:

- citește* (cum?),,
- se ridică* (unde?),,
- se întoarce* (când?),,

OBSERVĂ!

4. Citește enunțul. Ce exprimă cuvintele evidențiate?

„Sosi primăvara: pomul înflori mai frumos și lega mai mult decât altădată.”

(Petre Ispirescu)

* Care este sensul verbului *a lega* în acest enunț?

Îndrumar de gramatică

Adverbele de mod, precum și unele adverbe de loc și de timp, au grade de comparație, care se exprimă prin aceleași construcții tipice ca și gradele de comparație ale adjectivelor.

Pozitiv: *târziu*

Comparativ de superioritate: *mai târziu*

de egalitate: *tot așa de târziu*

de inferioritate: *mai puțin târziu*

Superlativ relativ: *cel mai târziu*

absolut: *foarte târziu*

5. Identifică adverbele și numește gradele lor de comparație.

- a) „Îngânat de glas de ape,
Cânt-un corn cu-nduioșare
Tot mai tare și mai tare,
Mai aproape, mai aproape.”

(Mihai Eminescu)

- b) „Undeva foarte departe, sub râpa dreaptă a muntelui, scânteia o pânză
de apă în cădere.”

(Mihail Sadoveanu)

APLICĂ!

6. Construiește enunțuri cu adverbele *bine*, *aproape*, *devreme* la toate gradele de comparație.

7. Completează enunțurile cu adverbele din paranteze la gradul de comparație cerut.

- a) *Pe Ion îl vedem (rar, superlativ absolut) la antrenamente.*
b) *Mihaela a răspuns (clar, superlativ relativ) la întrebare.*
c) *Vecinul meu a înotat (departe, comparativ de egalitate) ca și mine.*
d) *Bunica urcă (încet, comparativ de superioritate) scările blocului.*

8. Alcătuieste propoziții în care:

- a) cuvintele *dimineața*, *noaptea*, *primăvara* să fie, pe rând, substantive și adverbe;
b) cuvintele *tare*, *atent*, *frumos* să fie, pe rând, adjective și adverbe.

Îndrumar de gramatică

În frază, adverbele **unde**, **când** și **cum** fac legătura între propoziții. Ele se numesc **adverbe relative**.

Știu **unde** vîi.

Știu **când** vîi.

Știu **cum** vîi.

9. Alcătuieste fraze scurte în care propozițiile să fie legate prin adverbe relative.

10. Dă exemple de propoziții în care apar adverbele și grupurile omofone corespunzătoare:

- a) numai/nu mai;
b) demult/de mult;
c) odată/o dată;
d) altădată/altă dată.

CREEAZĂ!

11. Redactează o narațiune despre o întâmplare petrecută după lecții, în care să utilizezi adverbe la diferite grade de comparație.

12. Alcătuieste catrene în care să rimeze adverbele:

- a) *românește/voinicește*; b) *prietenește/frățește*; c) *fățîș/pieptîș*.

REFLECTAREA PROPRIEI EXPERIENȚE ÎNTR-UN TEXT SCRIS

1. Amintește-ți o întâmplare interesantă prin care ai trecut mai demult ori recent și pe care ai dori să o împărtășești colegilor. Notează:

- a) În ce a constat întâmplarea (1 propoziție)?
- b) Unde a avut loc (1 propoziție)?
- c) Când a avut loc (1 propoziție)?
- d) Din ce cauză a avut loc (1 propoziție)?
- e) Care au fost consecințele întâmplării (1 propoziție)?
- f) Cum apreciezi implicarea ta (1 propoziție)?

2. Relatează întâmplarea în scris, în limitele unei pagini de caiet. Recomandări practice:

- a) folosește narațiunea de la persoana I;
- b) axează-te pe o singură idee importantă, dezvolt-o și abia apoi treci la alta;
- c) comunică cititorului prin ce a fost importantă această experiență;
- d) utilizează cuvinte de legătură pentru a realiza mai ușor trecerea de la un moment al întâmplării descrise la altul: *mai întâi..., după aceea..., apoi..., pe urmă..., înainte de... , în timpul..., după ..., degrabă ..., mai târziu..., iar acum...*

3. Lucru în echipă. Citiți, pe rând, textele obținute și alegeți unul pentru lectură în fața clasei.

Revista mea. Tinere talente. Proză

- Înainte de a începe să scrii, schițează elementele principale ale micii tale povestiri, completând tabelul:

Ce vei scrie?	O povestire scurtă? O poveste?	...
Tema	Despre ce vrei să scrii?	
Ideea	Ce vrei să transmiți cititorilor?	...
Personajul/personajele principale	Cine este/sunt? Câți ani are/au? Cum arată? Ce preferințe are/au? Unde locuiește/locuiesc? Ce vrea/vor să realizeze?	...
Personajul/personajele secundare	Cine este/sunt? În ce relație este/sunt cu personajul/personajele centrale?	...
Momentele subiectului		
Situația inițială	Scrie un alineat de început care să atragă și să „capteze” atenția cititorilor chiar din start.	...
Cauza care declanșează acțiunea	Describe ce se întâmplă în viața personajului/personajelor, încât el/ele să-și schimbe comportamentul ori ceva să se schimbe în ceea ce îl/le privește.	...
Desfășurarea acțiunii	Describe acțiunile și întâmplările din viața personajului/personajelor până la situația dificilă.	...
Situația dificilă	Cu cine și cum a intrat/au intrat în conflict personajul/personajele? În ce constă situația dificilă?	...
Depășirea situației dificile	Describe acțiunile întreprinse de personaj/personaje pentru a depăși situația dificilă. Ce/cine îl/îi ajută?	...
Situația finală	Describe starea de fapt după ce situația dificilă a fost rezolvată.	...

Câteva sugestii:

- Alege narațiunea de la persoana a III-a (dar, dacă simți că e mai potrivit, poți opta și pentru narațiunea de la persoana I).
- Personajele pot fi persoane, animale, insecte și chiar obiecte!
- Întrebuințează atât exprimarea monologată, cât și dialogurile.
- Utilizează descrieri (portret fizic, portret moral, interior, peisaj etc.), în funcție de personaje și de locul acțiunii.
- Recurge la figuri de stil (epitete, comparații, metafore, hiperbole) dacă este necesar și adecvat.
- Scrie o primă variantă a textului. Împărtășește cele scrise unui coleg/unei colege la părerea căruia/căreia ții. Solicită și opinia profesorului/profesoarei.
- Redactează varianta finală. Volumul nu trebuie să fie prea mare – atât cât să descifrezi elementele schițate.

Bravo ție pentru această încercare! Dacă ți-a plăcut, nu te opri aici, continuă!

Asemeni oamenilor

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Explică sensul expresiilor *a avea inimă de câine*, *a duce o viață de câine*.
2. Analizează diferențele de sens dintre cuvintele: *câine*, *dulău*, *câinișor*, *cățeluș*, *javră*. Alcătuieste enunțuri cu trei dintre ele.

DOI CĂINI

DE ALEXANDRU DONICI

Un câine, de pe neam dulău,
 Prielnic, credincios către stăpânul său,
 Odată au văzut
 Pe vechiul cunoscut,
 Juju, cățel tărcat,
 Ce din ogradă an în curte s-au luat
 Și carele acum la o fereastră-n casă,
 Șezând pe un covor de cele mai frumoase,
 Afară mândru se uita.
 — Jujucă, ce mai faci mata?
 Întreabă câinele, din coadă dând încet.
 (Acesta între câini e semnul de respect.)
 — Îți mulțumesc, *mon cher*! răspunse lui Juju.
 Sunt bine. Dorm, mănânc, alerg, mă hârjonesc
 Și pe saltele moi când vreau mă tăvălesc.
 Dar spune-mi: ce faci tu?
 — Eu sunt ca purure. Rabd foame, ploaie, ger,
 Păzind ograda la boier;
 Dorm lângă poartă, sau cu caii,
 Și de la bucătari ades mănânc bătaie.
 Ba ieri și un fecior trei lovituri mi-au tras,
 Pentru că n-am lătrat la vreme și la ceas.
 Dar tu, Juju, cu ce-ntâmplare
 Ai căpătat favor asupra-ți așa mare?
 Ce slujbă la stăpân în faptă împlinești?
 Fiind atât de mic, în ce te bizuiești?

Alexandru Donici
 (1806-1865) – poet și
 traducător român, fabulist
 cu un deosebit spirit de
 observație, foarte critic față
 de moravurile proaste din
 societatea umană. A publi-
 cat două cărți de *Fabule* în
 anii 1840 și 1842.

Viața cuvintelor

Neologismul **fabulă** –
 „scurtă povestire alegorică” –
 provine din latină, unde ter-
 menul *fabula* cuprindea mai
 multe sensuri: „povestire”,
 „poveste, fabulă”, „discuție,
 conversație”, dar și „zvonuri,
 bârfe”, elementul comun
 fiind, bineînțeles, „ceea ce
 se spune”. Ca un ecou al
 semnificației „poveste”, apar
 sensurile altor cuvinte din fa-
 milia lexicală a substantivului
fabulă: *a fabula* „a povesti
 lucruri fantastice”, *fabulație*
 „prezentare a unor lucruri
 imaginare drept reale”, *fabu-
 los* „fantastic, extraordinar”.

— Eu! au răspuns Juju. Mă mir de întrebare!
Eu fac *apporte* și joc ca omul în picioare!

Din oameni iarăși sunt la soartă în favor,
Pentru că-n două labe știu a-umbla ușor
Și fac *apporte*
Când pot.

OBSERVĂ!

3. Explică sensul cuvintelor *a se hârjoni*, *a se bizui*, *favor*.
4. Precizează sensul cuvintelor *curte* și *fecior*, în acest context.
5. Cu ce scop sunt folosite cuvintele de origine franceză?
6. Identifică formele arhaice ale verbelor, folosite de autor. Care sunt formele corecte actuale?
7. Numește personajele textului. Ce relație există între ele?
8. Stabilește în urma lecturii: *Cine vorbește? Unde? Cum vorbește? Când?*

APLICĂ!

9. Selectează fragmente relevante din text pentru a caracteriza fiecare personaj. Ce modalități și procedee folosește autorul pentru a le caracteriza?
10. Redactează o compunere-paralelă de caracterizare a personajelor.
11. Găsește proverbe potrivite mesajului textului.
12. Dezvoltă mesajul/ideea proverbului: *Unul face, altul trage*, în tehnica 6 De ce?
13. Lucru în perechi. Discută cu colegul/colega, răspunzând la întrebările:
 - a) Ce i-ai reproșa dulăului?
 - b) Ce i-ai reproșa cățelului?

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

14. Dacă ai avea posibilitatea să-ți alegi un rol, pe care l-ai juca? De ce?
15. Interpretează comportamentul lui Juju.
Este demn de laudă, sincer, nesincer...?
16. Raportează la viața de azi versurile: „*Din oameni iarăși sunt la soartă în favor,
Pentru că-n două labe știu a-umbla ușor*”. Cât de actuală este această afirmație?
17. Care personaj îți este mai simpatic? De ce?
18. Ce concluzii tragi despre dulău și Juju?

Casa-Muzeu A. Donici din satul Donici
(fost Bezeni)

19. Ce vicii umane satirizează Alexandru Donici? Care este atitudinea autorului față de acest tip de oameni: ironică, critică, tolerantă, zeflemitoare...?
20. Ce ai învățat din această fabulă?

CREEAZĂ!

21. Rezumă întâmplarea relatată în text.
22. Avansează diverse presupuneri cu privire la cei care s-ar putea ascunde sub masca personajelor fabulei *Doi câini* de Alexandru Donici.
23. Modifică conținutul fabulei *Doi câini* de Alexandru Donici, introducând un nou personaj.

FABULA

Dicționar literar

Fabula este o specie a genului epic, în proză sau în versuri, în care, prin intermediul animalelor, al plantelor, obiectelor, sunt satirizate diverse defecte și vicii omenești.

Fabula clasică este alcătuită din două părți: povestirea propriu-zisă redată în stil alegoric și morala.

24. Citește și alte fabule de Alexandru Donici în care să fie contrapuse două personaje. Notează în caiet titlurile și moralele lor.
25. Ilustrează textul care ți-a plăcut cel mai mult.
26. Citește fabula lui Grigore Alexandrescu *Câinele și cățelul*. Identifică asemănările și deosebirile dintre cele două texte, completând o diagramă Venn.
27. Din ce cauză cele mai multe personaje ale fabulelor sunt animale?
28. Propune 2-3 teme actuale pentru o fabulă contemporană. Argumentează, în patru enunțuri, actualitatea uneia dintre temele propuse.
29. Documentează-te și află care dintre acești scriitori au scris fabule: Homer, La Fontaine, Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, Aleksandr Pușkin, Ivan Krâlov, William Shakespeare, Constantin Stamati, Lev Tolstoi, Petru Cărare, Efim Tarlapan, George Topârceanu. Citește unele dintre ele.
30. Citește fabulele în proză care urmează. Formulează-le morala cu cuvintele tale proprii.

Varia

Originile **fabulei** se leagă, în Europa, de numele fabulistului antic grec Esop, iar în Orient – de culegerea indiană de basme și fabule *Panciatantra*. Fabulele atribuite lui Esop (c. 620-c. 560 î.H.), obiect al unei lungi tradiții orale, au fost rescrise în versuri grecești de Babrios și în versuri latine de Fedru în secolele I-II d.H. Culegerea *Panciatantra*, care cuprinde fabule destinate instruirii tinerilor prinți și inițierii lor în arta politicii și a guvernării, a fost redactată în limba sanscrită între sec. III î.H. și sec. IV d.H., dar se bazează, probabil, pe colecții de povești și mai vechi.

Măgarul și stăpânii săi

Un măgar avea drept stăpân un agricultor. Munca la câmp i se păru grea, iar mâncarea puțină, așa că îi ceru lui Zeus să îi schimbe stăpânul.

Zeus îi îndeplini ruga și măgarul ajunse la un căraș. Poverile erau grele, drumurile lungi și măgarului i-a fost și mai greu. L-a rugat din nou pe Zeus să îi schimbe stăpânul. Zeus i-a spus că e ultima oară când îi îndeplinește dorința.

Măgarul a ajuns la un tăbăcar, care îl bătea. Gemând, măgarul se gândi că a ajuns și mai rău, la unul care îi tăbăcește pielea și acum și i-o va tăbăci și după ce va muri.

Morala:

Cine e nemulțumit într-un loc, greu își va găsi mulțumirea în altele.

(Esop)

Vrabia și șoricelul

Șoricelul zise vrabiei:

– „Surioară, cât mi-ești de dragă! Ești tot așa de micuță ca și mine și de aceeași culoare. De câte ori te văd coborând din pom după grăunțe, mi se pare că sunt eu, când mi-or crește aripioare.”

– „N-or să-ți crească aripi niciodată! îi răspunse vrabia cu dispreț.

Eu nu sunt sora ta, și te rog să nu-mi mai spui așa. Se prea poate să fiu tot așa de micuță ca tine, să mănânc aceleași grăunțe și să am aceeași culoare, dar nu uita că eu zbor, câtă vreme tu ești un șoricel nevrednic.

Pe noi nu ne leagă nimic, nu ne apropie măcar. Și n-o să fim alături niciodată.”

Morala:

Am uitat să vă spun că această convorbire avea loc în stomacul unei pisici.

(Victor Eftimiu)

PREPOZIȚIA

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Încearcă să elimini prepozițiile din textul de mai jos. Ce ai constatat?

„În țința mărunță de la margine, lumina se cernea în ploaie deasă și caldă de raze; roiuri de musculițe se roteau ici-colo, țeșându-se într-un joc grăbit; sticleau în lumină, pe urmă dispăreau. Un grangur sta nemișcat pe o ramură de fag întinsă spre soare; îi sticleau penele ca gălbenușul oului; întindea din vreme în vreme gâtul și da drumul unei fluierături gălgăite, care trezea un răsunet lung în urmă, în ramurile pădurii. Paseri mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vârful de nuielușe mlădioase; erau stigleți cu pete de sânge, pițigoi rotunzi cu pene cenușii și negre, cintezi cu piepturile cărămizii.”

(Mihail Sadoveanu)

2. Formulează definiția prepoziției, alegând enunțurile corecte dintre cele de mai jos:

- Prepoziția este o parte de vorbire flexibilă.
Prepoziția este o parte de vorbire neflexibilă.
- Prepoziția are înțeles de sine stătător.
Prepoziția este un instrument gramatical.
- Prepoziția leagă un atribut sau un complement de partea de vorbire pe care o determină.
Prepoziția îndeplinește diverse funcții sintactice în propoziție.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

Prepozițiile sunt de două feluri:

simple – *a, de, cu, pe, contra, fără* etc.

compuse – *de la, de lângă, fără de* etc.

Unele prepoziții au elementele componente contopite într-un singur cuvânt: *despre, înspre, dinspre* etc.

3. Subliniază cu o linie prepozițiile simple și cu două linii prepozițiile compuse.

„Vei privi prin zări senine
Stelele, sclipind mărunte,
Cum încet, de peste munte,
Ies de printre brazi.
Noaptea-ntreag-o să-și murmure
Apele povestea lor.

Și, ieșind de prin pădure,
Căprioarele pe creste
Vor căta prin văi de este
Pace la izvor.”

(George Coșbuc)

4. Construieste propoziții în care să utilizezi prepozițiile *a, la, peste, între, lângă, de pe, până la, de sub, de pe la, dintre, înspre*. Precizează care prepoziții sunt simple și care compuse.

APLICĂ!

Îndrumar de gramatică

Unele prepoziții provin de la alte părți de vorbire.

- Adverbe articulate cu articol hotărât. De exemplu:

*Am mers fără frică **înainte**.* – adverb

*Tata a parcat mașina **înaintea** casei.* – prepoziție

- Verbe la participiu. De exemplu:

*Mama era **mulțumită** de fapta noastră.* – participiu

***Mulțumită** sfaturilor bunicului, am câștigat concursul de șah.* – prepoziție

5. Construieste enunțuri în care cuvintele:

- împotriva, împrejur, deasupra* să fie, pe rând, adverbe și prepoziții (cu articol hotărât);
- datorită, potrivit* să fie, pe rând, participii și prepoziții.

6. Subliniază prepozițiile împreună cu părțile de propoziție pe care le introduc. Precizează cazurile și funcțiile sintactice ale acestora.

- „Mă trezește mama într-o dimineață din somn, cu vai-nevoie.”

(Ion Creangă)

- „A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțelese cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală.”

(Ion Creangă)

- „Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfârșitul lui septembrie 1686, se vedea o oaste mergând.”

(Costache Negruzzi)

Îndrumar de gramatică

Substantivul sau un substitut de-al lui precedat de o prepoziție este, de obicei, în cazul acuzativ.

Cazul genitiv este cerut de următoarele prepoziții: *asupra, contra, împotriva, dedesubtul, înaintea, înapoia, împrejurul, deasupra*.

Cazul dativ este cerut de următoarele prepoziții: *grație, mulțumită, asemenea, aidoma, conform, contrar, potrivit, datorită*.

Nota bene!

Spre a indica o destinație, se utilizează prepoziția *în*, pentru denumiri de țări, și prepoziția *la*, pentru nume de orașe.

De exemplu:

*Plec **în** România, **în** Italia, **în** Franța.*

*Plec **la** București, **la** Roma, **la** Paris.*

7. Alcătuieste enunțuri în care prepozițiile *împotriva, împrejurul, conform, potrivit* să introducă:

- a) un substantiv;
- b) un pronume;
- c) un numeral.

Precizează cazul cerut de fiecare prepoziție.

Locuțiunea prepozițională

Îndrumar de gramatică

Grupurile de cuvinte cu sens unitar, având rol de prepoziție, se numesc **locuțiuni prepoziționale**. De exemplu: *în fața, în urma, în spatele, în loc de, în caz de, cu tot cu, alături de* etc. În componența lor intră, în afară de una sau mai multe prepoziții, și alte părți de vorbire.

8. Recunoaște locuțiunile prepoziționale din exemplele de mai jos. Explică structura lor.

- a) „Zâmbea Decebal către vitejii lui soldați, amintindu-și cum, într-o clipă grea, au retezat coamele pădurilor din fața Sarmizegetusei.”

(Eusebiu Camilar)

- b) „Intrau ca o furtună, străpungeau ulița de la un capăt la altul și se făceau nevăzuți în largul câmpului.”

(Emil Gârleanu)

- c) „A trecut întâi o boare
Pe deasupra viilor.”

(George Topârceanu)

9. Construiește enunțuri cu următoarele locuțiuni prepoziționale: *împreună cu, la un loc cu, alături de, în afară de*.

CREEAZĂ!

10. Redactează o descriere a unui colț de natură, utilizând îmbinările de cuvinte:

*drum **de** țară, ziua **de** azi, dorința **de** a cunoaște, se apropia **de** sat.*

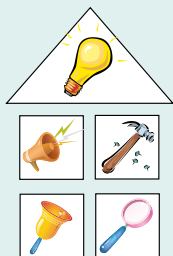
11. Descrie: a) sala de clasă în care înveți; b) casa în care locuiești, folosind prepoziții și locuțiuni prepoziționale.

REALIZAREA UNEI DESCRIERI ORALE: PORTRETUL

- 1.** Care este personajul tău literar preferat? (Poți alege un personaj din textele literare studiate ori din cele citite în mod independent.)
- 2.** Construiește în caiet și completează o fișă de identitate a personajului ales.

Fișă de identitate a personajului <i>Nume:</i> <i>Prenume:</i>		
Ce știi despre personaj?	Cum am aflat?	
	Informație prezentă în text	Presupuneri proprii pe baza textului
Aspectul fizic: Trăsături de caracter: Obiceiuri: Preferințe: Fapte: Relații cu alte personaje:		
Opinia mea despre personaj:		

- 3.** Pe baza fișei completate, prezintă oral portretul fizic și moral al personajului.

Revista mea. Personajul meu preferat

- Care este personajul tău preferat, despre care poți spune că poate fi un model de urmat pentru tine? Este dintr-o operă literară studiată în școală ori citită în mod individual?
- Completează schema pentru a-ți aminti detaliile operei în care apare acest personaj.

Denumirea operei	
Autorul	
Personajul preferat	
Vârsta personajului	
Ocupația	
Mediul social din care provine	
Acțiunile personajului	
Consecințele/rezultatele acțiunilor	

- Scrie o compunere cu tema „Personajul meu preferat”, realizând portretul moral al personajului preferat, după următoarele repere:

■ Introducere:

- ▷ Cine este personajul?
- ▷ Ce fel de personaj este, după locul ocupat în operă?
- ▷ Ce fel de personaj este, după semnificația morală?
- ▷ În ce fel de împrejurări este înfățișat?

■ Cuprins:

- ▷ Care sunt trăsăturile morale ale personajului, așa cum pot fi deduse acestea din:
 - acțiunile personajului;
 - comportamentul său;
 - felul de a vorbi;
 - relația cu celelalte personaje?

■ Încheiere:

- ▷ De ce tocmai acest personaj îți place?
- ▷ Ce te face să îl consideri un model de urmat?

Să țină vacanța-acum vreo zece ani!...

Literatură

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Continuă șirul sinonimic: *scrisoare* – *carte* – ... Comentează păstrarea/dispariția unor sensuri și forme. Actualizează-le în enunțuri proprii.
2. Amintește-ți regulile de redactare a unei scrisori, precizând elementele structurii. Cât de actual este acest mod de corespondență? Cui i-ai scris recent vreo scrisoare? Ce fel de scrisoare a fost, pe hârtie ori electronică?

Ana Blandiana

(n. 1942) – scriitoare română.

Opera ei se distinge prin accente meditative, versurile pentru copii denotând un gust marcat pentru joc. Volume de versuri: *Persoana întâia plural* (1965), *Somnul din somn* (1977), *La cules îngeri* (1997). Versuri pentru copii: *Întâmplări din grădina mea* (1980), *Alte întâmplări din grădina mea* (1983), *Întâmplări de pe strada mea* (1988).

Scrisoare

de Ana BLANDIANA

Mult stimat astru auriu,
Sau, mai simplu, dragă soare,
M-am hotărât să-ți scriu
O scrisoare.

Nu c-aș ști să scriu cine știe ce –
De ortografie mă apucă frica,
Și mama, când e supărată, zice
Că scriu *mi-au* ca pisica –

Dar am aflat
Că numai și numai de tine
Depinde cu adevărat
Vacanța și vara cât ține.

De-aceea m-am hotărât,
Stăpân al vacanțelor școlarești,
Să te conving să o lungești
Cât de cât;

Să mai stai vreo două luni pe loc,
Să rămână vara neschimbată,
Iar de-ți va fi greu, ca o răsplată,
Iarna poți să nu mai vii deloc.

(Oricum, iarna tu știi doar să strici,
Să ne moi ghețușul, să topești nămeții,
Când apari tu nu se poate nici
Să mă bat cu bulgări cu băieții!)

Sau și mai grozav ar fi – știi cum? –
Să țină vacanța-acum vreo zece ani...
Pentru școală, iarnă, frig, oricum,
E destulă vreme când vom crește mari.

Sigur, tu poți să alegi oricare
Dintre căile de care eu îți scriu,
Doar să crească puținel vacanța mare
Și să-nceapă școala mai târziu.

Tare-aș vrea să știu ce-o să urmezi,
Dar, cum sper că te-am convins un pic,
Îți aștept răspunsul și semnez,
Eu și cu pisoiul Arpagic.

Viața cuvintelor

Cuvântul românesc **astru** a fost preluat, ca și în alte limbi moderne – franceză, catalană, provençală, *astre*, italiană, spaniolă, portugheză, *astro* – din latină, *astrum*, care, la rândul său, l-a împrumutat din limba greacă: *astron* „astru, constelație”. Acest lexem grecesc stă la baza multor termeni moderni: *astronomie*, *astronaut*, *astrografie*, *astrobiologie*, *astrometrie* etc.

OBSERVĂ!

3. Definește-ți starea postlectorală: ce ai văzut, ce ai simțit, ce ai auzit.
4. Indică strofele în care: a) este expus motivul pentru care a fost scrisă scrisoarea; b) este expusă rugămintea concretă către astru.
5. Citește cu atenție ultimul vers din strofa a doua. La ce crezi că se referă mama personajului liric?
6. Transcrie din text repetițiile și enumerațiile. Care este rolul lor?
7. Ce semne de punctuație a utilizat autoarea? De ce?
8. Ce tip de rimă este prezent în poezie?

APLICĂ!

9. Recitește formulele de adresare și de încheiere. Ce se poate spune despre relația autoarei scrisorii cu destinatarul acesteia?
10. Plasează în contexte adecvate omonimele: *mi-au*, *miau*. Comentează ortografia lor.
11. Alcătuieste familia lexicală a cuvântului *scrisoare*.
12. Interpretează fragmentul: *Pentru școală, iarnă, frig, oricum, / E destulă vreme când vom crește mari.*

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

13. Comentează legătura titlului cu textul. Propune un alt titlu potrivit. Argumentează-ți alegerea.
14. Ce stări trăiește eul liric? Care dintre ele îți sunt aproape? De ce?
15. Ce s-ar întâmpla dacă, iarna, soarele nu ar mai veni deloc?
16. Cum crezi, de ce e atât de important pisoiul Arpagic încât semnează alături de autoarea scrisorii?
17. Care ar fi vârsta fetei, judecând după conținutul poeziei?
18. Examinează ilustrațiile pictorului Ion Severin pentru cartea Anei Blandiana *Întâmplări cu Arpagic*. Care dintre ele îți place mai mult și de ce?

Viața cuvintelor

Substantivul românesc **vacanță** își are originea în latinescul *vacans*, care este participiul verbului *vacare*, „a fi liber”, „a fi fără ocupație”. Din aceeași familie lexicală face parte adjectivul *vacuus* – „gol, neocupat, liber”: în Roma antică, zilele de odihnă se numeau *vacui dies*. Și alte limbi romanice au termeni similari: franceză – *vacance*, italiană – *vacanza*, portugheză – *vacância*, catalană – *vacances*.

CREEAZĂ!

19. În care mitologie Soarele este considerat zeul suprem? Ce nume are? Documentează-te și prezintă o informație succintă despre cultul acestui zeu.
20. Lucru în perechi. Completați cu cât mai multe opțiuni fraza: *E destulă vreme când vom crește mari pentru...* Faceți o schemă de tip *clustering*.
21. Scrie un *post-scriptum* la scrisoare, adăugând o rugămintă personală.
22. Redactează un răvaș de răspuns eroinei lirice din această poezie. Respectă structura unei scrisori. Citește-o colegului/colegei de bancă. Comentează scrisoarea redactată de el/ea, din punctul de vedere al ingeniozității răspunsului.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR

Propoziții afirmative și propoziții negative

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Ordonează cuvintele astfel încât să obții o definiție: *predicat, un, enunțul, singur, cu, propoziție, se numește.*
2. Definește, în enunțuri, sensurile lexemelor: *propoziție, prepoziție.*
3. Care este baza unei propoziții? Din ce părți este alcătuită?

OBSERVĂ!

4. Citește enunțurile de mai jos. Scrie, în trei coloane: îmbinări de cuvinte; propoziții; fraze.
Ape repezi curg la vale.
Ca un glas domol de clopot.
În țipătul păsărilor.
Știu eu o poveste care să vă placă.
5. Alcătuieste propoziții cu îmbinările identificate, astfel încât să conțină o afirmație/o negație. Ce este specific fiecărui tip de propoziție?

Îndrumar de gramatică

După **aspectul predicatului**, propozițiile sunt **afirmative** ori **negative**. În propoziția negativă, în fața verbului cu funcție de predicat se află adverbul **nu**.

APLICĂ!

6. Construiește propoziții afirmative/negative, respectând structura:
 - a) S + P + CCT.
 - b) A + S + A + P + CCL.
 - c) CCT + P + CCM + CCL + A + S.
7. Copiază enunțurile în caiet și subliniază cu albastru propozițiile afirmative, iar cu negru pe cele negative:
 - a) „Nu-l poți învăța pe om ceva. Îl poți doar ajuta să găsească acest ceva în sine însuși.”
(Galileo Galilei)
 - b) „Învățătura îi conferă omului demnitate.”
(Denis Diderot)
 - c) „Școala nu e anticamera vieții, ci unul din laboratoarele ei ocupate de copii.”
(M. Sântimbreanu)

CREEAZĂ!

8. Alege o afirmație de mai sus și comenteaz-o în tehnica 6 *De ce?*
9. Formați echipe, în funcție de citatele alese. Citiți colegilor de echipă textul comentariului. Alegeți, de comun acord, varianta considerată cea mai reușită.
10. Construiește un dialog, împreună cu colegul de bancă, în care să fie utilizate propoziții afirmative și negative.
11. Elaborează un set de întrebări la care să poată răspunde afirmativ/negativ profesorul tău/profesoara ta.

Propoziții enunțiative și propoziții interogative

AMINTEȘTE-ȚI!

12. Explică sensul verbelor: *a enunța*; *a interoga*.
13. Alcătuieste familii de cuvinte formate de la aceleași rădăcini ca verbele din exercițiul 1.
14. Ce cuvinte din șirurile obținute s-ar potrivi ca determinative pentru substantivul *propoziție*?

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

După **scopul comunicării**, propozițiile sunt:

- **enunțiative**, care oferă o informație, exprimă o constatare;
- **interogative**, care cer o informație, formulează o întrebare.

Propozițiile enunțiative și interogative pot fi **exclamative**, atunci când exprimă atitudinea vorbitorului față de cele comunicate:

Primăvara a venit.

Primăvara a venit!

Primăvara a venit?

Primăvara a venit?!

15. Citește propozițiile. Precizează tipul lor.
 - a) „A pus caii la brișcă.”
(I.L. Caragiale)
 - b) „Boierul acela cică era cam zgârcit.”
(Ion Creangă)
 - c) „Unde voi ajunge?”
(Zaharia Stancu)
16. Formulează trei propoziții enunțiative și trei propoziții interogative pe tema: *Vacanța de vară*.
17. Fă schimb de propoziții cu colegul/colega. Formulează întrebări pentru propozițiile enunțiative și răspunde la întrebările formulate de el/ea.

APLICĂ!

18. Construiește propoziții cu cuvintele: *cine, ce, când, unde, cum, cu cine*. Ce fel de propoziții ai obținut? Ce semne de punctuație ai utilizat? De ce? Răspunde la fiecare dintre propozițiile redactate, astfel încât să ai și afirmații, și negații.

19. Pune, pe rând, toate semnele de punctuație care se potrivesc contextului. Argumentează.

- Zburau cocorii goniți de toamnă.
- Soarele apune.
- A fost odată un împărat.
- Bate vântul.
- Împărat al naturii e codrul.
- Mai bine e să fi pasăre.

CREEAZĂ!

20. Discută cu unul dintre profesorii/una dintre profesoarele la care ții mult, cerând câteva sfaturi pentru a reuși mai bine la disciplina pe care o predă. Ce fel de propoziții ai folosit în dialog? Dar profesorul/profesoara?

21. Compune o scrisoare amicală, respectând formulele specifice și părțile componente. Folosește toate tipurile de propoziții învățate.

22. Alege una dintre propozițiile de mai jos și redactează, prin scriere liberă, timp de trei minute, un text coerent, pentru care această propoziție să servească drept început.

- Vedeți ce se întâmplă.
- Am așteptat destul de mult.
- De undeva răsună o melodie cunoscută.

23. Transformă aceeași propoziție în una interogativă și repetă exercițiul. Compară textele obținute. Ce ai observat?

Propoziții simple și propoziții dezvoltate

AMINTEȘTE-ȚI!

24. Citește secvențele de mai jos. Compară-le, după ce efectuezi analiza lor sintactică. Ce ai observat? Care sunt părțile de propoziție? Clasifică-le în principale și secundare.

- Profesorul citește. Profesorul de limba engleză citește un sonet de Shakespeare din manual.
- Calul era frumos. Calul lui era frumos și puternic.
- Matei lucra. Primăvara, Matei lucra mult în câmp.

25. Propune sinonime pentru antonimul cuvântului *simplic*.

OBSERVĂ!

Îndrumar de gramatică

După **alcătuire**, propozițiile sunt **simple** ori **dezvoltate**. Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale, iar cea dezvoltată este alcătuită din părți principale și părți secundare de propoziție.

26. Ordonează cuvintele în propoziții. Precizează tipul lor.

- a) *De spus, băiatul, ceva, și, are, el.*
- b) *Era, și, frumoasă, toamna, bogată.*
- c) *Casei, se retrase, stăpâna, molcom.*
- d) *Ridica, își, căciula, el, miștoasă, cea.*

27. Dezvoltă propozițiile. Comentează modificările operate.

- a) *Era lună.*
- b) *Se ridica soarele.*
- c) *Vântul bătea.*
- d) *Focul arde.*
- e) *Pisica toarce.*

28. Restabilește partea principală lipsă.

- a) *... îmbobocește devreme.*
- b) *... au colaborat mult timp.*
- c) *Mașina nu ... în niciun caz.*
- d) *Părinții ... povești copiilor.*

APLICĂ!

29. Construiește:

- a) O propoziție cu subiect simplu, cu predicat nominal, exclamativă, afirmativă.
- b) O propoziție dezvoltată, interogativă, negativă.
- c) O propoziție simplă, enunțiativă.
- d) O propoziție doar cu predicat, dezvoltată, enunțiativă.

30. Caracterizează propozițiile de mai jos, după cele trei criterii de clasificare învățate.

- a) „În copilărie, fusese crescut de un dascăl grec.”

(I. Bassarabescu)

- b) „Oamenii se miră de cutezanța lui.”

(Ion Agârbiceanu)

- c) Nu s-a zărit.
- d) Trosneau stejarii!
- e) Cine ți-a spus?

CREEAZĂ!

31. Completează spațiile libere în următoarele proverbe.

- a) *Solului nu i se taie ...*
- b) *Pentru ... mare trebuie apă multă.*
- c) *Casa ... oaspeți așteaptă.*
- d) *Adevărul ... cu capul spart.*

32. Alege un proverb dintre cele completate mai sus și dezvoltă-i mesajul prin tehnica 6 De ce?

33. Improvizază cu colegul/colega un dialog despre o vacanță memorabilă.

Argumentarea simplă (III). Argumentarea pe baza unor versuri

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Recitește poezia *Scrisoare*. Care este scopul urmărit de eroina lirică?
2. Ce argumente aduce ea pentru a-l convinge pe „mult stimatul astru auriu”?
3. Cât de convingătoare sunt argumentele?

OBSERVĂ!

4. Identifică elementele de structură ale unei scrisori obișnuite, prezente în poezie.
5. Comentează metafora „stăpân al vacanțelor școlarești”.
6. De cine „depinde cu adevărat/ vacanța și vara cât ține”?

APLICĂ!

7. Să presupunem că ești de acord ca școala să înceapă mai târziu decât acum. Propune alte argumente în sprijinul acestei idei.
8. Lucru în grup. Faceți o listă comună a argumentelor pe care le-ați formulat mai sus. Analizați-le: care dintre ele sunt cele mai pertinente? Alegeți trei-cinci dintre ele care vi se par cele mai convingătoare.
9. Documentează-te și prezintă o informație despre:
 - a) începutul anului școlar în diferite țări;
 - b) durata lui;
 - c) durata vacanțelor.

Ce tendințe predomină?

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

10. Dacă ai fi ministrul Educației, ce schimbări ai promova în ceea ce privește:
 - a) numărul de ani de studii în învățământul preuniversitar?
 - b) numărul maxim de elevi într-o clasă?
 - c) numărul disciplinelor studiate?
11. Argumentează fiecare dintre schimbările propuse, indicând motivele pentru care acestea ar fi necesare.

- 12.** Folosește-ți cunoștințele de la alte discipline școlare pentru a răspunde la următoarea întrebare: *Ce s-ar întâmpla cu noi și cu natura dacă soarele ar mai sta „vreo două luni pe loc,/ Să rămână vara neschimbată”?*

CREEAZĂ!

- 13.** Lucru în grup. Împărțiți-vă în grupuri, conform indicațiilor profesorului/profesoarei. Pornind de la versurile „...și mai grozav ar fi – știi cum? – / Să țină vacanța-acum vreo zece ani...”, structurați argumente *pro* și *contra* afirmației: „E bine ca vacanța să țină vreo zece ani”.
- 14.** Lucru în perechi. Împreună cu colegul/colega, discutați oportunitățile existente în localitatea voastră/în Republica Moldova/peste hotare pentru a avea o vacanță de neuitat. Includeți-le într-un tabel:

Oportunități pentru o vacanță de neuitat	Detalii
...	...

- 15.** Lucru individual. Gândește-te bine și alcătuiește-ți un plan minim de vacanță, în care să combini odihna activă cu activitatea intelectuală. Încearcă să estimezi ce vei reuși să faci, realmente (joc, lecturi, vizite etc.). Scrie-ți planul sub formă de obiective măsurabile. De exemplu:

Până la sfârșitul vacanței:

- voi viziona cel puțin două filme noi;
- voi citi cel puțin trei cărți pe diverse teme;
- îmi voi vizita neapărat bunicii (rudele, prietenii);
- etc.

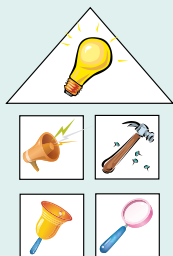
Încearcă să-ți pui planul în aplicare. După vacanță, vei analiza ce ai făcut și ce nu ai făcut, acordând atenție motivelor pentru care nu ți-a reușit ceva. Vei avea ocazia să discuți aceste rezultate cu colegii, la începutul următorului an școlar.

Mult succes!

Revista mea. Noutăți

- **Pagina de noutăți ar putea conține informații despre:**
 - ▷ cele mai noi apariții editoriale;
 - ▷ un film de ficțiune făcut pe baza unei cărți;
 - ▷ un desen animat făcut pe baza unei povești;
 - ▷ cel mai recent laureat al Premiului Nobel pentru literatură;
 - ▷ săptămâna limbii și literaturii române în gimnaziul/liceul vostru;
 - ▷ altceva...
- **Alege unul dintre aceste posibile subiecte de noutăți și documentează-te, folosind resursele disponibile:**
 - ▷ internet;
 - ▷ reviste de specialitate;
 - ▷ persoane informate asupra subiectului;
 - ▷ etc.
- **Redactează un scurt articol informativ după ce te-ai documentat.**
- **Găsește ilustrații adecvate pentru subiectul abordat, finalizând pagina de noutăți.**

Revista mea. Finalizarea proiectului

- **Finalizează proiectul:**

- ▷ Revezi lucrările elaborate în cadrul proiectului.
- ▷ Dacă este nevoie, le poți aranja într-o altă ordine decât cea a elaborării.
- ▷ Revenind la ideile inițiale, finalizează ilustrarea copertelor și a paginilor, prin desene proprii sau alte ilustrații, fotografii.
- ▷ Aduă o pagină la început, pentru cuprins, și una la sfârșit, pentru aprecierile și comentariile colegilor.
- ▷ Numerotează paginile.
- ▷ Alcătuieste cuprinsul.
- ▷ Semnează coperta.
- ▷ Unește paginile într-un singur tot.

- **Organizați prezentarea revistelor:**

- ▷ Fiecare elev va avea un timp de prezentare, conform indicațiilor profesorului/profesoarei.
- ▷ În prezentare, fiecare descrie succint:
 - ce a însemnat pentru el/ea această experiență;
 - ce a fost cel mai dificil de realizat;
 - ce a fost cel mai ușor de realizat;
 - ce a fost cel mai interesant.
- ▷ Faceți o expoziție a revistelor.
- ▷ Ia cunoștință de lucrările a cel puțin trei colegi, notând câteva cuvinte de apreciere pe ultima pagină.

- **Alege, dintre paginile elaborate, una sau două pe care le consideri cele mai reușite, pentru a fi incluse în revista colectivă a clasei.**

FELICITĂRI!

Și mult succes în alte proiecte!

Îți recomandăm să mai citești:

1. *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă
2. *Isprăvile lui Păcală* de Petre Dulfu
3. *Țara de dincolo de negură* de Mihail Sadoveanu
4. *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu
5. *Ghiozdanul zburător* de Nicolae Popa
6. *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu
7. *Din marile legende ale lumii* de Alexandru Mitru
8. *Miturile Greciei Antice*
9. *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe
10. *Oliver Twist* de Charles Dickens
11. *Copiii căpitanului Grant* de Jules Verne
12. *Comoara din insulă* de Robert Louis Stevenson
13. *Aventurile lui Tom Sawyer* de Marc Twain
14. *Singur pe lume* de Hector Malot
15. *Cuore (inima de copil)* de Edmondo de Amicis
16. *Kaștanka* de A. P. Cehov
17. *Morcoveață* de Jules Renard
18. *Colț alb* de Jack London
19. *Vrăjitorul din Oz* de Frank Baum
20. *Micul prinț* de Antoine de Saint-Exupéry
21. *Charlie și fabrica de ciocolată* de Roald Dahl
22. *Cronicile din Narnia* de Clive Staples Lewis
23. *Focul de gheață* de Kai Meyer
24. *Minunea* de R. J. Palacio
25. *Amos Daragon, stăpânul măștilor* de Bryan Perro